

І ЗНОЎ КОЛАС ПРЫЙШОЎ У СТАЛІЦУ

ВЕЧАР У КАЛОННАЙ ЗАЛЕ ДОМА СІЮЗАУ,
ПРЫСВЕЧАНЫ 90-ГОДДЗЮ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
ЯКУБА КОЛАСА

Гарачай любоўю да роднага краю, да Савецкай Айчыны прасякнута ўся творчасць народнага паэта БССР Якуба Коласа. Вось чаму 90-годдзе з дня нараджэння вялікага песняра адзначаецца, як свята народаў усёй шматнацыянальнай Савецкай краіны.

Юбілею Коласа 30 лістапада быў прысвечаны ўрачысты вечар грамадскай Масквы. У Калонную залу Дома саюзаў прыйшлі шматлікія паклоннікі вялікага таленту паэта — рабочыя, прадстаўнікі інтэлігенцыі, студэнты. У прэзідыуме — намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык сектара мастацкай літаратуры ЦК КПСС А. А. Бяляеў, першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Г. М. Маркаў, загадчык аддзела культуры ЦК КПС С. В. Марцалеў, пісьменнік, дзеячы культуры і мастацтва, вучоныя. Цёпла сустракаюць прысутныя дэлегацыю беларускай пісьменніцкай арганізацыі на чале з Максімам Танкам.

Вечар ад імя Саюза пісьменнікаў СССР, Саюза пісьменнікаў і Міністэрства культуры БССР адкрыў Герой Сацыялістычнай Працы, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР М. С. Ціханаў.

Сярод выдатных імён савецкіх літаратараў з гонарам і вялікай павагай вымаўляецца імя Якуба Коласа, сказаў ён.

Сёння, рыхтуючыся да слаўнага пяцідзесяцігоддзя ўтварэння СССР, можна з поўнай

упэўненасцю сказаць, што беларуская літаратура і адзін з яе стваральнікаў Якуб Колас унеслі велізарны ўклад ва ўмацаванне інтэрнацыянальнага братства, нашага шматнацыянальнага саюза свабодных і роўных. Заклікаючы да дружбы народаў, Колас у сваіх вершах і паэмах, у апавяданнях і апавесцях выказваў думы і спадзяванні народныя, улаўляў чалавека-барацьбіта за шчасце людское, чалавека-будаўніка новага светлага жыцця.

Любіў Якуб Колас маляўнічую беларускую прыроду, шырокія калгасныя нівы, растуць сацыялістычныя гарады. Ён тонка адчуваў кожнае праяўленне новага і падтрымліваў яго ўсёй сілай свайго пісьменніцкага таленту. Герой яго кніг, сціплы, смелы, моцны і таленавіты людзі, любяць родную зямлю і працу на ёй.

Непаўторны паэтычны голас Якуба Коласа, багаты народнай крынічнай свежасцю, будзе заўсёды крыніцай невычарпальнага натхнення шукальнікаў новага, вялікага, цудоўнага.

Увесь свой магутны талент паэта-трыбуна, веды вучонага, мудрасць і нястомную энергію дзяржаўнага дзеяча Якуб Колас аддаваў Радзіме, справе вялікай ленынскай партыі.

«Слова аб Якубу Коласу» сказаў першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін. Ён ахарактарызаваў творчы

шлях Коласа, яго звонкую партыйную музу, якая натхнёна дапамагае людзям працы жыць, змагацца за камуністычныя ідэалы.

Глыбока рэалістычныя, народныя па духу творы — паэмы «Новая зямля» і «Сымон-музыка», апавесці «На прасторах жыцця», «Дрыгва» і многія іншыя з'яўляюцца вялікім дасягненнем беларускай літаратуры, якія прынеслі ёй усесяюзную і нават сусветную вядомасць.

Творчасць Якуба Коласа, гэтак жа як і Янкі Купалы, — гэта ўзвышаная, радасная песня на славу савецкай эпохі, партыі, ратнай і працоўнай мужнасці новага жыцця.

Адна з характэрных рыс Коласа — яго інтэрнацыяналізм, адна з самых значных тэм, якая займала ганаровае месца ва ўсёй яго творчасці. — гэта дружбы народаў. Сам паэт падкрэсліваў, што выходзіў ён на класічную рускай літаратуры. Праз усё жыццё правёў ён вечную светлую любоў да вялікага рускага народа і яго літаратуры, да народаў-братоў нашай сацыялістычнай Радзімы. Радасна вітаў паэт саюз савецкіх народаў.

Аб інтэрнацыянальным значэнні творчасці натхнёнага песняра, вернага традыцыям Горкага і Маякоўскага, аб той любові да яго, якая жыла ў сэрцах мільёнаў людзей, гораха і пранікнёна гаварылі на вечары Анатоль Сафронаў, паэт Мікола Нагібеда з Украіны, прадстаўнік літоўскай пісьменніцкай арганізацыі Альбінас Жукаўскас, пасланец грузінскіх літаратараў Іосіф Наняшвілі, узбекскі пісьменнік Рахмат Файзі і паэт з Ленінграда Леанід Хаўстаў.

У заключэнне вечара майстры мастацтваў Беларусі паказалі вялікі святочны канцэрт, у якім былі выкананы творы Якуба Коласа.

А. КАПУСЦІН.
(БЕЛА).

Старэйшаму літаратурна-мастацкаму і грамадска-палітычнаму часопісу рэспублікі «Полымя» 18 снежня спаўняецца 50 гадоў. З гэтай нагоды Саюз пісьменнікаў БССР накіраваў творчаму актыву, рэдакцыйнай калегіі і супрацоўнікам рэдакцыі часопіса «Полымя» сваё віншаванне:

«Дарагія сябры!

У дзень слаўнага 50-гадовага юбілею літаратурна-мастацкага і грамадска-палітычнага часопіса «Полымя» шлём Вам шчырае гарачае віншаванне.

Часопіс загарыў са сваімі чытачамі ў 1922 годзе, калі толькі што закончылася грамадзянская вайна, калі ўсталёўваліся мір і парадак на вольнай савецкай зямлі, калі народы былой царскай Расіі замацавалі сваё вялікае братства ў адзіным Саюзе Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Задача часопіса была ясная: мастацкім і публіцыстычным словам паказаць тое новае, што прынесла людзям рэвалюцыя, вясці барацьбу са спадчынай старога, мінулага, раскрываць сацыяльныя працэсы ў вёсцы і ў горадзе, змагацца за новага героя літаратуры, за фарміраванне яго характару на сацыялістычных пачатках. Вакол «Полымя» адразу ўтварылася моцнае пісьменніцкае ядро. Сістэматычна ў ім друкаваліся Я. Купала, Я. Колас, З. Бядуля, Ц. Гартны, Ул. Галубок, М. Гарэцкі і іншыя.

Часопіс змагаўся за прынцыпы марксізму-ленінізму ў літаратуры, за авалоданне пісьменнікамі метадаў сацыялістычнага рэалізму. Ён быў выказнікам дум і спадзяванняў народа на ўсіх этапах развіцця рэспублікі, даваў шырокую дарогу творам, у якіх адлюстроўваліся актуальныя праблемы часу.

Праз усё паўстагоддзе часопіс шмат увагі аддаваў сувязям нашай літаратуры з літаратурамі братніх рэспублік, з прагрэсіўнымі пісьменнікамі свету, быў шчырым прапагандыстам дружбы паміж народамі, ідэй пралетарска-інтэрнацыяналізму.

У тым, што беларуская савецкая літаратура стала адным з перадавых атрадаў шматнацыянальнай савецкай літаратуры, што яна вырасла, умацавалася, узбагацілася выдатнымі імёнамі таленавітых пісьменнікаў, якіх ведаюць чытачы не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі, значная заслуга і часопіса «Полымя».

Як і ўся наша літаратура, часопіс заўсёды карыстаўся пільнай увагай Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі і ўрада рэспублікі, якія накіроўвалі яго дзейнасць, памагалі яму своечасова заўважваць і выпраўляць памылкі і недахопы.

Часопіс быў шчырым, добрым сябрам пісьменнікаў, на яго старонках знаходзілі падтрымку маладыя таленты нашай літаратуры.

«Полымя» ахвотна друкавала і друкуе разнастайныя матэрыялы, прысвечаныя важным праблемам развіцця эканомікі і культуры Беларусі. Юбілей часопіса «Полымя» — гэта свята ўсёй грамадскасці нашай рэспублікі.

Жадаем творчаму актыву, рэдакцыйнай калегіі і супрацоўнікам «Полымя» і надалей мацаваць сувязь з жыццём, здзяйсняць планы і задумы, узбагачаць літаратуру новымі творамі, вартымі нашага часу, вялікіх спраў савецкага чалавека, вартымі эпохі камунізму.

Новых вам поспехаў і творчага гарэння!»

Далучаемся да гэтага віншавання і жадаем калектыву новых творчых поспехаў.

ШЛЯХ ЧАСОПІСА

П'ЯЦЬДЗЕСЯТ ГАДОУ...

Многа гэта ці мала? Для гісторыі, для чалавецтва... Не, ніяк не скажаш, што мала, ніякі! Менавіта гэтыя пяцьдзсят савецкіх гадоў вельмі многа далі чалавецтву. Так, многа. Цэлыя народы, якія да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі гібелі ў нястачы, цярпелі паўстагоддзіннае здзеку і прыгнёт з боку багатых, не маючы свайго пісьменства, а калі і было яно ў іх, то паўсюдна забаранялася царскім самадзяржаўем, і раптам сталі «людзьмі звацца»...

У палым Вялікага Кастрычніка пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі гартваў і яднаў свае сілы рэвалюцыйны пралетарыят, каб затым зліцца ў непарушны, раўнапраўны Саюз братніх рэспублік.

Векапомны 1922 год вызначаўся якраз тым, што да гэтага часу былі ўшчэнт разбіты Чырвонай Арміяй шматлікія ворагі Краіны Саветаў — як унутраныя, так і іх замежныя найміты.

Працоўныя маладой савецкай рэспублікі, злучаныя непарушным брацёрскім сяброўствам, перамаглі таму, што мелі самую надзейную, самую грозную і моцную зброю ў свеце — палкае ленынскае слова, ленынскае вучэнне, якое азарыла шлях мільёнам былых нявольнікаў, раскрыла перад імі шырокія далёгляды камунізму...

Першы літаратурны часопіс на роднай мове — гэта ж і ёсць адно з тых рэальных здзяйсненняў, на якія і натхняў Кастрычнік, вызваліўшы бязмежныя духоўныя сілы працоўных для будаўніцтва новага, камуністычнага грамадства, стварэння самабытнай сацыялістычнай культуры.

Рэдкалегія «Полымя рэвалюцыйна» — так спачатку называўся часопіс — у першым жа нумары змясціла дэкларацыю, якая абвясціла, што часопіс, з'яўляючыся выказнікам рэвалюцыйнай марксісцкай думкі, будзе заўсёды рашуча выступаць супраць усялякіх ворагаў Савецкай улады, служыць справе сацыялістычнага будаўніцтва, развіцця беларускай літаратуры.

Дэкларацыя заклікала ўсіх, хто хоча сумлення і шчыра будаваць новае жыццё — будаваць яго ў цесным з'яднанні з працоўнымі Расіі, з усім савецкім народам. У дэкларацыі гаварылася і аб тым, што на старонках часопіса будуць друкавацца творы толькі тых аўтараў, якія поўнасьцю прымаюць Савецкую ўладу, і хто чэрпае сваё творчае натхненне не ў «беларускай старадаўшчыне», а ў калектывнай стваральнай працы развітолай грамады.

Беларусь, адсталы жабрачы край у мінулым, край пракаветных балот і адвечных лясцоў, за гады Савецкай улады ператварылася ў квітнеючую сацыялістычную рэспубліку з перадавай навукай, магутнай індустрыяй, развітай лёгкай прамысловасцю і сельскай гаспадаркай.

Часопіс «Полымя» — яркі, змястоўны летапіс савецкай рэчаіснасці, шчыры сведка гістарычных падзеяў і перамог працоўных мас Беларусі, савецкага народа. На працягу паўстагоддзя на старонках часопіса адлюстроўваліся ў жывым мастацкім слове ўсе найбольш значныя зрухі дзясяцігоддзя, усё тое новае, што пастаянна, з году ў год, нараджалася на беларускай зямлі.

Часопіс яднаў вакол сябе ўсе лепшыя літаратурныя сілы рэспублікі і заўсёды быў самым актыўным памочнікам партыі ў вырашэнні надзвычайных грамадска-палітычных задач, у выхаванні чалавека новага сацыялістычнага ладу, у сцвярджэнні і развіцці ленынскіх прынцыпаў у галіне літаратуры і мастацтва.

Творы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Змітрака Бядулі, Цішкі Гартнага, Максіма Гарэцкага, Канстанціна Буйло — першых беларускіх савецкіх пісьменнікаў — па праву займалі старонкі часопіса, бо іх рэвалюцыйны пафас, іх ідэйны змест як ніколі адпавядалі патрабаванням часу.

Разам з тым, шмат увагі часопіс надаваў і прапагандзе марксізму-ленінізму. Вядомыя партыйныя дзеячы, гісторыкі, эканамісты, філосафы, работнікі культуры і мастацтва пастаянна выступалі ў часопісе. Важна адзначыць, што ўпершыню ў Беларусі часопіс «Полымя» надрукаваў шматлікія творы У. І. Леніна ў перакладзе на беларускую мову, сярод якіх была вядомая ленынская праца «Аб карыкатурцы на марксізм і аб імперыялістычным эканамізме».

Зрэшты, на старонках «Полымя» з'явіліся і першыя мастацкія творы беларускіх пісьменнікаў пра Уладзіміра Ільіча Леніна — паэмы Міхэся Чарота «Ленін» і Змітрака Бядулі

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння пісьменніка Бурдзэляў (Русецкі) Аляксей Сцяпанавіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР за поспехі ў навучанні і камуністычным выхаванні спецыялістаў

мастацкага профілю для народнай асветы і культуры рэспублікі ўзнагародзіў групу работнікаў Мінскага мастацкага вучылішча імя А. К. Глебава.

Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджаны Лісоўская Генрыета Станіславаўна, выкладчыца; Малішэўскі Альгерт Адамавіч, выкладчык.

Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджаны Дубар Леанід Паўлавіч, выкладчык.

ПАРТЫЙНЫ СХОД КАМПАЗІТАРАЎ

Адбыўся справядачна-выбарчы сход партыйнай арганізацыі Саюза кампазітараў БССР.

Справядачны даклад зрабіла сакратар партыйнай арганізацыі А. Ракава. У спрэчках выступілі Р. Шырма, А. Кузняцоў, І. Лучанок, Ю. Семя-

няка, Д. Смольскі, М. Шнэйдэрман, Б. Смольскі.

Сакратаром партарганізацыі Саюза кампазітараў Беларусі абрана А. Ракава, намеснікам сакратара — Д. Смольскі.

ЗА ЛЕПШЫЯ ПАКАЗЧЫКІ

За лепшыя паказчыкі ў культурна-навуковай рабоце на сяле Міністэрства культуры СССР і цэнтральныя камітэты прафсаюза работнікаў культуры, прафсаюза рабочых і служачых сельскай гаспадаркі і нарыхтовак прысудзілі Дзяржаўнай ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга бібліятэцы імя

У. І. Леніна вымпел і грашовую прэмію. Беларускі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічны тэатр імя Я. Купалы, Віцебскі драматычны тэатр імя Я. Коласа, Мінскі тэатр юнага гледача, Дзяржаўны народны хор БССР, Саюз пісьменнікаў БССР, Магілёўскі палац культуры чыгуначнікаў, палац культуры Лідскай абуткавай фабрыкі і клуб Віцебскага ветэрынарнага інстытута ўзнагароджаны дыпламамі.

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ

А ПАЧЫНАЛАСЯ ТАК...

Гэты нумар цяпер чытаюць, бадай, штодня. Бяруць яго студэнты, выкладчыкі, цікавіцца пісьменнікі і журналісты. Кожнаму хочацца ведаць, як часопіс пачынаў. А гэты пачатак быў сціплым. Просецькая аўладка, шэрая папера. На вокладцы словы: «Беларуская часопіс літаратуры, політыкі, культуры, эканомікі і публіцыстыкі».

У рэдакцыйным артыкуле «Нашы заданні»

ўказваецца на тых задачы, якія стаялі перад малядой літаратурай. З пазней надрукаваны новыя вершы П. Гартнага, А. Гурло, М. Чарота, А. Александровіча і іншых аўтараў. Я. Нёманскі выступае з нагатакмі «Над Краманню» (з часоў 1905 года).

З першага нумара рэдкалегія вялікую ўвагу ўдзяляла публіцыстыцы. Артыкулы «Заняпад сусветнай гаспадаркі і сусветны фашызм», «1 студзеня — рэвалюцыйна-

гістарычнае свята Савецкай Беларусі», «Паззія аб рэвалюцыі і рэвалюцыя ў паззіі» і іншыя ўзнімалі актуальныя пытанні грамадскага і культурнага жыцця.

У нумары змешчаны рэцэнзіі на зборнік «Музыкальны лірык», які выйшаў у Берліне, на кнігу М. Чарота «Завіруха», а таксама на паасобныя перыядычныя выданні, «Хроніка беларускай культуры» добра дапаўняе гэты першы нумар часопіса-юбіляра.

ЧЛЕН РЭДКАЛЕГІІ — ІАГАНЕС БЕХЕР

У 1966 годзе адзначалася 75-годдзе з дня нараджэння выдатнага нямецкага пралетарскага пісьменніка Іаганеса Бехера. Юбіляру прысвяціў рэдакцыйны артыкул і часопіс «Полымя». У ім, у прыватнасці, гаварылася: «Сёння з выключнай цікавасцю перагортваем старонкі часопіса «Полымя» за 1927—1928 гады, кожны нумар якога — амаль без выключэння — прыносіў чытачу новыя палыманыя творы пісьменніка — верш, баладу, паэму, апавяданне, артыкул, раман... І. Р. Бехер — дарагая старонка нямецка-беларускіх сувязей, сувязей дружбы, пралетарскага інтэрнацыяналізму».

Перагорнем тых нумары, якія дагэту сталі гісторыяй. Пажоўклывы ад часу, яны — само дыханне гісторыі, шмат раскажваюць аб Германіі. У пачатку 1927 года І. Бехер прыслаў у рэдакцыю часопіса свае творы і здымак, на якім напісаў, што выказаў жаданне быць пастаянным супрацоўнікам. Вершы яго адразу былі перакладзены на беларускую мову і пачалі друкавацца ў чарговых нумарах. Пісьменнік даслаў і некалькі сваіх апа-

вяданняў. Яны былі з вялікай цікавасцю сустрачаны чытачамі.

Цікаваць да творчасці нямецкага пісьменніка на Беларусі ўзрастае з кожным годам. Часопіс на-ранейшаму рэгулярна публікуе яго новыя творы. За раман «Люізіт або адзіная справядлівая вайна» на радзіме І. Бехера абвінавачваліся ў дзяржаўнай здрадзе. У першым паўгоддзі 1928 года раман друкуецца ў «Полымі», а незабаве выходзіць і асобнай кніжкай. А калі ў Германіі супраць пісьменніка фабрыкавалі судовы працэс, у абарону І. Бехера выступілі і беларускія літаратары. Тэлеграму, якая была накіравана ў адрас Лейпцыгскага суда, ад імя рэдкалегіі часопіса падпісалі Я. Купала, Я. Колас, М. Зарэцкі, А. Гурло, А. Александровіч, А. Дудар, Я. Нёманскі.

У гэтыя ж гады на старонках «Полымя» рэгулярна з'явіліся хроніка літаратурнага жыцця Германіі, чытач інфармуецца аб новых творах І. Бехера.

У 1936 годзе пісьменнік прыязджае ў Мінск, каб прыняць удзел у рабоце спецыяльнага Пленума

СП СССР, які прысвячаўся пытанням развіцця беларускай і башкірскай літаратуры. Адначасова ён прапаноўвае свае новыя творы часопісу, якія былі перакладзены на беларускую мову.

Плённа працуе І. Бехер пасля заканчэння другой сусветнай вайны. Ён вяртаецца на радзіму, шмат піша, адна за другой выходзяць кнігі яго новых твораў. Не забывае пісьменнік і пра сваіх беларускіх сяброў. У гэтыя гады некаторыя вершы ён прапаноўвае для перакладу паэтам Я. Семяжону, А. Зарыцкаму і іншым. Гучаць гэтыя вершы не толькі ў часопісе, але і ў іншых рэспубліканскіх выданнях. Часопіс не абмяжоўваецца друкаваннем твораў І. Бехера, ён прысвячае яго творчасці два артыкулы. Адзін з іх напісаў А. Дымыш, а другі — Д. Фактаровіч з нагоды прысуджэння выдатнаму нямецкаму пісьменніку ў 1952 годзе прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Цікава, што побач з І. Бехерам членам рэдкалегіі «Полымя» быў таксама ў свой час Ю. Фучык.

ПЕРАД САМАЙ ВАЙНОЙ

У 1941 годзе часопіс на-ранейшаму называўся «Полымя рэвалюцый» і выходзіў адзін раз у два месяцы. Галоўным рэдактарам тады быў Міхась Лынькоў. У рэдкалегію ўваходзілі таксама Я. Колас, Я. Купала, М. Клімковіч. Рэдакцыя жыла творчымі планами, але чытачы змаглі атрымаць толькі трэці нумар, які стаў апошнім перадаеным.

Чытаеш яго сёння, і цяжка паверыць, што праз некаторы час пасля выхаду нумара вораг

ступай на Мінску... Магчымы нумары раскажваюць аб мірнай, стваральнай працы беларускага народа. Часопіс знаёміць чытача з новымі лаўрэатамі Дзяржаўных прэміяў СССР Я. Купалам, К. Крапівой, Л. Александровічам, Г. Глебавым, А. Багатыровым. Змешчаны іх здымкі, а таксама рэдакцыйны артыкул, у якім коротка раскажваецца аб творчых дасягненнях гэтых выдатных дзеячоў беларускай культуры. Вершы Я. Купалы,

Я. Коласа, апавяданні Цім. Зарычанага, А. Платнера, наведы Ул. Кандрацені, М. Цяленкі добра дапаўняюць нумар. У крытычным раздзеле — агляд беларускай прозы за 1940 год, а таксама агляд апавяданняў за гэты час. Яго зрабіў М. Клімковіч. Цікавы артыкул В. Кірпаціна пра «Ціхі Дон» Шолохава. Пасля гэтага нумара часопіс ужо не выдаваўся. Пшла вайна... Зброя і словамі ваявалі і беларускія пісьменнікі.

ЯШЧЭ ГРЫМЕЛ БАІ...

Пасля вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў выданне часопіса было адноўлена. Ён пачаў называцца «Полымя». Вось першы нумар за 1945 год. Галоўны рэдактар — Пятрусь Броўка. Члены рэдкалегіі — П. Глебка, М. Лынькоў, Я. Колас, М. Танк.

Адкрываецца нумар пачаткам паэмы Я. Коласа «Адплата». Цікавыя вершы М. Танка, апавяданне Ус. Крапчанкі «Талісман». Па гарачых слядах падзей А. Кучар напісаў драму «Заложнікі», прысвечаную легендарнаму партызанскаму ка-

мандзіру, Герою Савецкага Саюза М. Шмырову. Яе і змясціў часопіс.

Наогул, у нумары шмат месца адведзена тэме вайны. М. Лупскаю з рускай мовы пераклаў нарыс Х. Муратава «Герой Савецкага Саюза Барыс Царыкаў» пра вайна-галычаніна. Змястоўная і рэцэнзія М. Святаліна на апавяданне М. Лынькова, якое выйшла асобнай кніжкай. Многія беларускія пісь-

меннікі ў гэты час нічо знаходзіліся на франтах.

Цікавае паведамленне ў раздзеле «Хроніка» аб тым, што Дзяржаўнае рэспубліканскае выдавецтва плануе выдасць некалькіх рускіх альманахаў, прысвечаных Вялікай Айчыннай вайне. Быў сабраны першы выпуск. У яго ўвайшлі творы В. Сабліна, К. Цітова, П. Валкадава і іншых літаратараў. Многія мастацкія творы атрымалі ад байцоў і камандзіраў Савецкай Арміі.

Выпускі часопіса — гэта карпатлівая праца ўсяго калектыву рэдакцыі. На адной з чарговых лютчан ішло абмеркаванне плана першых нумароў наступнага года. З іскрынай творчага настрою нараджаюцца задумкі...

Выход кожнага нумара «Полымя» — праца не толькі супрацоўнікаў рэдакцыі, але і работнікаў друкарні. Сярод тых, хто таксама дае жыццё кніжкам часопіса, — друкар Леанід Фралю і прывішчыца Вера Навіцкая.

Фота Ул. КРУКА.

«Чырвона-чорная жалоба», вершы Алеся Гурло, артыкул вядомага грамадскага і палітычнага дзеяча Алеся Чарвякова «Год без Леніна», дзе гаварылася пра невыказаны смутак беларускага народа з прычыны смерці любімага правадыра, пра бязмежную вернасць і адданасць працоўных рэспублікі ленінскім заповітам.

Празрыстай, незамутнёнай крыніцай можна назваць часопіс «Полымя». Хіба гэта не так? Знаёмчыся з яго нумарамі — ад першага і да апошняга, — заўважаеш, як наша беларуская літаратура з кожным годам прыкметна паліпшалася ў якасці, сталела, набывала ўсё большую ідэйную сілу, пранікаючы ў самыя глыбінныя пласты народнага жыцця, як расло майстэрства пісьменнікаў, пашыраўся іх палітычны круггляд і творчы дыяпазон, а разам з тым узрастала мастацкая вартасць і значнасць твораў, удасканаліваліся жанры.

Сведчанне гэтаму — тая шматлікая мастацкая творы, што ўпершыню пабачылі свет праз часопіс «Полымя» і жывуць цяпер доўгім зайздросным жыццём кнігі, без якіх сёння нельга ўявіць нашу літаратуру.

На дзіва багаты і разнастайны па творчай манеры аўтарскі актыў часопіса «Полымя» сёння.

Вось далёка не поўны пералік колішніх пачаткоўцаў, чые першыя значныя творы былі надрукаваны ў «Полымі», — Міхась Лынькоў, Уладзімір Дубоўка, Кандрат Крапіва, Аляксей Якімовіч, Пятрусь Броўка, Аркадзь Куляшоў, Янка Скрыган, Аляксей Званок, Мікола Хведаровіч, Максім Лужанін, Тарас Хадковіч, Максім Паслядовіч, Аляксей Зарыцкі, Пімен Панчанка, Анатоль Вялюгін, Антон Бялевіч, Сяргей Грахоўскі, Кастусь Жырэнка, Аляксей Кулакоўскі, Іван Шамлякін, Іван Мележ, Янка Брыль, Андрэй Макаёнак, Іван Навуменка, Уладзімір Карпаў, Аляксей Асіпенка, Аляксей Пысін, Аркадзь Марціновіч, Рыгор Барадулін, Хведар Жычка, Геннадзь Бураўкін — усё яны, хто ў свой час быў класіфікавана сагрэты жыва-творным палыманскім агнём, сталі вядучымі беларускімі пісьменнікамі і зараз складаюць надзейную баявую каторгу творчага цэха часопіса-юбіляра.

Другую палову часопіса займаюць, як правіла, мастацкія нарысы, публіцыстыка, крытыка і літаратурназнаўства, успаміны, дзёнікі, старонкі нашай гісторыі і шэраг іншых раздзелаў, дзе можна сустраць цікавыя даследаванні пра навуку, культуру і мастацтва рэспублікі. Як і ў прозе, паэ-

зіі і драматургіі, былі і тут свае творчыя ўдачы і пэўныя здабыткі.

Асабліва помняцца грунтоўныя публіцыстычныя артыкулы грамадскіх і палітычных дзеячоў В. Р. Кнорына, С. І. Прытыцкага, Ф. А. Сурганова, С. А. Пілатовіча, успаміны Маршала Савецкага Саюза І. І. Якубоўскага, генерала арміі П. І. Батава, старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. І. Казлова, кіраўніка партызанскага руху Р. Н. Мачульскага, нарысы Ігната Дуброўскага, Веры Палтаран, Янкі Сіпакова, Васіля Якавенкі, Валянціна Мысліўца, літаатурназнаўчыя артыкулы і рэцэнзіі Рыгора Шкрабы, Сцяпана Александровіча, Васіля Барысенкі, Юльяна Пшыркова, Алеся Юрзвіча, Дзмітрыя Бугаёва, Уладзіміра Гніламедава, Варлена Бечыка, Вячаслава Рагойшы, Міхася Мушынскага і шмат іншых.

Калі гаварыць пра крытыку і літаратурназнаўства, то часопіс «Полымя» мае самае непасрэднае, блізкае дачыненне да тых аўтараў, якія сёння паспяхова і плённа працуюць у гэтым нялёгкім жанры. Для большасці з іх старонкі часопіса былі шчаслівай стартвай пляцоўкай у літаратуру.

Нядаўня Пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» зноў падкрэсліла надзейнасць і важнасць гэтага жанру ў далейшым развіцці літаратуры і мастацтва, а таксама ў ідэйна-мастацкім выхаванні чытачоў. Зыходзячы з палажэнняў гэтай пастановы, часопіс «Полымя» не пакідае ўвагі кожнаму значнаму літаратурна-мастацкаму з'яву, кваліфікавана аналізуе яе, даючы ёй прынцыповую партыйную ацэнку.

Часопіс «Полымя» прайшоў нялёгка, складаны шлях. Гісторыя захавала яго сляды. Праўда, іх роўны ланцужок раптоўна абрываецца — то быў час чорнай фашысцкай акупацыі, і часопіс тады не выдаваўся...

Адгрымелі баі, аціх грукат гармат — і зноў на поўны голас загаварыла Муза. І зноў — як год, так дванаццаць слядоў-кніжак, дванаццаць пучкаў, кожная з якіх — ступі толькі — выведзе цябе ў вялікі сонечны свет мастацтва!

...Гэта сімвалічна, што юбілей «Полымя» — аднаго са старэйшых літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных часопісаў краіны — супадае з пяцідзесяцігоддзем утварэння СССР. Пачуццё вялікай сям'і, адзінай і дружнай, часопісу нашаму было ўласцівае заўсёды.

Аляксей МАСАРЭНКА,
адназны сакратар часопіса
«Полымя».

ГІЛЕРАУСКАЯ НАВАЛА пакінула на Беларусі жахлівы след — мільёны забітых, разбураныя гарады, спячальныя вёскі. Замежныя карэспандэнты, якім давялося ў той час пабываць у рэспубліцы, глыбакадушна прарочылі — аднавіць народную гаспадарку беларусам не ўдасца і праз сто гадоў.

3 пастановы Савета Народных Камісароў СССР ад 27 снежня 1943 года аб аказанні дапамогі вызваленым ад нямецкай акупацыі раёнам Беларусі і аднаўленні МТС і калгасаў.

Абавязав Дзяржплан СССР выдзеліць, а Народны камісарыят сярэдняга машынабудавання і Народны камісарыят мінамётнага ўзбраення адгрузіць для МТС вызваленых раёнаў у I квартале 1944 г. 50 новых трактараў і 50 трактарных плугоў і ў II квартале 1944 г. 150 трактараў і 150 трактарных плугоў.

Абавязав Наркамат мінамётнага ўзбраення адгрузіць у I квартале 1944 г. за кошт фондаў Наркамзема СССР 2000 конных плугоў, 200 сарціроўак, 100 сенакасілак, 250 ачужнікаў і 150 жняраў.

Абавязав Цэнтрсаюз адгрузіць да 1.06.1944 г. для калгасаў Беларускай ССР: кос — 40 000 і сярпоў 40 000.

Абавязав Наркамат знешняга гандлю выдзеліць у I квартале 1944 г. для МТС і МТМ Беларускай ССР 70 металарэзных станкоў і 60 грузавых аўтамавінаў.

3 пастановы Савета Народных Камісароў СССР ад 27 снежня 1943 года аб дапамозе Беларускай ССР у аднаўленні народнай гаспадаркі.

Абавязав Наркамзем СССР, Сайнарком Чувашскай АССР забяспечыць закупку ў парадку дапамогі вызваленым раёнам, і завод у Беларускай ССР у лютым — красавіку 1944 г. 3 000 галюў рабочых коней з Чувашскай АССР.

Абавязав Наркамат нарыхтовак выдзеліць Наркамзему СССР 550 тон сена для фуражыравання ў дарозе коней, якія возыцца ў Беларускай ССР з Чувашскай АССР.

Абавязав Дзяржплан СССР, Наркамат фінансаў СССР і Наркамзем СССР прадугледзець у бюджэце I квартала 1944 г. 39 290 тысяч рублёў, у тым ліку на аднаўленчы рамонт трактараў і машын 5 мільёнаў рублёў.

Абавязав Сельгасбанк СССР выдзеліць на 1944 г. датэрміновы крэдыт для рабочых, спецыялістаў і служачых МТС і МТМ і зямельных органаў Беларускай ССР на індывідуальнае жыллёвае будаўніцтва 7 мільёнаў рублёў.

Пісьмо старшыні шэфскай камісіі і Маскоўскага ордэна Леніна медыцынскага інстытута прафесара Іванова старшыні Сайнаркома БССР тав. Панамаренку аб аказанні дапамогі Беларускаму дзяржаўнаму медыцынскаму інстытуту вучэбнымі дапаможнікамі ад 23 лютага 1944 года.

З нашых музейных і кафедраальных фондаў выдзелена і перададзена Беларускаму медыцынскаму інстытуту ў г. Яраслаўлі вучэбных дапаможнікаў, прэпаратаў, інструментарыя на суму 220 тысяч рублёў. Абор вучэбных дапаможнікаў і кансультацыйная дапамога для аднаўлення ўказанай медыцынскай вуні Беларусі працягваюцца і будучы працягваюцца ў Мінску, пасля яго вызвалення ад ворагаў.

У музеі анатоміі з 30-х гадоў мінулага стагоддзя захоўваецца ўнікальны, вельмі каштоўны твор, выкананы па асобным заказе ў Парыжы — разборная мадэль каня ў натуральную велічыню. Гэта мадэль у якасці навуковага і вучэбнага дапаможніка знаходзілася спачатку ў ветэрынарным аддзяленні Віленскага ўніверсітэта, але потым, пасля скасавання гэтага ўніверсітэта, пераехала ў анатамічны музей Маскоўскага ўніверсітэта, заснаванага прафесарам Хрысціянам Лодэрам. Маюцца і іншыя прэпараты

і вучэбныя дапаможнікі, якія маглі быць карыснымі ў падрыхтоўцы заатэхнікаў і ветэрынарных урачоў. При будучым аднаўленні Беларускай сельгаспадарчай акадэміі і Ветэрынарнага інстытута гэтая цудоўная мадэль і іншы каштоўныя вучэбныя дапаможнікі маглі б аказаць вялікую карысць у падрыхтоўцы кадраў заатэхнікаў і ветэрынарных урачоў, а таму прашу Вашага распараджэння аб аглядзе іх спецыялістам і прыёмцы іх для гэтай мэты.

На працягу 10 месяцаў сёлета года Галоўнае ўпраўленне забеспячэння пры Сайнаркоме БССР прыняло 487 вагонаў з рознымі грузамі ад працоўных Сібіры, Урала, Горкаўскай і Яраслаўскай абласцей.

137 вагонаў з абсталяваннем, інструментамі, будаўнічым матэрыялам, высокакаснай сталлю, арматурным жалезам і каляровымі металамі прыслалі ў падарунак вызваленым абласцям Беларускай працоўнай Удмурцкай АССР.

За кошт матэрыялаў, якія прыбылі ў рэспубліку, Народны Камісарыят мясцовай прамісловасці аднавіў 32 раённыя прамкамбінаты. Вялікая колькасць абсталявання па металаапрацоўцы, якое прыбыло з Усходніх раёнаў краіны, перададзена Гомельскаму ліцейна-механічнаму заводу, а таксама на аднаўленне аўтарамонтнага заводу ў Мінску.

Частка абсталявання, інструментаў і апаратуры, з ліку прысланых, перададзена Гомельскай электрастанцыі, якая ўжо дае народу электраэнергію.

Апрача гэтага, насельніцтву Беларускай, якое найбольш пацярпела ад фашысцкіх выкладкаў, працоўныя братніх саюзных рэспублік прыслалі звыш 32 тысяч рэчэй хатняга ўжытку: фарфоравы і шкляны посуд, звыш 4,5 тысяч камплектаў гатовага адзення, вялікую колькасць шорна-скураных вырабаў.

У кастрычніку працоўныя Мінска атрымалі некалькі вагонаў з падарункамі ад камсамольцаў і моладзі Туркменскай ССР. Разам са сваімі падарункамі патрыёты Туркмені шлюць свае цёплыя сяброўскія пісьмы.

Вось што пішуць камсамольцы і моладзь Ашхабадскага сельскага раёна:

«Дарагія раёсцікі, партызаны і партызанкі, камсамольцы і моладзь Беларусі! Вы мужна змагаліся з непаўсімным ворагам, абаранялі незалежнасць нашай Радзімы. Вы адчулі і перажылі ўсе жахі крывавага фашысцкага тэрору, але не сталі на калені перад імпэрыялістычнымі захопнікамі. Цяпер Вы вольныя.

Мы шлём Вам разам з нашымі сціплымі падарункамі сваё гарачае прывітанне.

Працоўныя Беларусі шчыра дзякуюць вялікаму рускаму народу і ўсім народам братніх рэспублік за велізарную дапамогу ў аднаўленні разбуранай гаспадаркі Беларускай ССР.

Газета «Советская Белоруссия» ад 24 кастрычніка 1944 г.

Дапамога шэфу.

Працоўныя Ульянаўскай вобласці шэфуюць над горадам Мозырам. Ульянаўцы аказваюць падшэфнаму гораду штодзённую дапамогу. Нядаўна Мазыскі гарадскі аддзел сацыяльнага забеспячэння атрымаў з Ульянаўска 15 000 рублёў са спецыяльнай мэтай выкарыстаць гэтыя сродкі на выдачы аднарадовай дапамогі інвалідам Айчынай вайны.

Газета «Советская Белоруссия» ад 24 кастрычніка 1944 г.

Дапамога разана-ўральскіх чыгуначнікаў.

Калектыў Разана-ўральскай магістралі шэфуюць над Беларускай чыгункай. Дзяліць шэфы даставілі ў Гомель тры эшалон падарункаў. У ім многа рознага абсталявання, мэблі, літаратуры, прадуктаў, жывёлы.

У фонд аднаўлення Беларускай магістралі разана-ўральцы ўнеслі больш 1 мільёна рублёў.

Газета «Советская Белоруссия» ад 16 лістапада 1944 г.

Шчырае дзянуй.

Чырвоная Армія вынала ворага з тэрыторыі нашай рэспублікі. З гэтага часу і назаўсёды наша зямля свабодная ад нямецкай погані. У гарадах, раёнах і сёлах адраджаецца жыццё. Разгарнулася карпатлівая праца па аднаўленні фабрык, заводаў, школ, бальніц, калгасаў, машына-трактарных станцыяў.

У аднаўленні народнай гаспадаркі Беларускаму народу неацэнную дапа-

ходніх абласцей Беларускай ССР. Туды накіроўваюцца 60 выкладчыкаў, якія сёлета закончылі педагагічныя і настаўніцкія інстытуты і аспірантуру. Школам Баранавіцкай, Брэсцкай, Гродзенскай, Маладзечанскай і Пінскай абласцей пасылаюцца вучэбна-наглядныя дапаможнікі на 750 тысяч рублёў. Вучэпедгизу даручана выдаць і адправіць гэтым школам звыш плана 20 тысяч падручнікаў на рускай мове. Камплектуюцца для заходніх абласцей Беларусі 60 школьных бібліятэк.

Газета «Советская Белоруссия» ад 4 сакавіка 1945 г.

Распараджэнне Савета Народных Камісароў СССР ад 29 сакавіка 1945 года аб дадатковым завозе ў Беларускай ССР насення яравых культур.

1. Абавязав Наркамат нарыхтовак завезці ў Беларускай ССР дадаткова 11 тысяч тон насення яравых зернявых культур, у тым ліку 2 тысячы тон пшаніцы, 6 тысяч тон айса, 3 тысячы тон ячменю для наступнага абмену з калгасамі рэспублікі на зерне харчовых культур па існуючаму эквіваленту замены.

Насенне завезці з Украінскай ССР 3 тысячы тон ячменю і 4 тысячы тон айса, са Смаленскай вобласці 2 тысячы тон айса і з Варонежскай вобласці 2 тысячы тон пшаніцы.

2. Абавязав Наркамат шляхоў зносін забяспечыць да 5 красавіка 1945 г. адгрузку і перавозку да станцыі прызначэння ўказанай у пункце 1 колькасці насення за кошт нормы вагонаў, выдзеленых Наркамату нарыхтовак.

Падарункі з Удмурціі.

Цесная сувязь усталявалася паміж працоўнымі Удмурцкай АССР і працоўнымі г. Барысава. Рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя Удмурціі аказваюць братнюю дапамогу вызваленаму Беларускаму народу.

Нядаўна ў горад Барысаў з Удмурціі прыбыло 10 вагонаў падарункаў для вызваленых насельніцтва. У вагонах — такарныя станкі, аўтагенныя апараты, абсталяванне для дзіцячага сада на 20 месц, а таксама шмат літаратуры.

Сярод прысланых кніг творы У. І. Леніна, Вялікай Савецкай Эцыклапедыі, эцыклапедычныя і галітычныя слоўнікі, камплекты цэнтральных газет.

Працоўныя г. Барысава з вялікай удзячнасцю прынялі падарунак удмурцкага народа.

Газета «Советская Белоруссия» ад 1 мая 1945 г.

Кнігі са Свядлоўска.

Цесная дружба ўсталявалася паміж Нараўлянскай раённай бібліятэкай і Свядлоўскай дзяржаўнай публічнай бібліятэкай імя Бялінскага.

Нядаўна раённая бібліятэка атрымала са Свядлоўска каштоўны падарунак — 3 200 кніг мастацкай і палітычнай літаратуры. Сярод прысланых кніг асобныя творы У. І. Леніна, А. С. Пушкіна, А. П. Чэхава, А. М. Горкага, М. Ю. Лермантава, Льва Талстога, Дастаеўскага.

Разам з пасылкай свядлоўцы прыслалі пісьмо, Свядлоўцы цікавіцца, як аднаўляецца бібліятэка, як яна працуе, у чым мае патрэбу.

Работнікі раённай бібліятэкі ў сваім пісьме ў адказ расказалі аб аднаўленчай рабоце ў раёне і цёпла дзякавалі свядлоўчанам за ўвагу і дапамогу.

Газета «Советская Белоруссия» ад 8 ліпеня 1945 г.

Дар Беларускаму народу ад Літоўскай ССР.

Больш як 20 гадоў у Вільнюсе існаваў Беларуска музей. У музеі захоўвалася да 10 тысяч экспанатаў па гісторыі, этнаграфіі і археалогіі. У сённяшнім музеі мелася багата бібліятэка на рускай і беларускай мовах. Нядаўна Сайнарком Літоўскай ССР перадаў музей і бібліятэку ў падарунак Беларускаму народу. Восем тысяч экспанатаў і 36 тысяч кніг, якія складаюць фонд музея, дзялілі адпраўлены з Вільнюса ў Мінск.

Газета «Советская Белоруссия» ад 25 ліпеня 1945 г.

2. РАМОНТНЫ

Незвычайны, турботна-цяжкі ў жыцці Віктара Талюка быў той дзень, калі ён, выдатны спецыяліст па рамонту нестандартнага абсталявання, уваходзіў у новую для сябе ролю майстра рамонтна-механічнага цэха.

Раніцай, ужо, можна сказаць, з дзвядцят гадзінаў, як між іншым, паведаміў жонцы Ніне аб сваім новым прызначэнні. Каб сказаць, што яна вельмі здзівілася — дык не. Успрыняла як належыць, сур'ёзна, можа толькі крышачку больш было разважліваць ў яе словах... Маўляў, калі ўжо тую школу майстроў скончыў на «Гомсельмашы», ці многа ў галаве асталося?

Віктар запырачыў: — Спатрэбіцца — буду яшчэ вучыцца... Начальства просіць... Кажуць: чалавек ты разважлівы, рабочыя цябе паважаюць, вунь і ў народныя засядацелі абралі, і старшыней цэхкома... А што да ведаў, дык і дзесяцігодка, і школа майстроў за плячыма... Вось і пагэдзіся.

Але жонка стаяла на сваім: — Няўжо, Віця, тэхніка і інжынераў у вас не хапае? Памятаю, калі на «Гомсельмашы» яшчэ працавала свідравальшчыцай — штогод з дыпламамі прыязджалі хлопцы...

— Прыраўняла «Гомсельмаш» да «Цэнтраліта»! Там накіраваных з навучальных устаноў адразу забеспечвалі жыллем... Вось і ехалі. У нас з гэтым — горш. Таму і завоздка пакуль з кадрамі.

Але пераканаць у чым-небудзь жанчыну не так лёгка.

— Ты ж, Віця, старшыня цэхкома. Дабівайся, каб будавалі больш!

Во, бачылі, якое патрабаванне адразу? Паспрабуй з ёй згаварыцца... Тым больш, што адчувае Віктар і нейкую справядлівасць у Нініных меркаваннях.

— Лёгка сказаць — дабівайся... Зацягнулася ўзвядзенне магутнасцей у нас... Ведаеш жа, што толькі цэх буйнога ліцця працуе. І то з перабоямі. А павінны былі выплавіць сёлета дзевяноста тысяч тон ліцця! Адсталі... Разумееш? А мяне ты ўжо не адгаворыш, не старайся, — усміхнуўся Віктар. — Даў згоду і буду майстрам. Мы з хлопцамі яшчэ дакажам, чаго варта старая гвардыя!

— Знайшоўся стары мне, — жартаўліва махнула рукою жонка. — Сорак год чалавеку...

У гэтых словах, у тоне, якім яны былі сказаны, было якраз тое, чаго чакаў ён ад жонкі: адабрэння, згоды.

У тралейбусе Віктар сустраў свайго сябра па «Гомсельмашу» Васіля Раманенку. Шчыра, адкрыта разгаварыліся. Ну, Талюк, вядома, сказаў аб сваім прызначэнні ў майстры. Васіль раптам змоўк, паглядзеў яму ў вочы, сказаў на выхадзе:

— Шчаслівы ты, Віктар, чалавек! Ад нас пайшоў брыгадзірам. Цяпер выбіўся ў майстры...

— Прызначылі, Васіль.

Раманенка не слухаў яго: махнуў па-сяброўску рукою на развітанне, выйшаў з тралейбуса, хутка згубіўся ў віхурна-таропім, не вельмі гаманілім ранішнім натоўпе: рабочы народ спяшаўся на працу.

Астатак шляху, у тралейбусе і пяшчом да прахадной, Віктар быў

Пачатак у № 48.

задумены. Ён раптам адчуў, як нейкая заклапочанасць усё больш ахоплівае яго. Што гэта, думкі пра новую пасаду, пра тыя цяжкасці, якія, безумоўна, напаткаюць яго ў працы? Або, нечакана ўзнікшае пачуццё незвычайнай адказнасці? І адсюль — такі настрой, нібы ён вось-вось павінен даваць некаму справаздачу пра ўсё сваё жыццё...

І ўсё думаў, усё ўспамінаў да дробязей — дарогу з ранняга, незабыўнага, казачнага дзяцінства ў сталасць, да гэтага простага чалавечага шчасця, якому шчыра пазайздросціў Раманенка.

свой завод, у рамонтна-механічны цэх, дзе працаваў да службы. Зноў сясарыў. Без адрыву ад вытворчасці закончыў дзесяцігодку, школу майстроў.

Але ж такі ўжо, мусіць, неспакойны характар склаўся ў хлопца: прагне повага... Не, не непаседлівы ён, хутчэй — няўрымслівы. Вось так і прывяла яго сцяжынка на «Цэнтраліт». Сам устанавіў станкі, абсталыванне, пускаў першую вагранку. Ударна працаваў брыгадзірам, сясарыў у рамонтна-механічным цэху. Ды хіба ўсё перакажаш? За ўмельства, старан-

кі Арнольд не прыносіць, не дае спакою сям'і... Звольнілі Петрусёва і заблылі. Дзе ён, што робіць — ніхто цяпер не ведае. Ці справядліва гэта? Так і яшчэ каго можна звольніць — менш клопату...

Пачакай, ловіць сябе Віктар Талюк на думцы, а што ён ведае пра сваіх хлопцаў з былой брыгады, не кажучы пра ўсю змену? Чым яны займаюцца пасля работы? Як жывуць у сям'і? Як выхоўваюць дзяцей? Вось тут і ёсць над чым задумацца.

Сам жа ён круглыя суткі заняты на заводзе. Хапае працы яшчэ і як старшыні цэхкома. А вось за вучобай дачкі Святланы, якая пайшла ў школу, увесь час сачыць, каб не адстала... Цяпер Саша першакласнік — праграма насычаная, трэба і яго з-пад кантролю не выпусціць... Значыць, справа не ў занятасці. Не ў адной ёй. І адчувае Талюк, што не мае права ён не цікавіцца жыццём сваіх папчэнікаў у працы. Цяпер — асабліва...

Тупае Віктар перад уваходам у цэх, вітаецца з людзьмі, што працягаюць міма, спяшаюцца. І ўсё новыя і новыя думкі з'яўляюцца ў яго — як дабіцца лепшага становішча ў калектыве? Правільна прыкмеціў адзін стары рабочы — нельга даць пра і часасную будучыню прадпрыемства без маладых, высокакваліфікаваных спецыялістаў, без змены. А ў рамонтна-механічным — не вельмі моладзі... Параіцца трэба будзе з начальствам, каб хопіць колькі вучняў узяць у цэх...

Нясмела, як першы раз у хату, пераступае, нарэшце, Віктар Талюк парог даўно абжытага роднага рамонтна-механічнага цэха. Зноў спыняецца, праглядае ўсё. Трошкі шчыміць сэрца — яго былое рабочае месца пакуль пустое... Людзі шчыруюць ля апок, зварачных апаратаў, варштатаў, а тут — няма чалавека.

Ну што ж, кэ трэба маркоціцца асабліва, ён будзе, той малады рабочы, ён падменіць яго... І — верыць Віктар — не падвядзе, не пасароміць калектыву.

Вяртае з думкаў майстра настойлівы позірк Валодзі Філоненкі... Неяк загадкава ўсміхаецца хлопец, недвухсэнсоўна зіркае ў столь. А-а, зразумела: хоча і новаму майстру нагадаць, што светлых ліхтароў няма на перакрыццях, што да гэтага часу адсутнічае выцяжная вентыляцыя...

Ну, вось, ён і ўваходзіць у ролю майстра — зараз падвядзе і выслухае рабочага. Выслухае і зробіць усё, каб заўвагі былі рэалізаваны як мага хутчэй. І ўвогуле ён будзе цяпер нават больш, чым раней рабіць у цэху... Нельга інакш: яму — даверылі!

І не толькі ён, Віктар Талюк, кожны рабочы павінен унесці свой асабісты ўклад у асваенне магутнасцей цолага завода.

...З таго памятнага дня мінуліся тыдні, месяцы. Шмат уласных намаганняў, ведаў аддае Віктар Талюк асваенню «Цэнтраліта». Ён, як і яго сябры, выразна бачыць тую перспектыву, да якой штодзень імкнецца, набліжаецца завод... І гэтая вера ў поспех саграе яго, натхняе ў нялёгкім шляху пошукаў, не такіх, магчыма, ужо і частых творчых знаходак, але якія так неабходны прадпрыемству, усяму калектыву.

Працяг у наступным нумары.

СТАНАУЛЕННЕ

НАРЫС

Валянцін МЫСЛІВЕЦ

Зноў, як сотні тысяч разоў за апошнія гады, прыгадалася родная вёска Гноева, што ў Хойніцкім раёне, ціхая, павольная, у нізкіх балочыста-хмызаватых берагах рэчка Віць. Колькі радасці падлетку — гоісай на шырокім калгасным полі, днямі не вылазь з вады, удыхай водар красак і траў на духмяна-дурманвай капе сена, дзе-небудзь у завоіне, каб асабліва не бачылі старэйшыя...

У школе клопатаў крыху прыбавілася. Ды няўрымслівга, кемлівага юнака яны не абіяжарвалі. Шчасце паўсядзённых адкрыццяў, не адчутага і не звяданага дагэтуль распалла ў Віктара Талюка бязмежная любоў да кнігі.

І хто яго ведае, як бы склаўся лёс чалавека, калі б не вайна — грымотная, лютая, Вялікая Айчынная... Вёску захапілі фашысты. Віктар Талюка заняволілі адразу — узялі ў абы. Разам з іншымі аднаўскаюцамі не адзін месяц вымушан быў цягнуцца за гітлераўцамі... Наглядзеўся ўсякага, нацяпеўся ад чужындаў знявагі. Аднойчы не вытрымаў, кінуў усё і цёмнай ноччу сігануў дадому.

Шмат неспакойных, чорных дзён перажыў Віктар пры акупантах. Ды ці толькі ён адзін? Усім хапіла гора. З радасцю вызвалення прыйшлі да яго, як да тысяч і тысяч юнакоў і дзівічат нашай краіны, новыя клопаты. Цяжкая пара выбару: школа ці работа?

Па гадах, вядома, можна было вучыцца. Непараўна-хваравіты з вайны бацька гаварыў пра гэта, настойваў, і маці наказвала ісці ў школу.

Але ж наўкола — руіны і папільшчы... Рэспубліка ў рыштаваннях. Партыя клікала энтузіястаў, людзей неспакойнага сэрца на новабудовы, на заводы і фабрыкі. Многія паехалі з вёскі. Віктар Талюк таксама пакінуў родны дом, паступіў у школу фабрычна-заводскага навучання пры «Гомсельмашы», скончыў, сясарыў там да пяцідзiesiąтага года — да прызыву на службу ў Савецкую Армію.

Шквалістыя вятры, снежныя бураны, траскучыя сідзірскія маразы — нішто не замінала салдату верна служыць Айчыне, пільна берачы свой край. Незаўважна прабеглі, мінуліся гады нялёгкай салдацкай службы. Вярнуўся ў Гомель, на

насьць і ўзнагародзілі яго ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга... І вось раптам зноў няспадзяванка — прызначэнне ў майстры!

Падшоў Віктар Талюк да цэха, прыпыніўся ля ўваходу. З чаго, як пачаць рабочы дзень? Людзі ў змене добра ведаюць сваю справу, вядома, кадравыя рабочыя. Трэба заслужыць іх давер. Вунь брыгадзір слесараў Васіль Іваненка нават тэхнікум закончыў, можа і яму, майстру-навічку, падказаць, калі што юе. У Васіля Рожына, другога брыгадзіра, таксама шматгадовы вопыт. Вось толькі Саша Касмачоў — малады электразваршчык... Дык жа побач з ім працуе Уладзімір Філоненка, неблагі спецыяліст, зычлівы таварыш — не пакіне ў бядзе. Перабраў так у п'яці людзей — усе, быццам, на сваіх месцах.

Тады чаму ж пры былым майстру нярэдка рамонтнікі не спраўляліся з заданнем, вымушаны былі заставацца яшчэ пасля змены, а то і ў выхадныя дні прыхопліваць? Якімі абставінамі вымагалася гэтак? Ці ўзяць тыя ж перастаноўкі... Зранку пачынаюць адно, апоўдні пераідуваюць на другі аб'ект. Як нервалава яго самога такая валтузня! Дзя нармайнай, высокапрадукцыйнай і якаснай працы, ведае Талюк яшчэ па «Гомсельмашы», трэба наладзіць рытмічнасць. Але ж як таго дабіцца на практыцы, каб кожны рабочы прыносіў найбольшую карысць і прадпрыемству, і сабе?

А можа пачаць яму з самага галоўнага? З дысцыпліны? Пазіцыя ж людзі на работу. Перад абедам, як кажучы, зрываюцца некаторыя раней часу. Не тояць сваіх намераў — бягуць у буфет піва піць. Нічога, быццам, і сказаць нельга — не гарэла, маўляў. Але ж некаторых так падводзіць гэта піва, што ледзьве шафу з інструментам знаходзіць. І калі такое часам заўважаюць майстры — абыходзіць міма, брыгадзіры — стараюцца схаваць п'яніцу ў цянейшы куток, выгарадзіць назаўтра ад пакарання.

З Арнольдам Петрусёвым, праўда, шмат валаводзілі ў цэху, перадалі былі справу ў заўком. І звольнілі з завода. Але гэта ўжо пасля таго, як разгневаная, у сязах жонка прыйшла ў дырэкцыю са скаргай: дамоў грошай ні капей-

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

АДЗІНСТВА ЗМЕСТУ, ВОБРАЗАЎ І ФОРМЫ...

Графічная серыя як форма адлюстравання рэчаіснасці вызначае сваю спецыфіку. Перш за ўсё яна павінна мець адзіны вобразны лад, адзіны ўнутраны змест, адзіны выяўленчы прынцып пабудовы, у аснове якога часцей за ўсё ляжаць розныя варыяцыі пэўнай тэмы. Адпаведна гэтаму мастак выбірае і неабходную графічную тэхніку для больш поўнага вырашэння тэмы, для больш вобразнага яе уяўлення.

Як паказваюць многія графічныя серыі на рэспубліканскай мастацкай выстаўцы «СССР — наша Радзіма» — гэта задача даволі складаная.

У раздзеле графікі на выстаўцы влічана месца займаюць серыі, створаныя ў тэхніцы лінагравюры. Адрозніваюцца, што большасць з іх сведчыць аб умелым аўтару знайсці на збылым прадзівы характэрныя штрыху, правільныя суадносіны белых і чорных плаўнасцей.

Серыя М. Макаранкі «Вілія — Мінск-навал», якая складаецца з трох аркушаў, вабіць перш за ўсё тым, што мастаку удалося не патануць у багаці ўражанняў, не прагледзець, захапіўшыся знешняй дакладнасцю, галоўнага — працоўнага

натхнення людзей, ажыццяўлення іх грандыёзных задум. Усе аркушы будуюцца на правільна знойдзеным супастаўленні шырокіх і дробных плямаў, якія сустракаюцца і перакрываюцца, прымушваюць адчуць напружаны рытм будаўніцтва.

У кожным аркушы — пульс жыцця, пульс часу. У гэтых работах няма дробязей, у іх усё падкрэслена або напружана характар пэўнага дзеяння, або глыбіню і шырыню той працы, дзе мы ўжо бачым не асобнае, прыватнае, а агульнае.

Крыху па іншаму прынцыпу пабудавана серыя лінагравюр А. Лось «Людзі на прыпяці». На першым плане ў абодвух аркушах галоўныя героі — людзі Палесся. У першым аркушы — «Бабуля і ўнука», дзе назіраецца перавага чорнага колеру. Гэта дазволіла падкрэсліць пэўную інтымную, крыху трывожную атмасферу, стварыць фон, на якім унутраны стан характэрна паказаны больш рэльефна. Муаралі добра зліліся з пажылай чалавечай, упэўненасць і сіла маладога чалавека, непасрэднасць і задуманасць дзяцінства...

Другі аркуш — «Ганаровы калгаснік Цімафей Бялько», больш аптымістычны, жыццярадасны. Прызняты настрой героя падкрэслены больш тонкімі лініямі, багаццем светлых плямаў.

Серыя лінагравюр Ю. Тышкевіча «Якуб Колас» прадстаўлена чатырма невялікімі, але вельмі ёмістымі па зместу аркушамі. Гэтыя работы па тэхніцы нагадваюць нсілаграфіі. Яны перадаюць чалавечы характар коласаванскай творчасці.

Першыя тры аркушы расказваюць пра дом пісьменніка, пра коласаванскія месціны, пра людзей лужых і прыгожых — такіх, аб якіх любіў пісаць паэт. Характэрнасць гэтых трох лінагравюр перш за ўсё ў народнасці, у песеннасці іх ладу, у выключна тонкім вынарыванні мастацкага багацця іноўнасаў чорнага і белага ў спалучэнні з зеленаватым або жоўтым. У дзіцячай пластычнасці тонкіх штрыхоў.

Серыя лінагравюр І. Капалына «Бурштынне мора» прадстаўлена дзюма аркушамі. Велічыня партальнай крыніцы («Партальныя крыніцы») быццам ухваліліся за зямлю. Высокія, грувасткія — яны запаўняюць амаль усю прастору аркуша сваімі цёмна-сінімі масамі. Невялікія постаці людзей, ажурныя збудаванні на заднім плане, лёгкасць марскіх хваляў толькі падкрэсліваюць манументальнасць крыніцы. Магчыма, лінагравюры тут вынарыліся вельмі тэрапа.

Менш удалы другі аркуш серыі — «Брыганіна». Увесь ён нібы сатканы з белых ажурных ліній — снасцей вялікага парусніка, яго корпуса, лёгкага марскога зыбу, высокіх воблакаў. Але менавіта гэтая ажурнасць «вырывае» аркуш з агуль-

нага шэрагу серыі, робіць яго чужародным у ёй. І марская эмблема ў верхнім кутку аркуша, і палоска сцягоў розных краін, выяўляюцца паралельна ніжняму яго краю, пазбаўляюць гэты аркуш той цэласнасці і перананаўчасці, характэрнай для першага.

А вось серыя лінагравюр У. Садзіна «Паўночныя матывы». Мастаку, у цэлым, удалося перадаць рытмы Поўначы, адчуванне элітасці чалавека з прыродай, непаўторны дух жыцця далёкага Запаля'я.

У гэтых аркушах прыцягвае ўвагу вельмі тонкая танальнасць, пластычнасць ліній, рытмы контураў і тая маляўнічасць, якой мастак змог дасягнуць, маючы ў сваім арсенале толькі белы і чорны колер.

Поўны велічыннасці і ўрачыстасці аркуш «На промысел». Ён пабудаваны на строгах ліній далёкіх заснеўшых гор, люстэр вазера. Асабліва сканцэнтраванасць адчуваецца ва ўпэўненай постаці паллянічага, які ідзе на аленя. Спраўдана суровасць Поўначы пранізвае гэты аркуш.

Другая работа — «Паўночная назка» — уся напоўнена духам. Рытм вынутых ліній перадае прыгажосць аленяў, якія быццам ляццяць над снегам; лёгкасць птушак, якія імкнуча да рассыпанага ў агатава-чорным небе зорак. Спраўдана нешта казаючае, чароўнае...

Р. БАДЗІН.

«БРЭСЦКАЯ КРЭПАСЦЬ», 700-Ы СПЕКТАКЛЬ

Фота П. ЛАЎРУСІКА.

Сёння — спектакль «брэсцкая крэпасць»... Гэтыя словы часта можна прачытаць на афішы Брэсцкага драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі. Старажылам горада яны добра знаёмыя. Упершыню іх можна было прачытаць у сакавіку 1953 года...

Сёння, як і дваццаць гадоў назад, ідзе «брэсцкая крэпасць». Ідзе ў 700-ы раз! Такі юбілей — з першых у гісторыі беларускага тэатра. П'еса драматурга К. Губарэвіча, пастаўленая рэжысёрам А. Міронскім, стала тым заветным для калектыву творам, без якога нельга цяпер уявіць сабе мастацкае аблічча тэатра ў Брэсце.

Сёлета, у час гастролі па Украіне, «Брэсцкую крэпасць» глядзелі жыхары Цярнопаля. Глядзелі з гарачаю цікавасцю, ганарыліся героямі спектакля, як сваімі блізкімі. І гэта зразумела. Легендарную цытадэль абаранялі рускія і ўкраінцы, беларусы і армяне, сыны многіх народаў нашай краіны. Мабыць, гэта тое галоўнае, што робіць запэўнена зразумелай жыхарам Мінска і Масквы (спектакль ішоў і на сцэне Крамлёўскага тэатра), Кіева і Харкава, Львова і Данбаса, маракам Балтыкі... Яна хвалявала нашых сяброў з Люблінскага і Беластоцкага ваяводстваў...

У 1967 годзе «брэсцкая крэпасць» была адзначана высокай узнагародай — прэміяй Усесаюзнага Ленінскага камсамола.

У тым, што спектакль амаль два дзесяцігоддзі складае залатую аснову рэпертуару тэатра, — заслуга галоўнага рэжысёра, народнага артыста БССР Г. Волкава, які, дарэчы, быў і першым выканаўцам ролі Малышова. Спектакль стаў вялікай творчай школай для многіх артыстаў, узбагаціў іх мастацкае жыццё.

Працуючы над узнаўленнем спектакля рэжысёр імкнецца папоўніць «брэсцкую крэпасць» навізнай думак, пачуццяў, свежасцю ўспрыняцця тых надзвычай складаных падзей вайнавай пэры. На змену старэйшым артыстам

прышлі маладыя, і «ветэраны» сталі іх дарадчыкамі, перадавалі ім вопыт. Гэта дало добры плён: «брэсцкая крэпасць» загучала па-маладому палымна. З першых выканаўцаў застаўся Ю. Уласаў (раней Саша Пінчук), якому «прысвоена» новае званне — ён палкоўнік Ермашоў, а ролю Сашы Пінчука выконвае артыст В. Кастальцаў. Т. Мацкевіч — камісар Калеснікаў, Ю. Газіеў — баец Кукушкін, Т. Валчэцкая — разведчыца Даша, Т. Волкава — ваенурач Зорына...

Ці ўсё засталася ў спектаклі нязменным, акрамя выканаўцаў? Не. Пастаноўшчык імкнецца да таго, каб не парушаючы агульнай стылістыкі твора К. Губарэвіча, наблізіць яго да сучаснасці.

...700-ы спектакль... Маладыя артысты трымалі надзвычай цяжкі і адкрыты экзамен. Яны не маглі не ўлічваць, што ў зале знаходзіліся былыя воіны і партызаны, супрацоўнікі музея Мемарыяльнага комплексу «брэсцкая крэпасць-герой», тыя, хто сам прайшоў праз вайнае ліхалецце, хто добра ведае гісторыю горада над Бугам.

Сярод былых воінаў і партызан, што падняліся на сцэну, каб павіншаваць юбіляраў, быў пажылы чалавек, які ўсім сэрцам хацеў выступіць, сказаць нешта надзвычайнае, але не змог. У яго вачах сталі слёзы, ён паціскаў рукі актёрам і ціха гаварыў: «Дзякую, дзякую, сябры!» Гэта быў самы дарагі госьць — Р. С. Макараў, былы ўдзельнік абароны крэпасці.

— Я многа разоў глядзеў гэты спектакль, — гаварыў Рыгор Сяргейчык, — і кожны раз мне робіцца балюча, цяжка... Відаць, таму, што спектакль праўдзівы. Паглядзеўшы яго, я нібы трапляю ў гарачыню чэрвеня 1941... Нібы зноў грываць выбухі, стрэлы... Я зноў перажываю смерць баявых таварышаў або разам з артыстамі іду ў атаку...

Спектакль «Брэсцкая крэпасць» жыве, па-ранейшаму хвалюе глядачоў.

Рыгор БАКІЕВІЧ.

АГУЛЬНАВЯДОМАЯ ісціна — актёр павінен «любіць» таго драматурга, п'еса якога іграецца на сцэне сёння, тую ролю, што даручана табе ў гэтым спектаклі. І ўсё ж у кожнага з нас ёсць заветны аўтар. Адны «замахваюцца» на герояў Шэкспіра, другія «расшыфроўваюць» той ці іншы вобраз з драм Горкага або камедыі Гоголя, трагія «прымяраюць» партрэтны грим персанажа Купалы або Келаса... Але наўрад ці я памылюся, сказаўшы, што артысты славянскіх сцэн вельмі любяць іграць п'есы выдатнага знаўца жыцця колішняй Расіі — і сталічнай, і правінцыяльнай — Аляксандра Мікалаевіча Астроўскага. Недаў я прачытаў аднойчы словы: «Гэты невычэрпны Астроўскі...» — і яны прышліся мне да спадабы. Правільна! Каго толькі мы ні сустракаем у яго драмах і камедыях: кунцы і памешчыкі, актёры і чыноўнікі, шулеры і ліхвары, зацятты бурбоны і балбатлівыя лібералы, плеткары і высакародныя рыцары... Возьмеш гэтыя ролі — і адразу здагадаешся, што будзе ўдзячны драматургіны матэрыял для паглыблення ў душу складаную, самабытную, па-свойму апантаную імкненнем да ішчасця.

Беларуская сцэна дала не адзін прыклад арыгінальнага творчага «прачытання» твора А. Астроўскага. Купалаўцы і коласаўцы неаатарыя спектаклі па яго п'есах ігралі па 100, па 200 разоў. Звярніце ўвагу на сённяшнія нашы афішы — у Мінску беларускія артысты даюць «Апошнюю ахвяру» і «Без віны вінаватыя», мы ў Віцебску ставім «Багню». Цяпер грамадства рыхтуецца адзначыць прыюную дату ў гісторыі драматычнай літаратуры і тэатра — спаўняецца сто пяцьдзесят гадоў з дня нараджэння А. Астроўскага. І, зразумела, кожны з нас, каму пашчасціла далучыцца да хараста яго твораў і вобразаў, прыгадвае тыя незабыўныя старонкі жыцця.

Мне давялося іграць ролі, напісаныя гэтым драматургам, і заўсёды гэта было для мяне слята. Так, спачатку — праца, часамі пакутлівая, складаная, нервовая. Ды затое пасля таго, як ты адчуеш, што нешта ў цябе «атрымалася», што вобраз, які ты шукаў разам з рэжысёрам на рэпетыцыях, «праляўс» на сцэне — на сэрцы радасць. «Лес» у пастаноўцы тэатра імя Я. Коласа з такіх спектакляў...

У канцы 50-х гадоў рэжысёр А. Яфрэмаў аднавіў «Лес» у новай рэдакцыі. Здавалася, што да-

волі спрактыраваныя выканаўцы ролі і вопытны пастаноўшчык, звяртаючыся не ў першы раз да такой вядомай п'есы, не сустраюць ніякіх цяжкасцей. Але... Скажам, Ул. Неміровіч-Данчанка з вялікай трывогай адзначаў некалі дзіўную з'яву: «Лес» іграўся (і нават адмысловымі майстрамі сцэны) «нейкай французскай лёгкай

неабходна дабрацца да глыбіні той эпохі, у якую яны створаны і якую адлюстроўваюць. Імніўца ўбачыць іхні — такі далёкі ад нас, а для іх «сённяшні» дзень, увайсці ў яго, каб апазіцыі сучаснасці, а гэта перш за ўсё азначае з пазіцыі партыйнасці, знаходзіць у мінулым, адлюстраваным у п'есе, ідэйна-мастацкую ісціну.

***** АКНО У ТВОРЧУЮ ЛАБАРАТОРЫЮ *****

Ц. СЯРГЕЙЧЫК,
народны артыст БССР

ГЭТЫ НЕВЫЧЭРПНЫ АСТРОЎСКІ...

камедыяй», вадэвілем, фарсам. Чаму такое часам здаралася?

Бо класіка наогул тоіць у сабе значныя цяжкасці: нас аддзяляюць ад яе час, стосы крытычнай літаратуры і розныя даследаванні, трывалыя, а то і застарэлыя традыцыі выканання роліў і трактоўкі п'ес... Выкарыстоўваючы набытыя веды, вывучаючы дадаткова вялікую колькасць дапаможных матэрыялаў аб той ці іншай класічнай ролі, актёр, бывае, трапляе ў палон чужых думак, губляе сваё ўспрыманне. Пачынае глядзець на ролю не сваімі вачамі, а дзесяткамі чужых вачэй, шмат што перабольшвае і многае недаацэньвае ў ёй. Ён міжвольна адмаўляецца ад уласнага разумення, бачання, прыстасоўваецца да чужых думак і, такім чынам, абязлічвае сябе як творцу.

Можна падумаць, што я адмоўна стаўлюся да вывучэння дапаможных матэрыялаў і набыцця ведаў? Ні ў якім разе! На маю думку, актёр для авалодання любой класічнай ролі шмат што патрэбна і вывучаць, і ведаць, а вось карыстацца варта толькі самым неабходным, істотным. Тут вялікае значэнне маець ідэйна мэтанакіраваныя пошукі, строгі адбор і шырокія абагульненні.

Жыццё, вучоба і сцэнічны вопыт дапамаглі мне своечасова зразумець, што ў класічных п'есах

Так я падыходзіў і да вывучэння ролі Васымбратава, якую даўно маю сыграць і таму ўпотаі працаваў над ёю. У маім уяўленні ўжо «малчыў» вобраз ляснога драпечніка з мёртвай хваткай зваругі. Хацелася раскрыць перад нашым глядачом «цёмнае царства» дрымучага лесу Астроўскага, паказаць зварыную сутнасць яго насельнікаў. Я толькі баўся, што не знайду агульнай мовы з новым рэжысёрам. На ішчасце, болей была заўчаснай: Яфрэмаў цалкам ухваліў маю трактоўку ролі. Удумлівы даследчык, знаўца творчасці Астроўскага, здольны рэжысёр-педагог, Андрэй Андрэевіч дапамог мне ў часе работы над роліў паўнасьцю ажыц-

цвіць сваю задуму. У мяне захавалася некалькі пануючых старонак з дзённіка. Вось што я пісаў тады аб рабоце над вобразам Васымбратава...

...Перачытваю п'есу, тэкст сваёй ролі — Васымбратава, літаральна ўгрызаюся ў яго думкі і ўчынкі. Не, не купца трэба іграць. К чорту і побыт, як такі — самамэтны! Васымбратаў высочвае доўга, упарта і цярыліва сваю ахвяру. Кружыць, звужае круг і наносіць удар раптоўна і пэўна.

Усё, што бачыў і перажыў у жыцці, уваскрэсла ў маёй памяці. Залюшчыўшы вочы — і паўстаюць сотні нахабных, сквапных, самаздаволеных і бязлігасных істот. Кулак-жывадзёры, гандляры, спекулянты самі просяцца ўвасобіць іх на сцэне.

Абставіны ролі і жыццёвы вопыт зліліся ў адно. У маім уяўленні гэткай нікчэмнай, лысаватай, криваногая фігура ў бліскучых лакаваных ботах, з радзімі космамі рыжаватай бародкі, доўгай тонкай шыяй, украдлівай хадой: нібы праз пні пераступае — толькі б не зачальца — асцярожная, плейная і ласкавая. Усё разлічана на шчырае жордства, камедыянства. Вочы прыкмураныя — ад іх ніхто не ўцячэ — усё бачаць, усё прыкмятаюць і адначасова балюча сябе выдаць. Рука часта гладыць шыю, пад барадою. У Васымбратава чырвоны мясісты нос; ён хварэе запоем, але самая п'яная гарэлка для яго — грошы. Залатым запоем апанаваны ён, і дзеля грошай га-тоў абраваць, растаптаць, зарэзаць каго хочаш. Грошы — усё!

Сцэна са спектакля «Лес». У ролі Турмыжскай народная артыстка БССР А. Радзюлоўская, Васымбратава — аўтар артыкула Ц. Сяргейчык.

**НОВЫЯ НАЗВЫ
НА АФІШАХ**

Дзяржаўны Рускі тэатр БССР ім. М. Горькага паказвае прэм'еру-спектакль «Птушкі нашай маладосці» па п'есе маладзёнага драматурга І. Друцэ. Паставіў спектакль — Ю. Міраненка, мастацкае афармленне заслужанага дзеяча мастацтваў Казахскай ССР В. Галубовіча.

На здымку — сцэна са спектакля.
Фоты Ул. КРУКА.

ГЭТЫ НЯЗРЫМСЛІВЫ, вясёлы і дасціпны хлопец — яго завуць Тэмо — ужо радуе і захапляе глядачоў самых розных тэатраў: ад Тбілісі да Мурманска, ад Віцебска да Гомеля. Ён адеунуў на другі план розных стыляў, празмерна схільных да рэфлексій персанажаў, «крытыканаў» з бародамі і смела вырваўся на авансэну, каб падзяліцца з намі сваім адчуваннем характава і напружанага рытму сучаснага жыцця, каб на ўвесь голас сказаць, як ён і юнакі яго пакалення шануюць здабыткі бацькоў — рэвалюцыянераў і будаўнікоў, салдат Вялікай Айчыннай, — і даць прысягу на вернасць свайму грамадзянскаму абавязку. Яго ўзрушае сапраўднае наханне. Ён дараньць сябрамі, з якімі стаіць на ахове дзяржаўнай граціцы. Калі яго сэрца ўзрушана нечым, ён спявае матчыныя песні. І не спыняецца, каб з кулакамі кінуцца на пашляка або цыніка-балбатуна, які абражае свяшчэнныя для Тэмо паняцці...

Такім яго прадстаўляе і Гомельскі тэатр. Спектакль, пастаўлены рэжысёрам І. Паповым у садружнасці з Л. Манакавай, гучыць тэмпераментна. Ён адразу абуджае сімпатыі глядачоў і сваёй, калі так можна сказаць, трапяткой і светлай інтанацыяй, і сакаватымі вобразамі герояў. Адчуваеш, што выканаўцы роляў іграюць з творчай асалодай. Яны натуральна трымаюцца і ў стылі народнага грузінскага гумару, і смела вымаўляюць патэтычныя маралогі. Рэжысура дакладна вызначала тэмп спектакля — імклівы з выразнымі і насычанымі эмацыянальным падтэкстам паўзамі; ён то прасветлена лірычны па настроі, то раптам набывае драматычны адценні.

У жанры камедыі рэжысура ўвесь час шукае зачэпку для тэмпераментнай, захапляючай размовы з глядачом, імкнецца дасягнуць вялікіх абогульненняў, паказаць не проста станаўленне характару маладога чалавека, Тэймураза Джакелі, але і сказаць пра тое, што ёсць моцная аснова ў нашай моладзі, што лёс радзімы ў надзейных руках.

...Сцэнічная пляцоўка апраунта ў нібыта з медзі наваленыя вялікія плаціны. На іх нібы выцисненыя эпічныя сцэны, а на першым плане ў цэнтры постаць жанчыны, якая ўспрымаецца як вобраз грузінскай Мадонны, маці-Радзімы.

Калі ведаеш п'есу загадзя, дык міжволі насцярожваешся: ці не цяжкавата ўсё гэта для тонкай, лёгкай, дасціпнай п'есы Н. Думбадзе? Але воль глядзіш спектакль, і на гэтыя некалькі момантаў, а да канца першай яго часткі пачынаеш разумець, што рэжысура таное рашэнне было яўна неабходным для таго, каб ураўнаважыць лёгкасць драматычнага матэрыялу з тым «сур'ёзам», які адчуваецца за гэтай лёгкасцю. У прынцыпе не прызначаны супраць менавіта такога рашэння, трэба ўсё ж сказаць, што некаторы аб'яжаранасць афармлення прысутнічае, і яго амаль эпічная манументальнасць іншы раз не не ды і зайграе самастойна, па-за кантратным месцам дзеяння, пры гэтым больш значна, чым тое, што адбываецца ў дадзены момант на сцэне.

Пачынаецца спектакль вясела, нават гарэзліва, з юнацкім тэмпераментам. Так уваходзіць у жыццё, напрыклад, герой спектакля Тэймураз. І рэжысура глядзіць на навакольны свет нібы вачыма галоўнага героя. Спектакль паступова набывае ўсё больш сур'ёзнае гучанне. Жыццё ставіць перад Тэймуразам да некаторай ступені цяжкія перашкоды, і рэжысёр навіроўвае выканаўцу ролі па шляху магчымай ускладненасці ўнутранага свету вобраза, яго ўзаемаадносін з асяроддзем.

Тэмо артыста В. Смірнова выгледзе юнаком, які завітаў на сцэну ў Гомель з натуру тбіліскага вуліц. Ён любіць і ўмее жартаваць. Яму, калі хочаце, нават карціць часам пакіць з каносцыці, кінуць дасціпную рэпліку. І... заставацца зусім адрытым перад старымі і юнымі сябрамі. Гэта, бывае, называюць акцёрскай раскаванасцю, і яна стала асноўнай анцёрскай фарбай у выкананні ролі В. Смірнова. Яго Тэмо так радуецца жыццю, што гатовы нават спяваць, калі гутарыць з каханай дзяўчынай або з даваком-суседам. Калі ж

Першы злева — артыст В. Смірнов у ролі Тэймураза Джакелі.

**«ТЭЙМУРАЗ,
ТАБЕ
ПАШЧАСЦІЦЬ
У ЖЫЦЦІ!»**

**«НЕ ТРЫВОЖСЯ, МАМА!..»
Н. ДУМБАДЗЕ У ГОМЕЛЬСКИМ
АБЛАСНЫМ ТЭАТРЫ**

дадаць да гэтага пластычную выразнасць, уласціваю, мабыць, В. Смірнову наогул, то стане ясным — гамільчана маюць у спектаклі жывога і пераканальнага героя.

Праўда, працэс духоўнага пасталення перадаецца ім даволі знешне. Пабудоваўшы выразную плынь эмацыянальнага жыцця «ў вобразе», знайсцюшы уражліваю форму паводзін на сцэне, В. Смірнов часам выгледзе аднастайным у праявах сьневу або узрушэння. Мінае час, сутычкі з сябрамі і «праціўнікамі» нешта гартуюць у характары Тэмо, ад нечага прымушаюць яго адмовіцца, але ён застаецца такім, якім быў «прадстаўлены» тэатрам напачатку спектакля Тут, магчыма, вінаваты і драматург, які — асабліва ў другой частцы п'есы — «вядзе» героя па сюжэтных скрыжаваннях, не вельмі глыбока даследуючы перамены ў інтэлектуальным станаўленні Тэмо, яго светаўспрымання. Мне здалася, што В. Смірнов занадта часта... уміхаецца, Твар яго абаяльны, ён, як кажуць, паддулле. Які і інтанацыі голасу, гатовага ад «суровай прозы» адразу ж пераключыцца на «паэтычную хвалю». З цягам часу і гэталі ўсмяшка, і манера гаварыць робіцца прывічымі для яго самога і для глядачоў, выконваюцца фармальна. Ці ж дарэчы, скажам, усмяшка, калі Тэмо ўспамінае загінуўшых бацькоў? Або тады, калі гэты юнак прадчувае, што вятэра, дзе «пінконы» дыскусуюць пра паззію і гісторыю, воль зараз будзе для яго полема бою, — тут ужо зусім новае трывіццё ў яго душы, а на сцэне ўсё той жа абаяльны хлопца... Рэжысура і выканаўца ролі павінны звярнуць увагу на тое, што для кантрату да гэтага дзюцца пераважна «слязлівыя» інтанацыі, якія таксама не ўзбагачаюць характар героя.

Затое ў поўнай адпаведнасці з тым, што напісаў драматург, вядзе В. Смірнов сцэны з дзядзькам Ваню (яго без штучных «нацискаў» іграе П. Філіпаў) і з майстрам гадзіннікаў Гургенам (В. Драбшыўскі). Лырычная празрыстасць у самааддзванні герояў пануе і тады, калі тбіліска «Рамею» і «Джульета» нашата часу — Тэмо і Далуна (С. Гаркуша) — вядуць дыялог...

Спектакль пастаўлены адкрыта ўмоўна. Гэта адпавядае «прыродзе» п'есы. Яна напісана як размова Тэмо з глядачамі, як маналог героя, што перапыняецца самімі падзеямі. У гамільчана спектакль паступова набывае трохі іншы характар — Тэмо больш каменціруе падзеі, ад маналога застаюцца зусім кароткія рэплікі. Пакуль яны вымаўляюцца, дзючыцца асобы самі ў поўзмку перастаюць дэка-

рацыі. І ўсё гэта робіцца артыстамі лёгка, у імправізацыйным плане, без адчувальнага рэжысёрскага «прымусу»... Адгаварыў свой тэкст на авансэне Тэмо, дэкарацыі «эмлілі» месца дзеяння — і спектакль працягваецца так, быццам ён і не перапыняўся. Гэтаму акампаўе цудоўная народная музыка і мелодыі сучасных грузінскіх кампазітараў. Так крышталізуецца выразная дынаміка ўсяго, што адбываецца на сцэне, мастацкае адзіства прыёмаў. За гэта глядачы ўзнагароджваюць тэатр апладысментамі. Яны тым больш заслужаныя, што І. Папоў за ўмоўнымі сродкамі не губляе логіку драматычнага развіцця твора.

Эталсам натуральных паводзін у гэтым спектаклі з'яўляецца выкананне ролі Ісідара Джакелі М. Цурбановым. Ён і наларытны, і разам з тым дакладна «упісаны» ў партытуру спектакля. Блізкія да яго актрыса Н. Карнеева (цётка Сашыно) і П. Філіпаў, аб якім мы казалі вышэй. Надзвычай хваляе іх ігра, калі яны закрываюць тэму «памяці сэрца» і вуснамі герояў, які і маўчаннем, аддаюць пашану тым, хто не вярнуўся некалі з рэвалюцыйных барыкад або з франтоў...

Больш выразным атрымаўся ў гамільчана першы акт. Тут мы як бы разам з Тэмо пазнаем жыццё, паглыбляемся ва ўнутраны свет героя. Другая частка пастаўлена «скорагаворкай». Магчыма, яна з'явілася ад даволі ранага ўмяшальніцтва тэатра ў тэкст п'есы — з яе выкінуты важныя эпізоды, без якога візіт Тэмо ў госці пасля службы на граніцы выгледзе прыватным эпізодам; драматург жа так напісаў п'есу, што тут «за плячым» юнака мы павінны адчуваць яго сяброў на арміі. Да таго ж яшчэ ў спектаклі ролю Арчыла зрабілі большай, аб'яднаўшы яго з роллю Гіві, які ў другой частцы рашуча падтрымлівае Тэймураза.

Супраць такога аб'яднання персанажаў можна было б не прычыць (ролі блізкія па духу, а характар Арчыла ў першай частцы толькі крыху акрэслены, — ён знікае ў самым пачатку карціны), але незразумела, чаму павялічанага за кошт журналіста Гіві Арчыла артыст П. Вараб'ёў іграе нейкім спусцешаным, паў'яным? Застаецца такое ўражанне, нібы тэатр спышаецца «дайсі» да фіналу, і гэта даруеш яму толькі таму, што сцэна з п'есамом пагранічніка Шчарбіны, якое так пранікнёна чытае ў якасці «маральнага дакумента» часу Тэмо — Смірнов, набывае маштабнае значэнне і ўзрушае залу высокай нотай грамадзянскага напалу.

Спектакль, паказаны ў Мінску, набывае рысы завершанага сцэнічнага твора, дарагога для гомельскай трупы. Гэта адчулі мінчане. І гэта дае падставу спадзявацца, што тэатр на чале з такім патрабавальным і вынаходлівым па майстарству рэжысёрам мастаком, як народны артыст БССР І. Папоў, не будзе лічыць работу ўжо цалкам канчаткова завершанай, што ён яшчэ ўзбагаціць пастаноўку выразнымі адценнямі багатага эмацыянальнага свету, які адкрыў Н. Думбадзе.

Развітваемся з Тэмо «з Гомеля» са светлым пачуццём радасці ад такога знаёмства. «Не трывожся, мама!..» на сцэне гэтага тэатра прагучала песняй, якая славіць жыццё і маладое імкненне берагчы яго характава. Яму будзе шчасціць у жыцці, таму Тэймуразу Джакелі, што заваяваў нашу ўвагу і сімпатыі ў часе паказу гомельскага спектакля.

Уладзімір БАГАЛЮБСКІ.

Мікалай Ільіч АЛАДАЎ

Беларускае музычнае мастацтва панесла цяжкую страту — пасля цяжкай хваробы памёр буйны беларускі кампазітар і музычна-грамадскі дзеяч, член КПСС з 1944 года, адзін з заснавальнікаў беларускага прафесійнага музычнага мастацтва і адукацыі, народны артыст БССР, прафесар Мікалай Ільіч Аладаў.

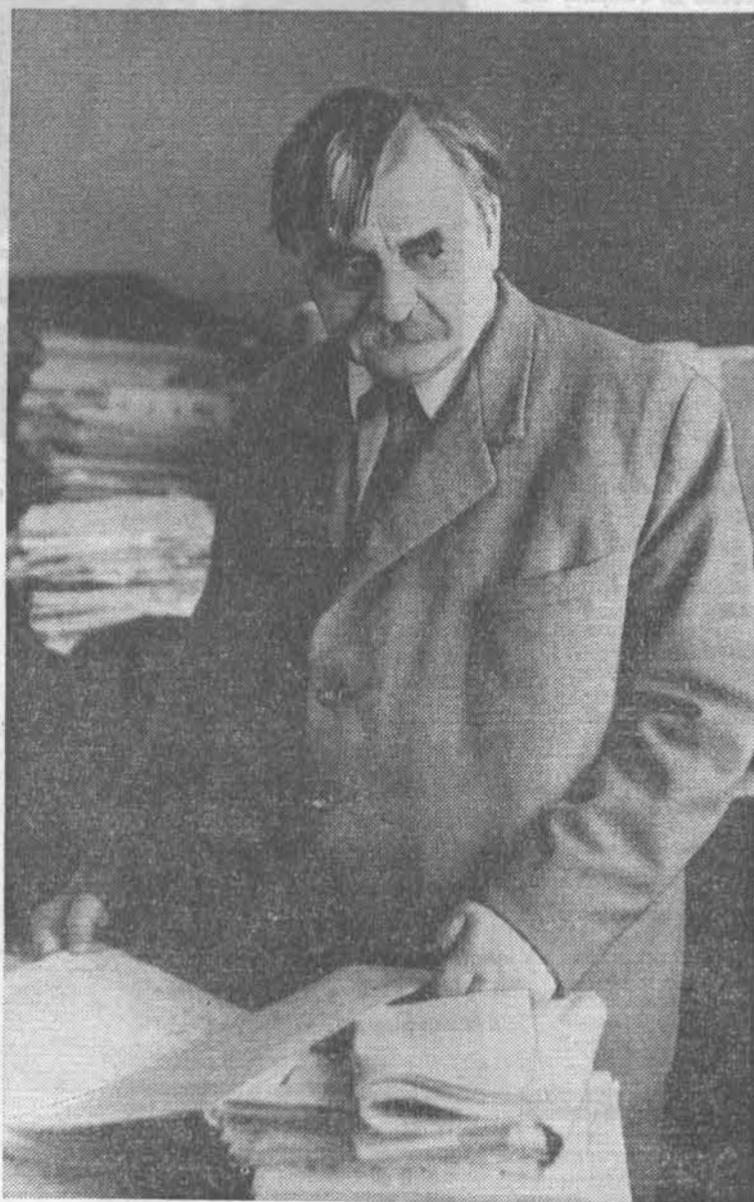
М. І. Аладаў нарадзіўся 21 снежня 1890 года ў Пецярбурзе. У 1910 годзе закончыў Пецярбургскую кансерваторыю і ў далейшым займаўся выкладчыцкай і музычна-асветніцкай дзейнасцю. З 1924 года ўсё яго жыццё і творчая дзейнасць звязаны з Беларуссю, з развіццём яе музычнага мастацтва.

М. І. Аладаў быў адным з арганізатараў Беларускага дзяржаўнага музычнага тэхнікума і Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, выкладчыкам якой ён з'яўляўся да канца свайго жыцця. Творчая дзейнасць Мікалая Ільіча як кампазітара і педагога зрабіла істотны ўплыў на развіццё нацыянальнай музычнай культуры Савецкай Беларусі.

Свайё творчасцю кампазітар пастаянна адклікаўся на важнейшыя падзеі, звязаныя з гісторыяй і жыццём народа. Ён стварыў 10 сімфоній, опера «Андэрэй Касцень» — аб падвзгі партызан Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, кантаты «Просты і сціплы», прысвечаныя У. І. Леніну, «Сорак гадоў» — у гонар гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, «Над ракой Арэсай», «Дарогамі барацьбы і перамог» і шмат іншых сімфанічных, камерна-інструментальных і вакальных твораў. 50-годдзю ўтварэння СССР кампазітар прысвяціў кантату «Дружба народаў».

Лепшыя творы М. І. Аладава здоблілі яму папулярнасць і прызнанне шырокіх мас. Ідэйна перакананы, прынцыповы камуніст, ён паслядоўна і настойліва праводзіў у сваёй творчасці прынцыпы партыйнасці і народнасці савецкага мастацтва. Творчая і грамадская дзейнасць таленавітага беларускага кампазітара адзначана высокімі ўрадавымі ўзнагародамі: двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам «Знак Пашаны», медалямі.

Светлая памяць аб Мікалаю Ільічу Аладаве — сціплым, ду-

шэўным чалавеку выдатным мастаку — назаўсёды захавецца ў сэрцах усіх, хто ведаў кампазітара, працаваў разам з

ім. Яго музыка застаецца з народам і будзе служыць справе ідэйна-эстэтычнага выхавання савецкіх людзей.

П. М. Машэраў, Ф. А. Сурганаў, Ц. Я. Кісялёў, А. Н. Аксёнаў, Л. Г. Клячкоў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, І. Я. Палякоў, А. А. Смірноў, М. І. Лагір, Я. П. Нікулкін, У. І. Падрэз, І. М. Траццяк, І. Ф. Клімаў, Н. Л. Сняжкова, С. В. Марцалеў, М. М. Слюнькоў, Л. П. Александроўская, А. В. Багатыроў, Г. М. Вагнер, В. А. Грамыка, І. І. Жыноўіч, А. І. Клімава, М. В. Кавалёў, У. У. Корш-Саблін, І. М. Лучанок, Г. Н. Загародні, Ю. М. Міхневіч, Т. М. Ніжнікава, У. У. Алоўнікаў, Н. В. Прашко, С. М. Пуццалеў, Ю. У. Семянкіна, Максім Танк, Г. І. Цітовіч, Р. Р. Шырма, Н. П. Шаўчук.

БЫВАЙ, ДАРАГІ ДРУГ

Смерць вырвала з жыцця выдатнага беларускага кампазітара, аднаго з заснавальнікаў беларускай музычнай школы Мікалая Ільіча Аладава.

Гэтага чалавека я ведаў больш за сорак гадоў. Ён быў для мяне настаўнікам, другом і выдатным чалавекам. Мне выпаў вялікі гонар здаваць яму экзамен пры паступленні ў Мінскі музычны тэхнікум. Я працаваў з М. І. Аладавым у кансерваторыі. На працягу некалькіх дзесяцігоддзяў нашы творчыя шляхі ішлі побач. Я заўсёды адчуваў вялікую дапамогу з яго боку, з боку старэйшага друга і таварыша.

У цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны нашы сувязі не спыняліся. Жылі мы ў розных мясцінах, але пералісваліся, дзяліліся тым, што нас хвалявала, рыхтаваліся да радаснага дня, калі вернемся ў Мінск і пачнем аднаўляць жыццё, працаваць у імя далейшага росквіту музычнай культуры роднай Беларусі.

І гэты дзень надышоў. У жніўні 1944 года мы вярнуліся ў сваю сталіцу. І з таго часу М. І. Аладаў — нязменны выкладчык Беларускай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага. Ён працаваў на гэтай пасадзе да апошніх сваіх дзён. Нават будучы цяжка хворым, пад-

трымліваў цесныя сувязі з навучальнай установай, якая пакінула глыбокі след у яго жыцці, у яго лёсе. Ён зрабіў для яе таксама вельмі многа.

Стваральнік цудоўных музычных твораў, М. І. Аладаў быў чалавекам унікальных ведаў. Ён першы ў нашай рэспубліцы пачаў пісаць творы ў камерным жанры, напісаў фартэпіяны квінтэт на беларускія тэмы, стварыў рамансы на словы Купалы, Багдановіча і іншых класікаў беларускай літаратуры. Мікалай Ільіч працаваў ва ўсіх жанрах. Ён глыбока ведаў беларускі фальклор і, як выдатны знаўца і майстар, апрацоўваў яго, надаваў яму новае гучанне. Не выпадкова ўсё створанае Аладавым карыстаецца папулярнасцю сярод аматараў музыкі ў нашай рэспубліцы і далёка за яе межамі. Самыя значныя творы кампазітара ўвайшлі ў залаты

фонд беларускай савецкай музыкі.

Мікалаю Ільічу Аладаву належыць вядавая роля ў станаўленні беларускай музычнай адукацыі. Яго ўклад у развіццё музычнага мастацтва цяжка пераацэніць.

Кожны, хто вучыўся ў Аладава, прайшоў праз яго выдатную школу. Тое, што зроблена ім у галіне выкладання музычна-тэарэтычных прадметаў у кансерваторыі, назаўсёды застаецца ў педагогічнай практыцы, як узор навучання студэнтаў, будучых музыкантаў усіх профілей.

Вялікае, ад усяго сэрца дзякуй табе, дарогі Мікалай Ільіч! Ты заўжды будзеш з намі. Нізка схіляем галовы перад тваёй памяццю.

Анатоль БАГАТЫРОУ,
народны артыст БССР.

Міністэрства культуры БССР, Саюз кампазітараў БССР, Беларуская дзяржаўная кансерваторыя з глыбокім жалем паведамляюць аб смерці вядомага беларускага кампазітара, народнага артыста БССР, прафесара Мікалая Ільіча АЛАДАВА, якая наступіла 4 снежня 1972 года пасля цяжкай хваробы, і выказваюць спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

Педагагічны калектыў спецыяльнай музычнай школы пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі глыбока смутнае з прычыны смерці выдатнага беларускага кампазітара Мікалая Ільіча Аладава і выказвае спачуванне сям'і нябожчыка.

ПЕРШЫЯ ДНІ, калі бацька паехаў у відпуск, Надзейка, прыходзячы дадому, сумавала. Звычайкі запрашаць да сябе каго са знаёмых у яе не было, ды, па праўдзе кажучы, і сябровак такіх, з якімі магла б дзяліцца набалелым, адводзіць душу ў размове, раіцца аб нечым заветным, яна не мела. Сыходзілася з дзяўчатамі на рабоце, на вечарах, на камсамольскіх сходах, заваўвала ў іх сімпатыі даволі хутка, але ў дружбе была не шчодрая, пераборлівая. Не любіла дзявочых кампаній, дзе часам нават не грэбуючы плёскамі, абгаворвалі ўсіх, хто трапляў на язык, смакавалі нелады ў маладых сем'ях, зайздросцілі адна адной з выпадку якіх удач; у Надзейкі гэта выклікала прыкрасць і пагарду.

З дзяўчат ёй найбольш падабалася самастойная, разважлівая Аліна Краскова, брыгадзір тынкоўшчыц з другога будупраўлення. Тая цяпер збіралася замуж і ёй было не да Надзейкі. Тоска, якая ўсё ж настаяла на пераходзе ў Надзейчыну брыгаду, сама патрабавала ўвагі і разумнай парады. Трое іншых дзяўчат у брыгадзе былі ў гадах, яшчэ двое — замужнія, на Надзейку пазіралі як на прысланую начальніцу, і таварыскай блізкасці з ёй пазбягалі: куды нам, маўляў, да яе!

Пра хлопцаў, з якімі можна шчыра сябраваць, Надзейка неяк не думала ўсур'ез. На заляцанні адказвала жартамі — «усе вы аднаго крою, прыкідваецеся ягняткамі, каб ашукаць ды даць лататы». Адзіны, каго яна лічыла сваім блізкім, быў Ігнась Ракіцін. Яна была ўпэўнена ў яго прывязанасці, верыла яму. Але калі ён прызнаўся ёй у сваіх пачуццях і чакаў адказу, разгубілася. Адказаць становаць азначала даць згоду звязаць з ім лёс. Адмовіць — значыць згубіць хлопца, лепшага за якога і з выгляду і характарам яна пакуль не сустракала... Ці не рана наогул развітвацца з дзявочай воляй? Яшчэ не адчула па-сапраўднаму самастойнасці, не пазнала як след жыцця. Пытанне за пытаннем паўставала перад ёй.

«Дарэмна не пагаварыла па душах з таткам пра пачыную размову з Ігнасьм на Дзвіне... Тата зразумеў бы, — шкадавала яна. — Калі ж ён прыедзе з волпуску? — падлічвала. — Аж у канцы верасня... Ой, як доўга чакаць!»

Кватэра пасля ад'езду бацькі здалася Надзейцы празмерна вялікай і апусцела. Як ні старалася падтрымліваць у пакоях, на кухні і ў калідорчыку парадак і чысціню, усё роўна ўвечары, вярнуўшыся з работы, улоўлівала пах пылу, нібы ён адкладваўся-назапашваўся дзесь у хатніх закутках. Укладваючыся спаць у сваім пакоі, яна не тушыла святла — у цемры было не па сабе, вусціна. Чытала ў пасцелі пры настольнай лямпе, як гэта рабіў бацька, ды так і засынала, не выключыўшы лямпы.

Змораная за дзень, спала моцна, без сноў, а калі і сілася, дык пераважна — маці. Ад яе прыйшло яшчэ адно пісьмо, адрасаванае Надзейцы асабіста. Упрэшвала-маліла прыехаць. У просьбе чулася тужлівая ўсхваляванасць. З адказам Надзейка не спыталася, вельмі глыбока запала крыўда. Вырашыла дачакацца бацькі, паказаць яму пісьмо — што ён скажа?

Снілася ж маці не цяперашняй, што паехала ў працяглую камандзіроўку і нечакана-негадана засталася там, а ранейшай, той, якая для Надзейкі ад першых дзён, як яна памятае сябе, была прыгажэйшая і ласкавейшая з усіх жанчын на свеце. На яе, малую Надзейку, глядзелі вочы, поўныя нязгаснай любові, яе лашчылі цёплыя, пяшчотныя матчыны рукі, яе супакойваў і судзішаў заўсёды мілы, п'явучы голас. І ў сне цяпер маці, маладая і прыгожая, то кляпатліва схілялася над ёй, заглядаючы мяккім позіркам у самую душу, то вяла яе за руку чэрвеньскім лугам з буючымі травамі і краскамі, то люляла, напяваючы нешта ціхае, задумлівае, што навявала спайой, закалыхвала... Так бы і быць з ёй, любай, адзінай увесь час, усё жыццё.

«Дзе ты, мама?.. Дзе?» — трывожна ўсхоплівалася Надзейка, празнуўшыся і адчуваючы, яг гарача вільгаць поўніцы вочы. Ніхто не адгукаўся, у кватэры яна была адна.

Ранішнія зборы не займалі шмат часу. Устаўшы, Надзейка прыбірала ў пакоі, прыбіралася сама, выпівала шклянку забеленай кавы з лустай жытняга хлеба з маслам і спыталася на аўтобусны прыпынак. Ехала яна штораніцы на работу з ахвотай, хоць ведала, што і сённяшні дзень не пройдзе спайойна, гладка — турбот, беганіны, розных разоў і спрэчак хопіць; да гэтага яна прывыкла, а вось, што восень зарана насунулася, гэта ёй было не па душы, працаваць становілася цяжэй, чым улетку.

Верасень і першая палова кастрычніка ў Прыдзвінні — залатая пара, калі лета павольна, як бы з агляднай, саступае месца восені. У жоўталісце, як у сонечнае ззянне, апрадаты бярэзнікі, чырвоным полымем гараць асіны на ўзлесках, сэрбам сцелцаца па іржычых павуцінне, і паветра празрыстае — відаць далёка-далёка. Але селета ў гэтую пару ясных дзён выпала мала, задалжыла раней звычайнага. Неба часцей і частей ухутвалася набрынялай вільгацю воўнай і абрыналася на зямлю не імклівым спорным, як у чэрвені ці ліпені, дажджом, а доўгай нуднай імжой. Імжыла цэлымі днямі і рэдка калі сярод дня вецер разрываў хмарны полаг, адкрываючы прысмужаную сіняву неба з няяркім, па-асенняму журботным сонцам.

Наўтульна стала на заводскай пляцоўцы. Хмары часам, здавалася, чапляліся за выністы цагляны комін электрастанцыі і вяршыні калон тэхналагічных устаноў і не плылі, а навесалі над будоўляй. У дрыготкай шэрані няясна выступалі абрысы збудаванняў — блішчастыя бакі металічных калон і рэзервуараў, белыя і чырвоныя сцены вытворчых карпусоў, жмуты тоўстых і тонкіх труб, што цягнуліся-віліся па эстакадах. Між калон, карпусоў, бетонных апор эстакад ганялі імжу скрызжыні. Сугліністая глеба размякля, пад'язныя дарогі развазало, машыны часта буксавалі і грузлі. Сышоўшы ўранні з аўтобусаў і грузавікоў, людзі брылі да рабочых месц скліз-

мімі сцяжынамі ці ўзбочынамі выбоістых дарог, месячы гразь.

Першы, хто сустракаў Надзейку ў брыгаднай бытоўцы, быў Марцін Жмура ў брызентавай спяцоўцы паверх ватоўні і ў гумавых ботах; рудыя кудлы спадалі з-пад кепкі ледзь не да плячэй. Надзейка ніколі не бачыла яго пахмурным ці расхвалёным — на скуластым, з частымі рабацінкамі, шэравонім твары ззяла ўсмешка, то дабрадушная, то хітраватая.

— Салют брыгадзіру! — выгукваў Марцін, падымаючы руку ў знак прывітання.

— Добрай раніцы, Марык! — адказвала яна. — Што нашы, позняцца з-за непагадзі?

— Зараз будуць усе. У мяне не запозняцца, дысцыпліну трымаю жалезную, хай хто паспрабуе парушыць...

— Ну-ну, малайчына.

— Але — што будзем рабіць, брыгадзір? Загараць, як і ўчора, у бытоўцы ці ля агню?

— Пабачым.

Увешнасць Марціна Жмура здзіўляла і радавала Надзейку. Ён аказаўся добрым памочнікам. Адлучаючыся куды з пляцоўкі, дзе працавала брыгада, яна была спакойная; ён замяніў яе, не падвядзе. Ладзіў Марцін з хлопцамі і дзяўчатамі па-свойму — з кім па-сярбруску, каго груба аблае, каму прыгрозіць. І яго слухаліся, адна Тоська не мірылася.

— У-у, чарцяка кудлаты, — дражніла яна яго.

— Ой, наступлю на хвост, — пагражаў ён.

Калі ўсе збіраліся, прыходзіў Калядзін, заўжды сабраны, ураўнаважаны, са скураной папкай

Надзейка здагадвалася аб чым ён хоча гаварыць і не жадала такой гаворкі. Ставілася яна да яго з сяброўскай прыхільнасцю, не больш, а ён, відаць, прымаў гэта за прыхільнасць іншую, сардэчную і рабіў свой вывад: Рэзка адштурхнуў яго, аднак, сказаць, што ён памыляецца, яна не рашалася.

— Ай, Іллюша, — мякка аднеквалася, — не магу зараз, пагаворым яшчэ, знойдзем час другім разам.

Аднаго дня пасля падобнай размовы Надзейка пачула, як за рогам суседняй будыніны Янчукова затрымаў Марцін Жмура. Загаварылі яны ў пачатку ціха і як быццам мірна, потым тон у абодвух павысіўся, загучалі задзірлівыя і пагрозлівыя ноткі. Завадатарам сваркі быў Марцін.

— Чаго ты шлындаеш сюды? Чаго, скажы, калі ласка, — уедліва дапытваўся ён.

— Якая табе справа?

— Як гэта якая? Я намбрыгадзіра, за парадкам сачу.

— Сачы сабе на здароўе, а мяне не чапай.

— Зачаплю, як палічу патрэбным... Гыш ты, панадзіўся, да спадобы прыйшлося... Зачаплю.

— Паспрабуй...

— А што?..

— Паўтоўца хлопцы з-за цябе, — пырснула смяшжом Тоська; яна перабрала паблізу цэглу.

— Марык! — крыкнула Надзейка.

джаз-аркестр, пяць хлопцаў і дзяўчына-спявачка.

Урачыскасць адбылася ў суботу ўвечары. Большасць гасцей была моладзь: камсамольскія актыў будоўлі, маладыя інжынеры, тэхнікі, брыгадзіры. Прыйшлі і начальнікі будупраўленняў з жонкамі. Не было Бурчанкі і Залеўскага, ці яны паехалі куды, ці не з'явіліся зноў. У кутку на стала для падарункаў вырасла гара пакетаў, скруткаў, каробак; падаконнікі аздобіліся букетамі кветак. Верхаводзіў за сталом, узяўшы на сябе абавязак пасажонага бацькі, старшыня пабудкова Паклін; упершыню яго бачылі не ў паўважковым, а ў цывільным шэрым гарнітуры, пры гальштукі. Дасціпнасці ў Пакліна хапала, і застоліца смялася, шумела-гаманіла, як рэчка ў вясновую паводку.

Калі ж Паклін падаў маладому ключы ад двухпакатвай кватэры ў новым доме, эфект атрымаўся надзвычайны.

— Дык я цяпер, выходзіць, гаспадар пакой, у якім мы са Слаўкам жывём, — шапнуў Ракіцін Надзейцы.

— Глядзі, каб не апынуўся без прытулку, пакуль яны перабяруцца. Думаеш, так і пабягуць у пустую кватэру.

— Думаю, што раскоша ў іх зараз не ў галаве. Мядовы месяц, дзе б яго ні праводзілі, слодычы не згубіць.

— Ух ты, які знаўца! — пачырванеўшы, яна паківала яму пальцам.

Усю вечарыну Ракіцін не адыходзіў ад Надзейкі. Поплеч сядзеў за сталом непдалёк ад маладых. Піў ён асцярожна, па каліву або і прапускаячы чаргу. І калі пачаліся танцы, не адпусціў яе ад сябе, танцавалі запар усё, што іграў джаз — і мадэрновае і даўно знаёмае, і лепшага кавалера Надзейцы не трэба было. Ігнасём яна сёння была давольная наогул. У цёмна-сінім гарнітуры і белай кашулі, каўнерык якой адцягнуў здаровы загар твару, акуратны, рухавы, спрытны, ён здаваўся ёй самым відным з усіх хлопцаў. Адчувала, што на іх звяртаюць увагу, а іншыя з дзяўчат, мабыць, і зайздросціць ёй, і ганарылася гэтым: пара з іх, яна пераканана, не блгая.

Яны не дачакаліся, пакуль усе разыдуцца, развіталіся з маладымі, пабягваючы прыняць удзел і ў заўтрашнім абедзённым зборы, і пайшлі дадому. Ля Надзейчынага пад'езда Ракіцін раптам успомніў:

— Я такі і не запытаў у Славы, дзе яны збіраюцца начаваць. Прыйду ў пакой, а яны там. Можна такое быць?

— Чаму не... Ладна, Ігнась, — сказала Надзейка, — пераначуеш сёння ў нас. Адно — без лішніх жартаў.

— Ці я не разумею.

— Стамілася я... Спаць, спаць, спаць!

Яна паслала яму на канапе ў большым пакоі, пажадала спакойнай ночы і шыбтанула ў свой пакой. Ён зняў пінжак, разуўся і, пагасіўшы святло, прылёг паверж байкавай коўдры. У галаве была яснасць, як быццам і не сядзеў за багатым сталом, не ўзімаў чарку, не танцаваў пад тлумную музыку. Стомленасць адчуваўся, але не цяжкая, нават прыемная. Ледзь-ледзь звінела ў вухах ад цішыні, ці то яшчэ не прайшло водгулле вясельнай гаманы. У суседнім пакоі чуўся лёгкі шорах — Надзейка, напэўна, распаналася, нечым мякка лягнула, затым пестрынку выключальнік і стала ціха. «Яна тут, побач, слаўная, жаданая... Чаго і нашто адкладваць? — усё больш насіявала ў яго думка. — Не можа быць, каб не кахала...»

Ён устаў і рашуча пакročыў у пакой да Надзейкі.

... Сядзі піць каву і не ўсміхайся, як месяц у поўню, — гаварыла яна ранічкай, як яны ўсталі. — Ах, і дурніца я! Дурніца... Як пагляджу татку ў вочы?

— Ты мая, мая, мая! — падхапіўшы на руці, кружыў ён яе. — Ніякага раскаяння! Бацька не здзівіцца, як мы абвясцім. Хочаш, распітаем сёння.

— Сёння выхадны.

— Тады заўтра.

— Ды справіў камсамольскае вяселле? — праз сіду засмяялася яна.

— Ну, не. Баюся, што для Славы гэтае вяселле не пройдзе без следу. Могуць пракаціць на выбарах.

— Чаму ж не палярэдзіў яго?

— Не паспеў. Дужа хутка ён закруціў кола. Мы зробім інакш — без шуму і гаму. Га, Надзюша?

— Пачакаем татку, ён павінец быць пасля заўтра.

Пісьмаў з вёскі Арсень Сымонавіч Надзейцы не пісаў. Двойчы званіў увечары па тэлефоне, назваў дзень, калі прыедзе, яго падніць на калгасным «газіку», так што прасіць машыну ў Бурчанкі не трэба. Таму бацькаў прыезд для Надзейкі не быў неспадзяваным. Вярнуўшыся ў пад'ездзек надзець з работы, яна застала яго дома. Выглядаў ён пасвяжэлым, хоць трохі пакашліваў — пакупаўся, казаў, нека не ў час у Лесні, і ў вачах яна ўлавіла хваравіты бляск, ці то, можа, мільгнуў албітак якога неспакойнага роздуму. Моцна абдымаючы дачку і клапатліва распытаючы, як яна жыла без яго, як у яе на рабоце, Арсень Сымонавіч гатоў быў пачуць самае рознае, але не такое:

— Я выходжу замуж, татуля, — цвёрда вымавіла Надзейка, адвёўшы ўбок позірк. — За Ракіціна, — і адчула, як бацька ўздрыгнуў.

Не таму ўздрыгнуў, што навіна ўразіла нечаканасцю або кандыдатура зняў была непажаданая, — пра тое, што Надзейка выйдзе замуж і хутчэй за ўсё менавіта за Ракіціна, ён думаў і гэта не выклікала трывогі, тым больш: «ат, калі яно здарыцца», — а таму, што цяпер, у складаны для яго час, аддалаўся баскопца блізка, дарагі чалавек — дачка.

Тарас ХАДКЕВІЧ

КАЛІ НАДЫШЛА ВОСЕНЬ

УРывак з другой кнігі
РАМАНА «ПЕСНІ ДЗВІНЫ»

— Іду-у, — Жмура выйшаў з-за рога. Твар яго быў расчырванелы, узбуджаны.

— Што ты чэпішся да людзей без прычыны?

— Прычына якраз ёсць, — панура адказаў ён і пайшоў да дзяўчат, што стаялі рыштавані.

— Адкуль у цябе такі калматы цэрбер? — спытаўся ў наступны раз Янчукоў у Надзейкі.

— Навошта так на яго, — заступілася яна за свайго намесніка. — Неблагі хлопец. Своеасаблівы, натурьысты, але паладзіць з ім можна.

— Цэрбер як ёсць, — паўтарыў Янчукоў, уклаўшы ў гэтае слова ўсю сваю непрыязнасць да Марціна Жмуры, нібы той быў першы з яго небяспечных сапернікаў.

«Мусіць, пара вырашаць неяк з Ігнасём, — усё часцей паўлялася ў Надзейкі думка. — Ён не сцерпіць цяпер доўга няпэўнасці. Або так, або гэтак... Кахаю я яго? — задавала яна сабе пытанне і не ведала, як адказаць. Кахае? Не так, каб нястрымаа цягнула да яго, каб увесць час думала аб ім, каб раўнавала да каго з дзяўчат. Падабаецца, так. Хлопец спраўны і таварыш — на зайздросце іншым, уважлівы, клапатлівы. «Ці можа я прывыкла да яго і ён такім мне ўяўляецца?» — і тут яе апануюваў роздум. Адно ў замужжы вабіла яе, другое аздачвала, трэцяе было, як у тумане. Заманліва і боязна, аж галава кругам.

«Хутчэй бы вярнуўся татка. Як ні няёмка размаўляць з ім пра гэта, а трэба, куды дзенецца. Лепшага, чым ён, дарадцы ў мяне зараз няма».

Атрымалася ж неўзабаве так, што ўсё рашылася само сабой да прыезду Арсень Сымонавіча з водпуску. І прасцей, чым Надзейка меркавала,

Жаніўся з Алінай Красковай Слава Лучэня. Хавалі ўтойвалі, пакуль маглі, свае адносіны і раптам абвясцілі, што жэніцца. «Паколькі ты ў нас камсамольскі заправіла, дык і вяселле наладжвай камсамольскае», — запатрабаваў у Славы хто-кольвек з сяброў. — «Што значыць камсамольскае? — запытаў ён. — Адкрываецца на днях рэстаран, там сціпла і адначым жаніцьбу».

— «Дзівак, — сказалі яму. — Не ў рэстаране, а ў доме культуры. З удзелам кіраўніцтва трэста, пабудкова, камітэта камсамола». — «Уга, — схпіўся за галаву Слава. — Дзе я грошы вазьму на такую кампанію?» — «Дастанем. Выцягнем у Бурчанкі з сабыту, у Пакліна — з прафсаюзных. Мала таго, паднясём ключы ад новай кватэры...»

Слава здаўся: «Ладна».

Ракіцін з Надзейкай быў у ліку бліжэйшых сяброў маладых. Присутнічалі сведкамі, як тыя распіваліся, пілі потым шампанскае ў пакоі Аліны ў дзвявочым інтэрнаце, дапамагалі рыхтаваць вечарыну.

Шэфства над вяселлем відаць такі было ўзята дзейснае, нейкая рука не паскупілася, бо калі б Слава і Аліна самі наладзілі такое пышнае застолле, яны залезлі б у даўгі па вушы. Сталы накрылі не менш як на сотню чалавек у прасторнім фэе палаца культуры. Пачастунак вазілі ў аўтафургоне з рэстарана, які толькі адкрыўся, і сам шэф-повар сачыў, як афіцыянткі расстаўляюць і раскладваюць на сталах прыборы, пітво, ваўскі. Пастаўленыя літарай «Т» сталы як не гнуліся пад талеркамі, блюдамі, вазамі з рознымі закускамі і ласункамі, мвогія з іх не часта дастанеш у звычайныя дні ў магазіне. Ажно у вачах стракацела, калі позірк спынаўся на гэтым багаці.

З боку сталаў на невялікай эстрада мясціўся

пад пахай. Разглядалі з Надзейкай нарад, расстаўлялі людзей. Пачынаўся чарговы працоўны дзень з чарговымі клопатамі і непаладкамі. Паспарнее дождж — усе тыліцца ў бытоўцы або пад перакрыццямі, можна працаваць — не хапае раствору, скончылася цэгла, няма чаго рабіць цеслярам. З дысцыплінай брыгада падцягнулася і была цяпер не на дрэнным рахунку ў будупраўленні, але складаных заданняў ёй не давалі. Другія выкладвалі печы з вонетрывалай цэглай, выводзілі мудрагелістыя прыбудовы ля падножжа калон. Надзейцы ж не перападала нічога, на чым яна праявіла б слабе ў поўнай меры, і гэта крыўдзіла.

— Дармо, не нервуецца, — выслухаўшы яе, гаварыў Калядзін. — Усякая работа на будоўлі важная, яна ўваходзіць у агульны план... Па-другое, Надзся Арсеньеўна, чаго вам гнацца бог ведае за чым? Брыгадзір вы часовы, рыхтуецца сабе змену з таго ж, скажам, вашага падапечанага Марыка і займайце маю пасаду. У вярхах, злаецца, не супроць.

— Як так, Іван Зянонавіч? — не зразумела Надзейка.

— Вельмі проста. Мяне хочучь перавесці на вытворчую базу ў другое ўпраўленне намеснікам начальніка, і лепшай кандыдатуры, чым ваша, на маё месца я не бачу.

— От то ўжо няпраўда.

— І начальства мяркуе, як я, згаджаецца са мной, — тым жа роўным тонам сказаў Калядзін. — І адмаўляцца вам не варта, калі намераны ісці не па канцільярскай, а па вытворчай лініі... Гаворка, вядома, папярэдняя.

— Без вас, Іван Зянонавіч, я не ўяўляю сябе ні брыгадзірам тут, ні кім іншым, — прамовіла Надзейка з усёй шчырасцю: прынесена ім навіна і ўзрадавала і збянтэжыла. — Прывыкла адчуваць вашу дапамогу, ваша плячо.

— Не перабольшвайце, — грубавата перапыніў ён яе. — Прывыкнеце абыходзіцца і без мяне.

Разы два-тры на тыдні, і абавязкова напружана выхаднога, заняўся ў брыгаду да Надзейкі Янчукоў. З задзіртым угору, як і кірпаты нос, казырком кепкі, з шустрым, праніклівым поглядам, рухавы, гаварлі. Ён хваліўся поспехамі ў спарортыве з брыгадай Арцошына, зладжанаасцю ў рабоце свайёй брыгады, якая, на яго думку, несумненна зойме першынство на будоўлі. Казаў, што наступае ў вяршні тэхнікум нафтавікоў, адрозу на трэці курс. Перазджаць куды, калі скончыцца тут будаўніцтва, у яго няма жадання — як пакінуць гэты новы, цудоўны горад на Дзвіне? Трэба перакваліфікавацца і перайсці на нафтазавод, як ён увойдзе ў строй. Распытаўшы затым Надзейку пра яе справы і настрой, Янчукоў пераходзіў на паўшэпт:

— Ці не схадзіць бы нам, Надзся, разам у кіно або на вечар у дом культуры?

— Калі? — ведаючы, што не пойдзе, гуллліва пыталася яна.

— У кіно сёння, на трэці сеанс.

— Не, занятыя.

— А заўтра ў дом культуры?

— Таксама.

— Ф-фу-у, ліха, — незадаволенна фыркаў ён. — Паўна, з тым інжынерам, як яго — Ракіцін?

— Пры чым ён? Без яго хапае клопату.

— Шкада. Даўно маю намер пагутарыць з табой вока на вока, грунтоўна, па-шчырасці. І не выпадае.

«Першая восень» — апавесць з аднайменнай дзіцячай кніжкі маладога аўтара Міхаіла Кацюшэні, безумоўна, зацікавіць і дзіцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. Займальны сюжэт (хлопчук аднаго пасёлка дапамагаюць вышукаць і абязброіць фашысцкіх зdraднікаў), нечаканыя сітуацыі, у якіх трапляюць асноўныя героі, захапляюць чытачоў-равеснікаў. Ім падабаюцца смелыя і мужныя рабаты, яны бяруць з іх прыклад і ў гэтым ужо выхавальнае значэнне літаратурнага твора. Але ці дае пісьменнік у даным выпадку сваім чытачам урок ініцыяльнага плана, урок эстэтыкі, ці прывівае ён ім густ да сапраўднай мастацкай прыгажосці?

Як лёгка тут маладому аўтару збіцца на літаратурны штамп, ісці па шляху найменшага супраціўлення, збітымі, праторанымі сюжэтамі сваіх папярэднікаў.

Прыемна, што М. Кацюшэнка ў большасці выпадкаў здолелі пазбегнуць гэтага. І асноўная прычына ў тым, што ён не ўспрымае сюжэт як саматэму. Займальнасць, нечаканасць сюжэтных ходоў не закрывае перад ім галоўнага, самога працэсу станаўлення падлет-

М. Кацюшэнка. «Першая восень». Апавесць і аповяданні. На рускай мове. Выдавецтва «Мастацкая літаратура», Мінск, 1972.

каў. Аўтар спрабуе разабрацца ў тым, што адбываецца ў іхніх маленькіх душах. І гульня ў вайну, і стварэнне атрада, які вышуквае былых зdraднікаў і паліцаюў, гэта вынік таго важнага працэсу, які вядзе да вялікага пачуцця — любові да Радзімы. Дарослымі становяцца хлопчыкі, і яны па-новаму глядзяць ужо на навакольны свет. Яны як бы занава адкрываюць яго і — адкрываюць для сябе Радзіму.

І Янка, і Андрэй, і Валька, ад імя якога вядзецца аповяданне — звычайныя хлопчыкі. Але так склаліся абставіны ваеннага часу, што пасталелі яны хутка. І невыпадкова, што спачатку для іх асноўнае, як знайсці зdraднікаў, а вучоба адыходзіць на другі план. Яны жывуць пакуль што ў нейкім рамантычна-ўяўным свеце, дзе асноўны крытэрыі тваёй годнасці — смеласць і мужнасць. Цікава напісаны тыя старонкі, дзе Андрэй сочыць за домам Шыковіча, якога рабаты падазраюць у зdraдзе.

Тонка раскрывае аўтар стан Валькі, калі той замяняе на пасту Андрэя. Хлопчыкі нагледзяць за домам ноччу. Андрэй рабіў гэта ўжо некалькі разоў і прычынаўся. Вальку ж напачатку страшнавата, але ён перамагае ў сабе страх, і гэта таксама пэўны крок да даросласці. Аўтар не імкнецца паказаць сваіх герояў выключна смелымі — яны ж

СТАНОВЯЦЦА ДАРОСЛЫМІ ХЛАПЧУКІ

звычайныя хлопчыкі, а значыць, моцны і баяцца, і памыляцца. Менавіта, гэтая натуральнасць сюжэта, яго пэўная раскаванасць найлепш гаворыць у карысць мастацкасці.

Вельмі добра, што хоць і дзейнічаюць хлопчыкі самастойна, але паўсюдна яны адчуваюць падтрымку дарослых. Апавесць такім чынам пазбаўлена зададзенасці, а ўчынікі юных герояў рэальныя. Дзеці і ў школу ходзяць, і не ўсё даецца ім у вучобе. Малады аўтар уважліва заглядае ў іхні свет, які шмат у чым мяняецца, таму што хлопчыкі сталюць. Тыя некалькі дзён, калі яны вышуквалі зdraднікаў, шмат далі ім. Рабаты зразумелі, як гэта важна ўсюды і ва ўсім браць прыклад з дарослых. «Самастойнасць» часта можа каштаваць вельмі дорага. Яны ж маглі насцярожыць бандытаў сваімі неабдуманымі дзеяннямі.

Тая восень стала для ге-

роў М. Кацюшэні першай дарослай восенню. Пасталелі Янка, Андрэй, Валька, але ж колькі наўкола хлапчукоў, якія аднойчы пачынаюць адчуваць, што з нейкага дня адбываюцца ў іхнім жыцці незразумелыя ім самім змены. Шэрацінкі з аднайменнага аповядання, які «любюць марожанае з ізіомам, кіслыя яблыкі, футбол і фільмы пра вайну... зрабіў для сябе дзіўнае адкрыццё. Ён страціў усялякую цікавасць да сваіх ранейшых захапленняў. І ўсё гэта з-за Алы Драгунай...». Ціма з аповядання «Хлопчык на арэне», які не пабаяўся зайсці ў клетку да тыграў... Гэтыя і іншыя хлопчыкі рэальныя і праўдзіва паказаны ў аповяданнях М. Кацюшэні.

Шмат у чым рабаты ў сваім жыцці памыляюцца, шмат у чым занадта самастойныя і не прыслухоўваюцца да дарослых, але ж гэта той пераходны ўзрост, калі нельга пакідаць падлетка аднаго, калі трэба над ім нагляд і нагляд. І аўтар, як і ў апавесці «Першая восень», праўда, цяпер ужо на прыкладах з жыцця сённяшніх школьнікаў, разглядае, прасочвае складаны працэс сталення трынаццаці-чаццёрнацігадовых.

«Галубы», «Стары, старая і Оля» — гэта таксама пра сённяшніх школьнікаў, пра іх справы, жыццё, свае клопаты і радасці. Аповяданні запамінаюць чытачу, бо напісаны яны непасрэдна, паву-

чанны аўтара ненадакучліва.

Хацелася б толькі пера-сцярагчы М. Кацюшэнку ад імкнення да знешняй прыгажосці, якая часта заўважаецца ў яго творах, але не дае нічога істотнага. Больш таго, захапіўшыся штучнай эфектыўнасцю, аўтар малое характары героюў распылючатымі, эскізнымі. Так атрымалася ў аповяданні «Яшчэ адзін гол Пеле». Тут прысутнічае і вялікі Эдсан Арантас да Насумента, і не менш вядомы Гарынгчы, славуцы Шасцярыёў. Гульня праходзіць востра і напружана, толькі... усё гэта загада прадумана і глтанавана. Як высвятляецца, у футбол гуляюць школьнікі, а «Пеле» — хлопчук, які намазаўся сажай. Выпадак, прама скажам, не для літаратурнага твора.

Бракуе непасрэднасці і аповяданню «Музыка». Са-шанька, які любіць футбол і не хоча вучыцца іграць на піяніна, хаця гэтага жадаюць ягоныя бацькі, раптоўна змяняе свае погляды. З выкладчыкам ён слухае Баха «Таката і фуга рэ мінор»: «Тад я цвёрда вырашыў, што абавязкова буду вучыцца музыцы». Дзіўнае, неапраўданае перавыхаванне хлопчука, як дзіўна яго здольнасць вось так нечакана зразумець непаўторнасць бессмяротнага Баха.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

«ГЭТА КНИГА пра музыку, пра няспынным пошукі тэм і вобразаў, паэтычных тэкстаў і сродкаў музычнай выразнасці, пра пошукі свайго почырку і свайго мастацкага крэда — пра творчасць кампазітара Яўгена Глебава.

Асноўная тэма музыкі Глебава — наша сучаснасць. Кампазітар кожны раз спрабуе пранікнуць ва ўнутраны свет чалавека, імкнецца адлюстравать узаемазвязь чалавека і грамадства, працэсы, што адбываюцца ў свеце».

Так пачынаецца кніжка А. Ракавай «Яўгеній Глебаў», якая расказвае аб жыццёвым і творчым шляху таленавітага музыкі.

А ён быў нялёгкім. У музыку будучы кампазітар прышоў, калі яму споўніўся 21 год, не ведаючы нават элементарнай нотнай граматыкі. Гэта педэшкоўска яму паступіць у Магілёўскае музычнае вучылішча, але выкладковая супольнасць з народнымі артыстамі БССР і, і, Жыновічам дапамагла яму ўзяцца ў сваіх сілах і паступіць адразу ў кансерваторыю. Цяжка было «неафіцыйна», пакуль ён за адзін год заняўся на падрыхтоўчым курсе здолелі дагнаць сваіх аднакурснікаў, за плячыма ў якіх былі музычныя школы і вучылішчы. Аднак захапленне музычнай, упертае ў дасягненні пастаўленай мэты, выключнае посяленства дапамоглі маладому студэнту не толькі дагнаць, але і перагнаць у творчасці сваіх таварышаў па занятках.

Аб усім гэтым аповядаецца ў працы А. Ракавай, аднак аповядаецца прабегам, а чытачу, на маю думку, хацелася б даведацца пра гэты перыяд жыцця кампазітара больш падрабязна. Тое ж самае можна сказаць і пра першы «вучнёўскі» творы Я. Глебава, на якіх заргартуваўся кампазітарскі талент іх аўтара. У свой час яны досыць прыкільна былі супольна крытыкай, а між тым А. Ракава абмяжоўваецца толькі няпоўным іх пералікам, не гаворыць пра іх мастацкія якасці, гісторыю стварэння і месца ў творчай біяграфіі будучага кампазітара.

«Пашанцавала» ў гэтых адносінах толькі адной са студэнцкіх прац кампазітара — «Пазме-легендзе» па матывах «Магілёўска» Я. Купалы (1955 г.). Аўтар нарыса падрабязна разгледзела тэматычны матэрыял паэмы-

А. Ракава. «Яўгеній Глебаў». Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1971.

легенды, запыніла ўвагу чытачоў на яе драматычна-напружанай канфліктнасці, аптымістычнасці музыкі, урачыстым гучанні.

Змястоўна і цікава расказвае яна пра сімфанічную творчасць кампазітара. А. Ракава прыходзіць да выніку, што Я. Глебаў у сваіх сімфоніях ніколі не паўтарае ні сюжэтна-вобразнай канцэпцыі, ні звязаных з ёю форм паказу, не ідзе адзінаковым шляхам тэматычнага развіцця музыкі. На думку аўтара папулярнага нарыса, сімфоніі кампазітара так адрозніваюцца адна ад другой таму, што іх ідэйная задума

ЗАХАПЛЕННЕ І ЯГО МЕЖЫ

абумоўлена ўсякі раз складанымі супярэчнасцямі сучаснага свету і чалавека ў ім. «Музычныя сродкі, якімі карыстаецца аўтар, — піша А. Ракава, — пачынаючы ад элементаў інтанацыйнага ладу і да прыёмаў аркестроўкі, заўсёды падначалены пэўнай мастацкай задачы. Паколькі задума кампазітара ў кожнай новай сімфоніі адрозніваецца ад папярэдніх, таму такія ж розныя і прыёмы яе ўвасаблення...»

Надзвычай трапныя словы, якія як нельга лепш характарызуюць сімфанічную творчасць Я. Глебава! Не менш трапна апісвае аўтар рэльефныя, выпуклыя музычныя тэмы — вобразы Першай «Партызанскай» сімфоніі, Другой і Трэцяй...

А вось згадзіцца з аўтарам кнігі, якая называе Чацвёртую сімфонію значным поспехам кампазітара, наўрад ці можна. Праўда, А. Ракава спасылкаецца на рэцэнзію з газеты «Літаратура і мастацтва» за 21 лютага 1969 года, але бярэ адтуль толькі словы пахвалы, а напрокі перакладае сваімі словамі. А між тым аўтар рэцэнзіі піша: «У размове аб Чацвёртай сімфоніі Глебава пастаянна чуеш словы «дзіўна», «мудрагеліста», «складана»... Аднак спрэчкі аб гэтай сімфоніі не здаюцца мне беспаспартымі. Я б сказала, што ў гэтым творы «цяжка дыхаць», не хапае паветра, прастаты. Адчуваецца, што канчатковай мэтай кампазітара была важная і актуальная за-

дача — знайсці больш дакладныя сродкі для раскрыцця складаных эмоцый. Але пакуль сродкі амаль усюды сталі больш складанымі. Партытура яўна пераўскладанна гарманічна. Гіперграфія няўстойлівасці пад канец сімфоніі становіцца яе недахопам, таму, што перастае ўздзейнічаць на мастацкую, а проста фізічна стамляе».

У сімфоніі дысанантныя нават тонка-дамінантныя апоры, на якіх «вісіць» уся густа запарушаная прыгукамі тнаніна. Астравікі натуральна выразнай музыкі ў 3 і 4 частках вельмі малыя,

ным эпізодзе першай часткі ў яркім, запамінальным фугата харысты вымушаны спяваць: «Исподтишка стремились супостаты напасть, чтоб не оставить ни кола...»

Гэтае «ні кола», потым шматкратна перадаецца ад голасу да голасу, абуджаючы недарэчнае тут пачуццё гумару. Альбо яшчэ: «В горле нипочем от хлеба трудового не станет ком».

Тэкст трэцяй часткі пададзены так, што паказвае сабою стракату мяшаніну слоў, якія і вымавіць цяжка, а не тое, што праспяваць у хутнім тэмпе».

Аднак на старонках кніж-

кі А. Ракавай ні слова не сказана пра хібы тэкста, няма нават аспрэчвання крытычных заўваг, безумоўна, вядомых даследчыцы.

Ні для каго не з'яўляецца сакрэтам, як цяжка аўтару вызваліцца «з-пад улады» свайго героя, калі кожны ўчынак яго здаецца надзвычай цікавым, а сам ён ледзь не геніем. Тады самі па сабе лезуць на паперу «пераканаўчыя» вызначэнні, перавышаныя характарыстыкі, надзвычай далёкія ад аб'ектыўнасці. І аўтар, перахвальваючы свайго героя, робіць яму мядзведжую паслугу, пазбаўляе яго вобраз сціпласці, вытрыманасці ды і наогул ставіць яго залішне высока над акаляючым асяроддзем.

На нашу думку, не пазбегла такой зададзенасці і А. Ракава. Вось некалькі прыкладаў. У самым пачатку кніжкі аўтар піша пра свайго героя: «Ён разумее мастацтва, як тонкі псіхалаг, здольны эмацыянальна ўспрымаць душэўныя ноты і жыва адгунацца на іх. Адсюль глыбіня думкі і яе выражэння ў творчасці. Гэта вельмі патрабавальны да сябе кампазітар, часам нават педантычны. Ён лічыць стварэнне музыкі надзвычай адказнай ратнай працай. Кожная яго партытура «выходзіць у свет» пасля самай сур'езнай апрацоўкі. Вырашэнне тэмы, яе асобных дэталей заўсёды прадуваны самым старан-

ным чынам». А яшчэ праз некалькі старонак: «Неабходна адзначыць майстэрства кампазітара ў валоданні сучаснымі сродкамі музычнага выказвання». Амаль па ўсёй кніжцы раскіданы вызначэнні, накіптал: «незвычайнасць мелодычнага пачатку», «экспрэсіўнасць», «сучаснасць бытмаў», «яркасць фарбаў», «эмацыянальнасць», «глыбіня філасофскіх канцэпцый», «мастак-мысліцель», «здольнасць да філасофскіх абгульненняў» і г. д. і да т. п. Думаецца, што такім вызначэнням мог бы пазайздосціць нават Бетховен, а сціплав, тэлеавітаму беларускаму кампазітару Я. Глебаву ўвесць гэты вузковы алей і пшэняне ўслаўленне яго геніяльнасці — проста не патрэбны.

Жаданне «абы ўзвлічыць», надаць важнасць прадмету даследавання, псіхалагічна рапраўданае для кожнага аўтара, павяляло, аднак, А. Ракаву і да ўяўных наўлімак. Пра становішча «Выбранніцы» ў Магасіберску яна сьвярдэла: «Спектакль змяняльны для мастацтва Беларусі, бо гэта першы выхад нашага нацыянальнага балета на ўсесаюзную сцэну, першы ў больш чым трынаццацігадовай гісторыі беларускай харэаграфіі. І гэты гэты належыць Яўгенію Глебаву па праву». А між тым першы выхад твора беларускай харэаграфіі на ўсесаюзную сцэну адбыўся больш трыццаці год назад, калі ў Адэсцы оперным тэатры быў пастаўлены першы беларускі балет — «Салавей» М. Крошнера.

І ўсё ж, пры наяўнасці асобных недахопаў, кніжка чытаецца з увагай і цікавасцю. Яна дае досыць поўнае ўяўленне аб жыццёвым і творчым шляху выдатнага беларускага кампазітара і пэўнае несумнеўнае карысць і задавальненне тысячам удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, аматараў музыкі і мультытаў-прафесіяналаў. Аб гэтым гаворыць папулярная і ў той час дакладная мова аўтара і прафесійны разгляд асобных твораў. Дадамо, што кніжка змяшчае шэраг нотных прыкладаў. Ілюстрацыі, добра аформлена мастаком В. Юрчак і выйшла даволі значным тыражом у 17400 экзэмпляраў.

З. ВАЛОЖЫН.

У РЭДАКЦЫЮ газеты «Літаратура і мастацтва» звярнулася настаўніца Мінскай школы-інтэрната № 13 А. Караткевіч. У пьсьме яна ставіць вельмі надзвычайнае пытанне пра ўдзел тэатральных артыстаў у рэжысёрскім стварэнні беларускіх мастацкіх фільмаў. Аўтар пьсьма спасылваецца на пастанову ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі», прыводзіць словы з гэтага дакумента аб тым, што «на экране рэдка з'яўляюцца героі, якія б захапілі цэльным характарам, чалавечай абалінасцю, адданасцю камуністычным ідэалам». Як глядач, А. Караткевіч гаворыць, што вобразы такіх герояў па літаратурных сцэнарыях пад кіраўніцтвам рэжысёра ствараюць артысты. На жаль, студыя «Беларусьфільм» не скарыстоўвае таго актёрскага багацця, якое мае беларускае мастацтва. «Мы любім і шануем чуждоўных артыстаў тэатраў імя Я. Купалы і імя Я. Коласа, іншых сцэн рэспублікі, — піша А. Караткевіч. — Чаму ж яны так рэдка і зусім выпадкова ўдзельнічаюць у стварэнні вобразаў тых герояў, аб якіх гаворыцца ў партыйным дакуменце?»

Гэтае пытанне хвалюе і нашу кінематаграфічную грамадскасць. Карэспандэнт «ЛІМа» А. Мацкевіч пазнаёміў з гэтым пьсьмом народнага артыста БССР Мікалая Яромню і папрасіў яго даць свой каментарый.

Ніжэй друкуецца гутарка з М. Яромнем.

ПАСТАНОВА ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі» зрабіла самы глыбокі ўплыў на дзейнасць літаратараў, рэжысёраў, актёраў, апэратараў, кінакрытыкаў, стала праграмай нашай паўсядзённай практыкі. Кіруючыся ёю, мы будзем ажыццяўляць планы, задумы, ствараць творы, як патрабуе ад нас гэты гістарычны дакумент.

Кіно, як вядома, мастацтва сінтэтычнае і калектыўнае. Побач з кінадраматургам, рэжысёрам, апэратарам актёру адводзіцца не менш адказная роля. Разам з ім ён таксама з'яўляецца сааўтарам фільма.

Цяжка пераацаніць той уклад, які ўнеслі, скажам, у стварэнне лепшых кінастужак Я. Урбанскі ў фільме «Камуніст», М. Ульянаў у карціне «Старшыня» і, самы свежы прыклад, — Башкірцаў — К. Лаўроў у фільме «Утаймаванне агню». Такіх імён можна назваць многа. Але права на гэткае саўтарства даецца артысту, які добра ведае жыццё, мае выразную грамадзянскую пазіцыю, з'яўляецца носьбітам пэўнай індывідуальнасці і бездакорна валодае прафесійным майстэрствам.

Асабіста я магу спаслацца на такі прыклад. С. А. Герасімаў — буйны рэжысёр савецкага кіно. Яго аўтарытэт вялікі і бесспрэчны. Аднак, у працэсе сумеснай работы над фільмам «Людзі і звары» ён стварыў такую творчую атмасферу, калі кожны з нас, артыстаў, мог весці пошук свабодна і зацікаўлена, адчуваючы сябе аднадумцам, саўдзельнікам аўтара. І толькі там, дзе хтосьці памыляўся, Сяргей Апанарыевіч прыходзіў на дапамогу і з вялікім педагогічным тактам папраўляў. І калі мне ўдалося нечага дасягнуць у рабоце над вобразам Аляксея Паўлаза, то гэтаму ў значнай ступені садзейнічала тая творчая атмасфера, пра якую гаварылася вышэй.

А здарэцца і так.

Запрасілі аднаго вядомага беларускага артыста для кінапробы на галоўную ролю ў фільме пра партызанскага ваяку. Артыст асабіста ведаў гэтага легендарнага чалавека. Таму прапачэнае стварыць яго вобраз на экране вельмі ўсхвалявала яго і, як мастак, ён падышоў да прапановы з усёй адказнасцю... А потым — іводнай рэпетыцыі, ніводнай папярэдняй размовы з рэжысёрам. Іх сустрэча адбылася на здымачнай пляцоўцы за дзесяць-пятнаццаць хвілін да пробы. Артысту належала іграць тры вельмі складаныя кавалкі ролі, прычым адзін з іх — трагічнае гучаньне. Напэўна, з гэтага нічога не выйшла.

Як высветлілася пазней, рэжысёр даўно ўжо выбраў выканаўцу, а ўсё астатняе

АКЦЁР НА ЭКРАНЕ, АКЦЁР ПА-ЗА ЭКРАНАМ

яму спатрэбілася для таго, каб давесці, што ў нашай рэспубліцы, маўляў, няма адпаведнага актёра. Той, выбраны, ролю выканаў добра. Але чаму ў адносінах да іншых артыстаў рэжысёр дапусціў гэтую абыякавасць і крывадушнасць?

— Кожная ваша работа над фільмам пачынаецца са сцэнарыя, знаёмства з ім. Якія пачуцці выклікае ў вас гэта першае знаёмства!

— Самыя актыўныя. Таму што кожны раз спадзяюся сустрэцца ў літаратурнай першааснове з вобразам таго героя, аб якім ты марыш і якога б надта хацеў увасобіць на экране. На жаль, добрых сцэнарыяў пакуль што яшчэ вельмі і вельмі мала. Гэта амаль самая вострая праблема. Яна стрымлівае, тармазіць развіццё нашага кінематаграфу. Не магу прыгадаць такога выпадку, каб ужо ў працэсе здымак не дапрацоўваўся, не ўдасканаліўся сцэнарыі. Вось чаму артыст павінен быць надзвычай актыўным у адносінах да драматургіі сваёй ролі, драматургіі ўсяго фільма. Тут, дзе нараджаецца будучы кінатвор, і павінны ва ўсю моц праяўляцца лепшыя якасці артыста-прафесіянала, артыста-мастака і грамадзяніна.

— Што вы можаце сказаць аб меры свайго ўдзелу, а таксама і іншых беларускіх артыстаў у стварэнні беларускіх кінакарцін!

— Думаю, што мой асабісты лёс у беларускім кіно склаўся даволі ўдала. Першым маім рэжысёрам быў адзін з заснавальнікаў беларускага кінематаграфу У. У. Корш-Саблін. Сваім фільмам «Першыя выпрабаванні» ён даў мне пуцьбёку ў кінематацтва. З таго часу я

здымаюся ва ўсіх яго фільмах. Добрае ўзаемаразуменне, сапраўды творчае сяброўства ўсталявалася з рэжысёрамі студыі «Беларусьфільм» сярэдняга пакалення — Ігарам Дабралюбавым, Юрыем Дубровіным, Мікалаем Калініным. Я разлічваю на тое, што гэтае сяброўства будзе яшчэ больш плённым... Гэта аб сабе.

Аднак, калі разглядаць праблему ў цэлым, то карціна атрымліваецца не вельмі сучасная. Бо лёс многіх беларускіх актёраў у беларускім кіно склаўся менш спрыяльна, чым у мяне. Каб не быць галаслоўным, прывяду некаторыя прыклады. Да вялікага жалю, сярод нас няма такіх выдатных майстроў беларускай сцэны, як народныя артысты СССР Б. Платонаў, Ул. Уладзімірскі, Г. Глебаў, А. Ільінскі. Падумаце, які след пакінулі яны ў беларускім кінематаграфі? Калі Г. Глебаў рэдка, праўда, здымаўся ў фільмах, хоць гэта і не адпавядала сіле яго таленту, то Б. Платонаў, Ул. Уладзімірскі і А. Ільінскі, па-сутнасці, засталіся

«неадкрытымі» нашымі кінематаграфістамі.

Нядаўна мне ўжо ў каторы раз давялося глядзець хранікальна-дакументальны фільм «Думкі і вобразы», дзе Барыс Платонаў паказаны ў маленькім эпізодзе са спектакля «Жывы труп» у ролі Федзі Пратасова. І ўжо ў каторы раз я падумаў, якую страту панёс беларускі кінематаграф, не скарыстаўшы ў свой час бязмежна багатых магчымасцей гэтага мастака!

І сёння, працуючы побач з такімі зоркамі беларускай сцэны, як Л. Ржэцкая, П. Малчанаў, Ул. Дзяржэўшчыка, Э. Стома, С. Станюта, В. Пола і многімі іншымі, пераконваешся, што іх самабытныя таленты засталіся па-за ўвагай кінематаграфу. А як узбагацілі б яны сваім удзелам мастацкія фільмы «Несцерка», «Магіла льва», «Паўлінка», знятыя на беларускім матэрыяле.

Мабыць, гэта адна з асноўных прычын, па якой у нас не ствараюцца кінастужкі нацыянальнага характару, што так бліскуча зроблена грузінскімі кінематаграфістамі («Бацька салдата» з С. Закарыядзе), літоўскімі («Ніхто не хацеў паміраць» з Д. Баніёнсам), украінскімі («Белая птушка з чорнай адзакай» з І. Мікалайчуком) і г. д.

Праўда, у апошні час многае робіцца ў гэтым напрамку. Мне давялося гутарыць нядаўна са старшынёй Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі У. В. Мацвеевым, з дырэктарам кінастудыі «Беларусьфільм» У. Э. Іваноўскім, загадчыцай актёрскім аддзелам студыі Т. А. Кавалёвай, і я пераканаўся, што ўсе яны глыбока зацікаўлены ў тым, каб найлепшым чынам вырашыць

праблему больш актыўнага ўдзелу беларускіх артыстаў у кінематаграфі.

У працэнтных адносінах лічбы выглядаюць даволі значнымі. Напрыклад, у 1971 годзе ў 17 кінастужках (разам з тэлефільмамі) з 201 ролі 97 выконвалі беларускія артысты. У 1972 — з 72 роляў яны былі заняты ў 29. Значыць, у колькасным сэнсе тут усё нармальна. Цяпер размову трэба весці аб больш правільным размеркаванні роляў паміж актёрамі, аб стварэнні спрыяльных умоў для шырокага выкарыстання іх творчых магчымасцей. Трэба дадаць, што вялікі рэзерв тояць у сабе абласныя драматычныя тэатры. І рэзерв гэты далёка не вывучаны нашымі кінематаграфістамі...

Або звернем увагу на такую акалічнасць. Студыя «Беларусьфільм» запрашае на здымкі мастацкай стужкі рэжысёра, заключае з ім умову, ён вывучае літаратурны сцэнарыі і пачынае падбіраць выканаўцаў галоўных роляў. Як гэта робіцца? Пазнаёміўшыся з матэрыяламі актёрскага аддзела студыі, дзе сабраны характарыстыкі многіх артыстаў, рэжысёр катэгорычна гаворыць, што патрэбных яму выканаўцаў тут няма, што трэба ехаць у Маскву або Ленінград, шукаць артыстаў. Яму раець паглядзець спектаклі ў коласаўцаў або купалаўцаў, пазнаёміцца з актёрамі Брэста або Гомеля... Не, ён бярэ камандзіроўку і выпраўляецца ў вялікі ваяж. Ці нармальна гэта? Ці так адкрывалі для экрану новыя імёны А. Даўжэнка, Ул. Корш-Саблін, В. Жалаквічус або Т. Абуладзе?

Вось і атрымліваецца, што вобраз Несцеркі стварае ленінградскі артыст, Францішка Скарыну іграе актёр з Саратава... Мы не хочам сказаць нічога кепскага аб гэтых выканаўцах. Але калі з году ў год паўтараецца адно і тое ж, гэта — руціна, з якой нельга мірыцца...

Трэба разумна спалучаць творчыя сілы, маючы на ўвазе росквіт нацыянальных кадраў кінематацтва.

— Мікалай Мікалаевіч, што, на Ваш погляд, патрэбна зрабіць для таго, каб у бліжэйшы час была актыўна дзейнасць беларускіх артыстаў у кінематацтва?

— Першае, што неабходна зрабіць, гэта правесці сур'ёзную, грунтоўную размову. У ёй, як мне здаецца, павінны прыняць удзел кіраўнікі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі, міністэрства культуры рэспублікі, кінастудыі «Беларусьфільм», дырэктары тэатраў, рэжысёры тэатра і кіно, актёры, усе зацікаўленыя асобы.

Лічу, што пытанне, аб якім ідзе гаворка, дзяржаўнага значэння і вырашаць яго трэба па-дзяржаўнаму. Мы ведаем, што вельмі многа каштоўнага зроблена і робіцца, але мастацтва, як і наша жыццё, не стаіць на месцы, яно імкліва развіваецца, стаіць перад намі ўсё новыя і новыя патрабаванні. Выканаць іх — гэта значыць паспяхова ажыццявіць Пастанову ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі».

Інара РОЯ

Маладая латышская паэтка Інара Роя — аўтар двух ніжак паэзіі. Удзельніца некалькіх Усеаюзных народных маладых паэтаў. Яе вершы перакладзены на рускую, украінскую, грузінскую, армянскую, чувашскую мовы.

Інара Роя — урач па спецыяльнасці, член Цэнтральнага Камітэта ЛКСМ Латвіі, актыўны грамадскі дзеяч.

Упершыню прапануем беларускім чытачам вершы Інары Роя ў перакладах С. Трахоўскага.

ДА ЛЕНІНА ІДУ

Пра Леніна не думаць
немагчыма,
Без Леніна не зразумець сябе.
Бываюць людзі з яснымі
вачыма,
З сакратаўскай маршчынкай на
ілбе,
Але няма такога чалавека,
Якога, як паходню, ўзняў народ
На бранявік, назваўшы сцягам
веку
У той агністы, векапомны год.
Было даўней на свеце шмат
куміраў,
Што паднімалі вострыя мячы.
Прышоў Ільіч у свет як сімвал
міру,
Каб назаўсёды зло перамагчы.

І Ленінскае праўды не асіліць,
Бо з ім народы шчасце
здабылі —
Вялікі сын Вялікае Расіі
Стаў светлаю надзеяю зямлі.

У сэрцы — ЛЕНІН.
Але каб не збіцца
З вялікае дарогі нахаду,
Каб не сфальшывіць, каб не
памыліцца,
Я раіцца да Леніна іду.

ЗЯМЛЯ, ЗЯМЛЯ!

I.
Дзе камяні замшэлыя ляжаць,
Зямля чакае ўвагі і спагады,
Каб наліліся гронкі вінаграду,
Каб травамі шумела сенажаць.

II.
Калі ты скульптар, высячы
з камення
Абліччы з рысамі натхнення
і красы,
А на зямлі хай кожнае
імгненне
Растуць і даспяваюць каласы.

III.
Гара, як прывід лірніка сляпога,
Які знямеў, не расказаўшы
многа,
Але пад цёмнай лавай
палымнее
Агонь, што дапісаў апошні
дзень Пампеі.

IV.
Зямля парой сама сабе
пярэчыць,
Нібыта яд змяі, што губіць
і што лечыць.
Рука з мячом прыносіць
смерць і мукі,
Але ратуе чалавека
Рукі.

У рэспубліцы налічваецца 25 тысяч гурткоў, ансамбляў, агітацыйна-мастацкіх брыгад, харавых і танцавальных калектываў, аркестраў. Яны аб'ядноўваюць звыш 600 тысяч самадзейных артыстаў. Справаздачныя канцэрты фестывалю праходзяць па ўсіх жанрах. Многія калектывы значна абнавілі свой рэпертуар, уключыўшы ў яго творы народнай творчасці брацкіх рэспублік СССР. Узніклі новыя ансамблі, хоры, якія заявілі аб сабе ў час фестывалю на раённых аглядах мастацкай самадзейнасці.

Да заключнага канцэрта рэспубліканскага фестывалю самадзейнага мастацтва засталася нямнога. У Мінск прыедуць калектывы і выканаўцы, якія атрымалі найвышэйшую ацэнку журы ў раёнах і абласцях.

Пра справаздачныя канцэрты некаторых калектываў чытайце ніжэй.

СУКВЕЦЕ НАРОДНЫХ ТАЛЕНТАЎ

«Увага! Да нас прыходзіць «цяжкія дружба» — не паспелі прагучаць гэтыя словы, як залу запоўнілі гукі музыкі. Танец змяняецца танцам, мелодыя мелодыяй. Вянок танцаў выконваюць самадзейныя калектывы Маладзечанскага, Слуцкага, Івянецкага, Пухавіцкага, Барысаўскага дамоў культуры. Пастаноўку гэтага арыгінальнага нумара ажыццявіў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР П. Акулёнак. Гэтым нумарам і пачаўся ў памяшканні Акруговага Дома афіцэраў заключны канцэрт самадзейнага мастацтва Мінскай вобласці, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР.

На канцэрт былі прадстаўлены самадзейныя калектывы амаль з усіх раёнаў. Тут былі і калектывы, якія даўно ўжо заваявалі павягу сярэдніх гледачоў, нямаю і такіх, што ўпершыню выступілі на сталічнай сцэне. Аднак і тых, і другіх аб'ядноўвала высокае майстэрства выканання, любові да мастацтва. У праграме канцэрта — шмат арыгінальных беларускіх нумароў. Сярод іх «Этнаграфічныя малюнкi»: выканалі іх розныя самадзейныя калектывы, у тым ліку такія вядомыя, як ансамбль дудароў з Капыля, вакальна-этнографічны ансамбль «Лявоніха» саўгаса «Сцяг Кастрычніка» Бярэзінскага раёна, танцавальны калектыў Бобрскага дома культуры Крупскага раёна.

«Хатынскія жанчыны» — так называецца харэаграфічная кампазіцыя, якую выканаў Барысаўскі ансамбль песні

і танца. Пастаноўку ажыццявіў М. Красоўскі. У гэтым жа выкананні надзвычай удала прагучала песня «Вечарынка ў калгасе» на словы народнага песняра Беларусі Янікі Купалы. Наогул, на заключным канцэрте было шмат харэаграфічных нумароў. Ісцэніроўку «Субацея» паставіў лаўрэат прэміі імя Ленінскага камсамола Беларусі, народны ансамбль песні і танца г. Маладзечна. Доўга апладзіравалі гледачы і танцавальнаму калектыўу Івянецкага дома культуры. «Далікатная кадрыль» у іх выкананні пастаўлена з высокім майстэрствам.

Як у калейдаскопе мяняюцца нумары. І кожны з іх па-свойму цікавы. Адчуваецца, што самадзейныя артысты доўга і доўга рыхталі, покуль вынесці той ці іншы нумар на суд патрабавальнага гледача. Шмат працавалі над афармленнем праграмы народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Я. Чамадурэў і Я. Ждан. Відовішча сапраўды было маляўнічым і святочным. Нумары былі падобныя ўдала, яны дапаўнялі адзін другога, і ўся праграма ўспрымалася цэласна і завершана.

Шмат гучала і беларускіх народных песняў. Іх выканалі не толькі сельскія самадзейныя калектывы, але і ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці гарадскіх дамоў культуры. Парадаваў і эстрадны аркестр палаца культуры камбіната «Беларуськалій». Іх «Беларускі сувенір» сапраўды прынёс шмат радасці гледачам.

Я. ДРОМІН.

Фрагмент з вакальна-харэаграфічнай кампазіцыі «Вянок дружбы» Гомельскага палаца культуры чыгуначнікаў.

Фота А. КАРНІЕНКІ.

ХОРАША, МІЛАГУЧНА

Нядаўна ў дом культуры імя Горкага ў горадзе Барысаўе сабраліся самадзейныя артысты Барысаўскага, Смалявіцкага, Крупскага, Лагойскага раёнаў, а таксама гарадоў Барысаў і Жодзіна на занальны агляд народных талентаў. Агляд самадзейнага мастацтва праходзіў пад сцягам, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння СССР.

У кастрычніку ў гэтых раёнах і гарадах прайшлі куставыя агляды гурткоў мастацкай самадзейнасці. Лепшыя выканаўцы былі запрошаны на занальны агляд.

Выступаюць сёстры Люда і Зоя Рогавы, а таксама Валянцін Шархун з Забалоцкага

сельскага клуба Барысаўскага раёна. Яны выконваюць песню «Крыніцы». Выступленне салістаў зрабіла прыемнае ўражанне на прысутных.

На сцэне хор Ганцавіцкага сельскага дома культуры. Каля 80 спевакоў прыехалі прадэманстраваць сваё самадзейнае майстэрства. Мастацкі кіраўнік Яўген Драгун змог не толькі выявіць таленавітых спевакоў, але і прывіў ім любоў да песні, навучыў правільна выконваць іх. Вядома, аднаму Драгуну не пад сілу было б згуртаваць такі вялікі хор. Насустрэч яму пайшлі ў Ганцавічах дырэктар тарфянога прадпрыемства Жалудковіч, а так-

сама дырэктар мясцовай сярэдняй школы Лагімахаў, які, дарэчы, сам актыўны ўдзельнік самадзейнасці, добры саліст, ядрэны дэкламаатар. Хор выканаў песні «Мая краіна», «Параскінутыя рускія стэпы», беларускую народную песню «Ой, сівы конь бяжыць» і «Заходзь».

Прыемна было слухаць трохгалосе хору. Хораша, задушэна прагучала песня «Дым Айчыны» ў выкананні самадзейнай артысткі з Ганцавіч Ноны Вятулінай.

Нядрэнна выступалі самадзейныя артысты Смалявіцкага і Лагойскага раёнаў, а таксама горада Жодзіна.

Л. КЛЮНЬКО,
супрацоўніца
раёнай газеты
«Камуністычная праца».

ГРАЙ, БАЯН, ХАЙ ПЕСНЯ ЛЬЕЦЦА...

НАТАТКІ З ФЕСТИВАЛЮ САМАДЗЕЙНАГА МАСТАЦТВА У ВІЦЕБСКУ І ОРШЫ

чае спаборніцтва, і своеасабліва акадэмія вопыту, дзе ўвачавідкі бачыш здабыткі і страты, радасць поспеху і горыч няўдачы.

У гэтым яшчэ і яшчэ раз пераконваешся, пабыўшы на святочным канцэрте ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці Чашніцкага раёна.

Чатыры масавыя хоры: папяронакардоннага камбіната, саўгаса «Кашчынскі», калгаса «Чырвоны сцяг» і Лукомльскай ДРЭС узнісла праспявалі песні савецкіх кампазітараў аб нашай вялікай Радзіме, аб дружбе і братэрстве яе народаў. Заслужаным поспехам карысталіся спявачкі з калгаса «Палац працы».

У праграме канцэрта былі вакальныя ансамблі і салісты, танцы, чытальнікі, тры баяністаў. І завяршылася выступленне ўрачыстай вельмі мелодыйнай «Слаўся, наша дзяржава» А. Аляксандрава, словы М. Ісакоўскага. Магутнаму трохсотгаласаму зводнаму

хору цесна было ў вялікай зале палаца культуры. Песня ўспрымалася як гімн нашай дзяржаве, нашаму ладу, ланіскай партыі, якая вядзе савецкі народ ад перамогі да перамогі.

Калі канцэрт закончыўся, многія з членаў журы кінуліся вышываць сакратара Чашніцкага райкома партыі Н. Кіндзяеву, загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі РК КПБ М. Маркевіча, намесніка старшыні райвыканкома Д. Уласа, якія сядзелі ў глядзельнай зале і былі, бадай, самымі шчырымі «балельшчыкамі» за артыстаў свайго раёна.

— На людзях правяраецца наша работа, — гаворыць Ніна Трафімаўна Кіндзяева: — Мы рады, што канцэрт спадабаўся. Як многа значыць для нашых артыстаў такі шчыры прыём. Цяпер яны павераць у свае сілы. Пospех заўжды акрыляе, але і абавязвае працаваць лепш.

Ніна Трафімаўна далей расказвае, што ў іх раёне звыш трыццаці клубных устаноў. Нямаю робіцца, каб у кожным доме культуры і ў клубе згуртаваць самадзейны калектыў. Сёлета шмат увагі аддавалася будаўніцтву клубаў. У юбілейным годзе ўступілі ў строй палац культуры на 360 месцаў у саўгасе «Чырэя». Пабудавалі клуб у калгасе імя Жданава, заканчваецца будаўніцтва дома культуры ў калгасе «Прагрэс».

Сярод гасцей фестывалю быў і старшыня калгаса «Сцяг перамогі» Сенинскага раёна Аркадзь Паўлавіч Карась. Разам са сваімі артыстамі і ён прыехаў у Віцебск.

— Цікава ўбачыць, як будучы выгляд калгаснага спевакі на абласным фоне, параўнаць з суседзямі ды іншымі раёнамі, — гаворыць ён.

— Вы задаволены выступленнем свайго калектыву?

— Як вам спадаецца? І так, і не. Пospехі ўсё ж вядовочныя. У хоры больш за трыццаць спевакоў. Песню ў нас любяць, і хор працуе ўжо больш пяці год. Лепшыя нашы спявачкі — даяркі сёстры Антаніна і

Ніна Свіналушавы, Яўгенія Люцко, шаферы-сябрукі Віктары Гнеўтаў і Шаёў. У хор ходзіць муж і жонка Уладзімір і Таццяна Казловы.

Мы ўдзячны кіраўніку нашага хору Генадзю Харашаеву — добраму калгаснаму будаўніку — за яго энтузіязм, за любоў да песні.

Артысты-аматары калгаса «Сцяг працы» выручылі на фестывалі ўвесь раён. І хор няблага выступіў, і вакальная група, і дуэт... Не было б гэтага калектыву — уражанне ад канцэрта сенинцаў было б горшча.

На фестывалі ў Оршы і Віцебску паўнаўладнай гаспадыняй святочных канцэртаў была песня. Не злічыць салістаў, розных вакальных ансамбляў, якія выступалі ў 12 канцэртах. Большасць хораў — змешаных, але сустракаліся хоры жаночыя і адзін мужчынскі.

Варта нагадаць жаночы хор гарадскога пасёлка Барань і мужчынскі хор Аршанскага завода Легмаш, Дубровенскі гарадскі хор, хор-Высокаўскага дома культуры Аршанскага раёна, хоры калгаса «Першае мая» і раённай балетныцы (Талачынскі раён), хор Інтэлігенцыі і жаночы вакальны ансамбль «Макі» (гарадскі пасёлак Бешанковічы), мужчынскі вакальны ансамбль саўгаса «Адаменкі» і хор аб'яднання «Сельгастэхнікі» Лёзненскага раёна і многа іншых калектываў; якія зрабілі на абласным фестывалі сур'ёзны творчыя заяўкі.

Цяжка перадаць словамі, якой Іскрыстай радасцю ззяла выступленне на фестывалі звяна Ільнавадак Дубровенскага раёна. З нейкай зухаватасцю і лёгкасцю ліліся іх вясёлыя частушкі.

Грай, баян, хай песня льецца, Нашу радасць не суніць. Добра, весела жывецца Так і хочацца спаваць.

І мы, гледачы, забыліся, што на сцэне жанкі, у кожнай ёсць дзеці, безліч хатніх клопатаў.

— Вы пытаеце ў мяне, што найбольш запомнілася на фестывалі? — гаворыць народны артыст

Выступае этнаграфічны ансамбль Блужнскага сельскага клуба Пухавіцкага раёна.

Фота Ул. КРУКА.

ЗВІНЯЦЬ НАРОДНЫЯ КРЫНІЦЫ

Занальныя справаздачныя канцэрты калектываў мастацкай самадзейнасці гарадоў і раёнаў па праграме рэспубліканскага фестывалю самадзейнага мастацтва, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР, адбыліся ў Брэсцкай вобласці. У творчым спаборніцтве ўдзельнічала звыш трох тысяч калектываў мастацкай самадзейнасці...

Для членаў калгаса імя Леніна Ляхавіцкага раёна, працаўнікоў мясцовага сель-па і камбіната бытавога абслугоўвання заняткі ў хоры—любимы і радасны адпачынак. Ужо ў 1940 годзе самадзейны калектыв калгаса ўдзельнічаў у дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве і заваяваў прызнанне сваім майстэрствам. Заснавальнікам і першым мастацкім кіраўніком хору быў вядомы дзеяч беларускага музычнага мастацтва народны артыст Савецкага Саюза Генадзь Іванавіч Цітовіч.

Пінскі народны ансамбль песні і танца «Палессе», якім кіруе І. Смірноў, уважліва вывучае і выкарыстоўвае ў сваёй творчасці народны фальклор. Створаны ў 1960 годзе, гэты таленавіты калектыв ажыццяўляў пастаўку каля 60 танцаў і карагодаў, даў за гэты час звыш 400 канцэртаў. Самадзейныя артысты падрыхтавалі складаныя шматплановыя харэаграфічныя кампазіцыі «3 імя Леніна» і «Арлёнак». Харэаграфічная кампазіцыя «Арлёнак» прысвечана гераічнаму камсамолу. Яна была ўласцю ганаровага дыплама ЦК ЛКСМБ. Назменнымі паспехам карыстаецца народны «Купалінка», «Палескія ручнікі», «Прывітальныя Лявоніха», музычны танец «Жанікі» і іншыя. Шырока выкарыстаны этнаграфічны матэрыял у танцы «Было калісьці на Палессі». Выканаўца майстэрства артыстаў-аматараў вызначаецца цікавай танцавальнай і вакальнай культурай.

Агульнае прызнанне заваявалі сваім мастацтвам народны ансамбль песні і танца «Брэстчанка» — самадзейны калектыв Брэсцкага элетрааэрамавіцкага завода, народная харавая капэла настаўніцкага горада Брэста, маладзёжны народны ансамбль танца «Радасць» і іншыя калектывы.

У перыяд падрыхтоўкі да 50-годдзя ўтварэння СССР у вобласці створана каля ста калектываў мастацкай самадзейнасці.

П. СУСІКАУ.

рэспублікі Фёдар Шмакаў. — Са здавальненнем адказваю: вакальная група жанчын Ерамеёўскага сельскага дома культуры Дубровенскага раёна. Гэта — сапраўдная народная самадзейнасць, не прыхарошаная, не прычэсаная рознымі апрацоўкамі. Можна толькі пазайздросціць калгасніцам-ільнаводкам — Іх імператрыца, вяселасці, улюбёнасці ў народную песню, умелству тонка, артыстычна перадаваць яе характава...

Артысты-аматары з Віцебскага раёна парадвалі танцамі. Як вядома, харэаграфічны жанр у сельскіх калектывах не вельмі распаўсюджаны з'ява. Але віцязьбіна заявілі сябе неаблімі танцорамі. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці Бабініцкага, Каралёўскага, сельскіх дамоў культуры, Лятчанскага сельскага клуба, вёскі Руба-2 выканалі на фестывалі «Лявоніху», «Крыжачок», «Бульбу», «Гапак» і іншыя танцы. Прыкметны плённы ўплыў раённага дома культуры і яго народнага ансамбля танца «Колас», калектыву якога кіраваў аб тым, каб харэаграфічнае мастацтва развілася і на вёсцы.

Увага да сельскіх калектываў добра праявілася на фестывалі і ў Аршанскім раёне. Як вядома, тут няма свайго раённага дома культуры, і тым не менш аддзел культуры здолеў так арганізаваць справу, што на фестывалі з поспехам выступілі дзесяць сельскіх самадзейных калектываў.

Калі Віцебскі раён мы ўмоўна назвалі танцавальны, то Оршу можна назваць горадам музычным. На фестывалі паспяхова выступілі аркестр баяністаў, чатыры эстрадныя і духавыя аркестры. Парадаваў сваім выступленнем зводны духавы аркестр.

Пра фестываль у Оршы і Віцебску можна было б многа пісаць. Але ў кароткіх нататках не раскажаш пра ўсё, што адбывалася на гэтым святочным парадзе народных талентаў. Важна ўсвядоміць адну простую ісціну — самадзейнае мастацтва дапамагае кожнаму чалавеку і перш за ўсё моладзі абудзіць у сваёй душы крылы творчасці, далучае яго да вялікага свету прыгожага. У гэтым нас пераканаў абласны занальны фестываль на Віцебшчыне.

Я. ДАНСКАЯ,
спецыяльны карэспандэнт
«Літаратуры і мастацтва».

ДЗВЕСЦЕ ПЛЮС ЧАТЫРЫ

Ігар Лучанок за песні пра Радзіму, партыю і камсамол атрымаў прэмію Ленінскага камсамолу. Наш карэспандэнт сустрэўся з кампазітарам і напісаў пра яго расказаць пра сваю работу.

— Як многа песень, здавалася б, мелодычных, з надрэннымі тэкстамі, напісаных па ўсіх законах жанру, знікаюць хутка пасля свайго нараджэння, нібыта іх і не было. А іншыя жывуць і жывуць. Праходзяць дзесяцігоддзі, а часам і стагоддзі... У чым сакрэт? Мне здаецца, хутка губляецца цікакасць да песень неарыгінальных, перайманых, у нейкай ступені несамастойных. Можна няблага пісаць песні пад Дунаеўскага, Фрэнка, Бабаджаняна, а жыць застаюцца менавіта іх песні. Каб дасягнуць поспеху, трэба мець свой голас, які не збытаеш з тысячамі іншых. І натуральна, што гэты свае кампазітар павінен чэрпаць з народнага жыцця, абапірацца на інтанацыі роднага меласу. Менавіта тут я і шукаю. Толькі цяжка самому разабрацца, што ўдалося, што не...

У пошуках мне нямала дапамагаюць выканаўцы. Напрыклад, творы для «Песняроў» мы аранжыруем разам з Уладзімірам Мулявіным. Наогул, мне вельмі падабаецца гэты арыгінальны калектыв, з якім я хацеў бы сябраваць і дзель. Эрэшт, ён падабаецца не толькі мне. У многім дзякуючы яму беларуская песня шырока загучала па ўсёй

нашай краіне. Зараз ансамбль гастрольнае ў Чэхаславакіі. Там прагучалі ў яго выкананні і дзве мае новыя песні — «Балада аб Маскве» на словы Анатоля Вялюгіна і «Ціхі вечар, сумны ранак» (словы народныя). З задавальненнем працягваю працаваць з маймі даўчымі сябрамі — салістамі Тамарай Раеўскай, Віктарам Вуячычам, Валерыем Кучынскім, Анатолем Падгайскім, Юрыем Смірновым...

Званкі... Яны ўвесь час перапыняюць нашу размову. На гэты раз — з кінастудыі. Высятляецца нейкае пытанне адносна музыкі, якую кампазітар піша да фільма пра беларускіх партызан (яго здымае на аб'яднанні «Летапіс» рэжысёр І. Вейнэровіч). Потым — з філармоніі. Там ідзе рэпетыцыя песні Лучанка «Калі б камні маглі гаварыць», якая будзе выконвацца ў Маскве на ўрачыстым вечары, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння СССР. Зноў звяноч. На гэты раз у дзверы — тэлеграма з Ленінграда. Запрашаюць удзельнічаць у канцэртах музыкі народаў СССР, што будзе праходзіць у Кастрычніцкай зале. Дзіву даецца, як яго на

Ігар Лучанок дае аўтаграфію. Фота Ул. КРУКА.

ўсё хапае. У верасні з групай вядомых музыкантаў прапагандаваў савецкую песню ў Мюнхене, на алімпійскіх гульнях. Пазней сустрэўся са студэнтамі БДУ імя Леніна, культуротнікамі, школьнікамі, воіччамі, выяздаў у Докшыцы і Мар'іну Горку. Усіх сустрэч не пералічыць, як не пералічыць і ўсіх запрашэнняў. Два бліжэйшыя відзіты — у Маскву: на «чэцвер» «Комсомольской правды» і на традыцыйную перадачу Цэнтральнага тэлебачання «Песня-72».

У Ігара Міхайлавіча шчаслівы характар. Ён — вясёлы, жыццярэдасны, уважлівы і добразычлівы. Гатовы адгукнуцца на просьбу вядомага пісьменніка і школьніка, паслачуваць, дапамагчы ў бядзе і — пасмяцца вясёламу жарту. Шчыры і адкрыты, ён умее радавацца поспеху калегі. Усё гэта, мые здаецца, ідзе ад багацця таленавітай натуры, ад унутранай патрэбы дзяліцца з людзьмі ўсім, што ён мае.

А мае ён шмат. Задумы і ідэі перапаўняюць яго.

— Вось паслухайце, якую песню я пачаў пісаць на словы Сяргея Васільева.

Гэта будзе балада пра Кубу. Ад Кубы ў мяне засталіся цудоўныя ўражанні, і мне ўвесь час хацелася што-небудзь пра яе напісаць. І вось...

Ён садзіцца за піяніна і напявае яшчэ не закончаную, але ўжо акрэсленую, знойдзеную мелодыю.

— Калі атрымаецца, прапаную яе на фестываль камсамольскай песні. А яшчэ я пішу тры турысцкія песні — пазайздросціць самадзейным аўтарам — турыстам, песні якіх ахвотна спявае моладзь. Уяўляецца, напісаў адну такую песню («Мы верныя бацькоўскай памяці») да турысцкага злёту ў Баранавічах. Здаецца, нідзе, апрача як каля кастра, яна і не выконвалася. І я быў шчыра задаволены, калі сёлета на такім жа злёце пад Барысавам пачуў яе ад гродзенскіх дзяўчат. Свае новыя песні пішу з улікам магчымасцей гітары.

Але, думаю, на нейкі час песню пакінуць. Займуся вучобай. Паспрабую сябе ў сімфанічным і вакальна-сімфанічным жанрах.

Святлана КЛІМКОВІЧ.

Н ЯДАЎНА ў Ташкенце праходзіла навуковая музычная канферэнцыя на тэму «Музычнае мысленне і музычнае ўспрыманне». Яна прыцягнула да сябе ўвагу не толькі музыкантаў, але і спецыялістаў па філасофіі, псіхалогіі і мовазнаўству.

Зварот вучоных рознага профілю да такой шырокай і жыццёва неабходнай праблематыкі ўжо сам па сабе вельмі значна, тым больш, што вядучай тэндэнцыяй большасці дакладаў было выкарыстанне перадавых, сучасных метадаў даследавання. Для многіх удзельнікаў канферэнцыі дэвізам маглі б стаць словы вялікага Леанарда да Вінчы, якія адкрываюць яго Кнігу пра жываліс і некалі былі ўзяты С. Танеевым у якасці эпіграфу да манарграфіі аб кантрапункце: «Ніякае чалавечае даследаванне не можа паважана сапраўднай навукай, калі яно не выкладзена матэматычным спосабам выражэння». Сапраўды, вучоныя, якія прыхалі ў сталіцу Узбекістана з розных гарадоў нашай краіны — Масквы, Ленінграда, Сярд-лоўска, Радова, Кіева, Мінска, а таксама з розных рэспублік Сярэдняй Азіі і Казахстана — прапаноўвалі ў сваіх дакладах аб'ектыўны, матэматычна-дакладны крытэры даследавання музычных з'яў, імкнуліся да максімальнага доказу сваіх палажэнняў. Такі матэматычны падыход, натуральна, быў кіруючым у дакладах тых музыкантаў, якія прапаноўвалі апрацоўку матэрыялу на электрона-вылічальных машынах. Гэта перш за ўсё даклады А. Мілі (Ленінград) аб вывучэнні ладавых сістэм народнай музыкі розных нацыянальных культур, і В. Цеханскага (Сярд-лоўск) аб даследаванні гармоніі розных кампазітарскіх стыляў.

Як вядома, сіметрыя, гэта ў аснове свайго матэматычнага заканамернасць, шырока праяўляе сябе і ў галіне мастацтва, у прыватнасці, і ў музыцы. Аналіз з'явы сіметрыі на ўзроўні меладычных і ладавых утварэнняў, тэматызму і музычнай формы быў прысвечаны докладу Л. Аляксандравай (Новасібірск).

Значнае месца на канферэнцыі займалі даклады, прысвечаныя ўсходняй манодыі. Заканамернасці яе будовы, рытму і развіцця многія дакладчыкі імкнуліся асвятліць таксама пры дапамозе матэматычнага метаду. Так, вывучаючы варыяцыйнасць узбекскай манодыі, С. Галіцкая (Ташкен) прапанавала ўвесці лічбавыя паказчыкі для ступені вар'іравання розных яе бакоў — гукавышынны, рытмічны і ладавы. Праводзячы аналіз на ўзроўні кароткіх пабудов і памнажаючы паказчыкі на

УРАЖАННІ З ФОРУМУ Ў ТАШКЕНЦЕ

лік падобных пабудов у закончанай мелодыі, дакладчыца імкнулася ўстанавіць крытэрыі для вызначэння большай ці менш інтэнсіўнасці варыяцыйнага працэсу.

У адным з дакладаў (Ю. Плахава, Ташкен) разглядалася форма інструментальных частак узбекскага макомаў — гэтых мажурнальных твораў сярэднявечнай культуры Усходу. У будове форм макомаў, дакладчык прадеманстраваў захаванне строгіх матэматычных прапарцыяў. Гэта адбываецца і ў размяшчэнні кульмінацыі ў пункце залатога сячэння і ў правільным змяненні маштабаў абнаўляемых пабудов. Як паказаў дакладчык, гэтыя рысы былі тыповыя і для іншых галін мастацтва далёкага мінулага — архітэктуры, прыкладнага мастацтва (у трыватнасці, арнаменту), вершаскладання.

У крыху больш звычайным «не матэматычным», а хутчэй за ўсё інтанацыйным аспекце была прадстаўлена на канферэнцыі важная тэма аб сувязі народнага і прафесійнага мастацтва. Такі інтанацыйны падыход займаў вядучае месца ў дакладзе Н. Янаў-Яноўскага (Ташкен) аб нацыянальных высотах сімфанізма ва Узбекістане і ў дакладзе Н. Юдзеніч (Мінск) — аб фальклорных элементах гармоніі Сярыдава. Значная ўвага ўдзелена была на канферэнцыі вывучэнню асобных фальклорных жанраў (даклады Г. Абдулаева, О. Маулякубава).

Надзвычай абагуленая тэматыка ташкенцкай канферэнцыі («Музычнае мысленне і музычнае ўспрыманне») прыцягнула ўвагу не толькі музыкантаў, але і спецыялістаў па філасофіі, псіхалогіі і мовазнаўству. Так, напрыклад, навуковы супрацоўнік Інстытута псіхалогіі АН СССР Г. Тарасаў выступіў з дакладам аб структуры музычнага перажывання. Аналізуючы гэтую спецыфічную галіну чалавечых эмоцый, доклад-

чык імкнуўся даказаць, што музычнае перажыванне ёсць «адна з вышэйшых форм выражэння прыроднай і сацыяльнай сутнасці чалавека».

Цікава прасачыла К. Назарава (Масква) эвалюцыю ўнутранай формы слова ў назвах музычных інструментаў; некаторыя аспекты мастацкага мыслення з пазіцыі сістэмнасці асвятліў Г. Саладоўнікаў (Сярдлоўск).

Спецыфічныя асаблівасці мастацкага мыслення прыцягнулі таксама лянінградскага музыкантаў М. Араноўскага, які прапанаваў доклад на тэму «Аб структуры творчага працэсу». У ім на падставе аналізу нотных рукапісаў М. Глінкі, П. Чайкоўскага, С. Рахманінава, аўтарызаваных сведчаняў і іншых матэрыялаў дакладчык імкнуўся ўстанавіць розныя стадыі ў вырашэнні творчай задачы. Доклад выклікаў ажыўленую дыскусію, ініцыятарамі якой былі кампазітары.

Пытанні музычнага ўспрымання закраналі на канферэнцыі многія яе удзельнікі. У спецыфічным асвятленні паўстала гэтая праблема ў вялікім дакладзе В. Медушэўскага (Масква). Даследчыца ў дадзеным выпадку прыцягнула камунікатывую функцыю музыкі, тым яе «рытарычна» ўласцівасці, якія забяспечваюць наіпешчае, аптымальнае ўспрыманне зместу аўдыторыяй. У сваім дакладзе Медушэўскай аналізаваў прыёмы гампазітарскага пісьма, апеляваныя да законаў чалавечай псіхалогіі (прыёмы падкрэслівення лагічнага выдзялення, прадвешчання і г. д.), а таксама прыёмы, народжаныя асаблівасцямі часовага разгортвання музыкі — прыём экспазіцыйнай канцэнтраванасці, паступовага развіцця, заключнага разомавання. У цеснай сувязі з задачай акту ўспрымання дакладчык прапанаваў выпрацаваць крытэрыі кампазіцыйнага ўдасканалення музычнага твора.

У ходзе ажыўленай дыскусіі, якая завяршыла канферэнцыю, неаднаразова выказвалася думка, што на стыку такіх важных і перспектывных галін сучаснай навукі, як псіхалогія, тэорыя інфармацыі, структуралізм, матэматычная лінгвістыка і г. д. павінна плённа развівацца савецкае музыказнаўства.

Н. ЮДЗЕНІЧ.

А МАРЫ, ЯК ЧАЙКІ, НА СВОЙ МАЯК ІМКНУЦА...

4 снежня споўнілася 60 год з дня нараджэння вядомага беларускага паэта Аляксея Русецкага. З гэтага выпадку прайшло 60 гадоў з дня стварэння БССР, а значыць, да юбіляра з прывітаннем, у якім гаворыцца:

«Дарагі Аляксей Сцяпанавіч!

Горача, па-сяброўску вітаем Вас у дзень Вашага шасцідзесяцігоддзя.

Нам прыемна ўсведамляць, што сваю гадавіну Вы сустрачаеце багатым паэтычным набыткам, што на Вашым творчым рахунку — вершы і пазмы, якія займаюць адметнае месца ў сьвешняй беларускай паэзіі. З тонкім адчуваннем слова, з глыбокім філасофскім пранікненнем у тэму напісаныя Вашы апошнія пазмы «Яго вялікасць», «Маналог зямлі», Вашы новыя вершы, Такія іх асаблівасці, як спляс мастацка-вобразнага і навукова-даследчыцкага мыслення, паказвае новыя магчымасці нашай паэзіі ў асэнсаванні сучаснага жыцця.

Знаходзіце Вы таямніца час і для актыўнай грамадскай дзейнасці. Працуючы шмат гадоў літаратурным кансультантам Саюза пісьмennisкаў, Вы многа зрабілі для выхавання творчай моладзі. Аўтарытэтам і павагай карыстаецеся Вы і як наместнік рэдактара часопіса «Полымя». З'яўляючыся старшынёй праўлення Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьмennisкаў, Вы аддаеце намала ўвагі прапагандзе і папулярызаванню беларускай літаратуры, арганізацыі сустрэч пісьмennisкаў з чытачамі.

Жадаем Вам, дарагі Аляксей Сцяпанавіч, моцнага здароўя, новых творчых задум і дзяйсненняў, шчаслівага асабістага жыцця».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» дэкларацыя да гэтага вішавання і жадае юбіляру новых творчых поспехаў.

ПІСАЦЬ ПРА СЯБРА, з ім не адзін год ідзе па зямлі Паззі не так ужо і лёгка. І не таму, што зблізу губляецца выразнасць абрысаў і трэба аддзісіцца воддалей, каб яны лепш адірліся твайму погляду. Зусім, не. Цяжкісць у іншым. Паколькі гэта толькі слова пра сябра, а не грунтоўнае даследаванне яго творчасці, дык табе давядзецца з мноства жыццёвых фактаў выбраць найбольш характэрныя. І вось тут ты не застрахаваны ад таго, каб не прпусціць чаго-небудзь істотнага, характэрнага. А за шэсцідзесяць год жыцця працыта нямала, перажыта — яшчэ больш.

На долю нашага пакалення, да якога належыць і Аляксей Русецкі, выпала нямала выпрабаванняў. Юнацтва выпрабавала нас на шыраўсць і трываласць, камсамол праявляў на вернасць і адданасць камуністычным ідэалам, Вялікая Айчынная вайна правярала нас, ужо як камуністаў, на мужнасць і здольнасць аддаць усюго сьлё іллігнай Перамозе. У кожным узросце і на кожным адцінку часу даставалася сваё, і заўсёды — не самае лёгкае.

Пазнанне новага жыцця, засваенне яго светлых ідэалаў пачыналася для Русецкага яшчэ са школьных год, калі ён уступіў у піянеры.

«Няважна, што хуліганістыя хлопцы нас хапалі за гальштукі, — піша ў сваёй аўтабіяграфіі А. Русецкі. — Поле бою часцей за ўсё пакадалі не мы, піянеры, а яны».

Разам са старэйшымі таварышамі, камсамольцамі, Алёша Бурдзлялёў (псеўданім Русецкі ён абярэ пазней, калі літаратурная праца стане асноўным заняткам у жыцці) удзельнічаў у пастаноўцы спектакляў, як «артыст», а, як «паэт», піша для вуснай газеты вершы, у якіх высмейвае самагоншчыкаў, п'яніц, хабарнікаў, бюракратаў.

«Таму я адчуў сілу вершаванага слова. Неўзабаве атрымаў першы «ганарар».

Які гэта быў «ганарар», вы, відаць, здагадаецеся самі. У той час «парыўджанія» не вельмі грэбавалі сродкамі.

У клуб у час рэпетыцыі чарговага спектакля ўварваліся п'яныя бамбжы і надавалі па картах «артыстам». Мне дасталася больш за ўсіх».

Аднак такая «плата» не збятэжыла вясновага хлапчука. Наадварот, перанаканала ў правасе справы, надавала яму сілы для барацьбы за светлыя ідэалы. Вось толькі не хапала ведаў. Адчувалася патрэба ў навуцы. І хлопцы ў дамацкіх святках, не звязаўшы на нейкі сьпінноў багачэй, рушылі здабываць веды. Нуды ісіці вучыцца — было не так важна: важна было — вучыцца. І Аляксей пасля шостага класа па пучэццы райно-

ма камсамол ідзе на трохмесячны падрыхтоўчы курсы, заканчвае іх і паступае ў Аршанскі белпедтэхнікум. Годы, як і падзеі, мяняюцца хутка. Настаўнічаць не давялося. Паехаў у Маскву. Паступіў у зааветінстытут. Закончыў і адразу на практыку ва Узбекістан. «Верхам на кані...» вандраваў тры месяцы па кішлаках Ферганскай даліны». А няўрымслівай натуре прагла новых прастораў. Ненадоўга затрымаўся і ў Маскоўскім мікрабіялагічным інстытуце. Прывабілі Краснаярскі край і Хакасія. Паехаў працаваць туды. І толькі ў пачатку 1938 года трапіла ў Беларусь. А праз тры гады пачынаецца вайна. Разам з многімі мінчанамі праз палымя і дым, над бамбёжкамі фашысцкіх самалётаў і абстрэламі дыверсантаў выбіраецца ён на Маскоўскую магістраль. На душы неспакойна. Цяпер ужо не да вершаў. Рашаецца большае — лёс Радзімы. І як бы ні было горка за першыя ваенныя няўдачы, паэта ні на хвіліну не пакідае вера ў Перамогу. Дзеля ле ён у якасці афіцэра прайдзе доўгія франтавыя дарогі і сустрэне апошні дзень вайны паблізу Рыгі, у Курляндзі. Дадому ў Мінск вернецца толькі ў 1947 годзе, пасля паходу праз выскі Хінган і паўтарагадовай армейскай службы ў Порт-Артуры.

Некалі ў бясклопатныя гады малодсці паэта вабіла рамантыка падарожжаў. Хацелася як мага больш пабачыць свету. Цяпер гэтага свету ён наглядзеўся ўдоставі. І ўжо ў Порт-Артуры са шчымлівай тугою адчуў, як яму не хапае роднага паветра. Адплываючы з далёкага порта Японскага мора, ён ужо не можа стрымаць душэўных пачуццяў.

...А мары, як чайкі, на свой імкнуча да ўзгоркаў сініх. Спытайце, сябры, ў карабля, і той, што ў бурях ссеўе — бывалы, — ён скажа, як хочацца мне да родных прыпасці прычалаў.

«Зямля, свет пачынаецца для кожнага з яго незлыбных родных мясцін». Так адрывае Аляксей Русецкі сваю аўтабіяграфію ў кнізе «54 дарогі». Пачаткам «зямлі» і «свету» паэта быў родны Студзенец на Магілёўшчыне, дзе «на ўзлесках сталі калісьці венавыя дрэвы з борцамі, на сучаснах улётку цвілі грэчні і на дне невялікіх рэк чарнелі магутныя дубы, паваленыя даўнімі разводдзямі». Цяпер ён спытаўся да гэтага «свету», гэтай «зямлі». Спяшаўся, хоць адчуваў — шмат чаго змянілася там. Прыгадаліся першыя дні вайны, палаючы Мінск, здратаваныя танкамі нівы.

Чула сэрца маё іх пачувае гора. ад якога

збавення не знайдзеш і ў сне — я імчаўся ў разбураным родным горад. дзе чакаць не было каму дома мяне.

Екаў, з горам такім не сядзець у закутку, а гарачыя рукі прыкладзі да спіраў.

Не кажу, колькі ціха глынуў я смутку і начэй не даспаў.

Толькі далёкая пара маленства з ле мірным громам, што будзіў хлапчука на начлезе, абуджала светлыя пачуцці. Успаміналася зліная Магілёўшчына.

Яшчэ ляжыць там шмат маіх падушак — Грудкоў і купін, на якіх я мог і мармытаць учыць начны дарог,

і піск травінкі, і трызненне птушак.

За іх вялікія пакуты заплачана на вайне, заплочана крывёю лепшых сяброў. Сумленне франтавіка не магло не аддаць ім належнае пашаны.

Вяснянікі-іраескі, сядзьце ўсе наўрол, абвіце ўзгорак жоўты, шэры камень, ніхай пад ім учуюць, як на дол кладуцца сэрцы нашыя з вінкамі.

З пачуццём споўненага сыноўнага абавязку перад Радзімай у маі 1947 года вяртаецца паэт на сваю зямлю, якую сніў «без аюлаў, панарышчаў...» У сапраўднасці яна была не такою — была з аюпамі, руйнамі, панарышчамі. Давялося расставіцца са снамі і прымаць ле такою, як яна ёсць. Прымаць, каб зрабіць такою, якой бачылася ў сне, а можа, нават крыху лепшай, асветленай промянямі будучыні. Дзеля гэтай будучыні і стараецца паэт, не шнадуючы сваіх сіл. З-пад яго піра адна за адно выходзяць інігі паэзіі «У заўтрашні свет», «Святло аюн тваіх», «Усход і Заход», «Служба святла», паэма «Яго Вялікасць» і іншыя інігі. У іх — пульс яго душы, трывог, роздуму, надзеі, хваляванняў, шлях да адкрыцця і пазнання новых жыццёвых ісіц.

Пасляхова робіць Аляксей Русецкі і на паэтычным ніве і на ніве рэдактарскай, працуючы наместнікам галоўнага рэдактара часопіса «Полымя». Але апыча гэтага, як і ў кожнага з нас, ёсць у яго і свая запаветная мэта.

Мне б кнігу напісаць, каб ад ле, з вітрыны, пачуўся белы сат і покліч жураўліны.

Што ж, ад самага шырага сэрца пажадаем яму напісаць гэтую кнігу. А значыць, для паспяховага завяршэння такой працы пажадаем паэту традыцыйнага довага здароўя, доўгіх год жыцця і няспыннага творчага гарэння.

Алесь БАЧЫЛА.

БУДНІ КУЛЬТАСВЕТУСТАНОУ

НАШ ПАЛАЦ КУЛЬТУРЫ

Мы СТАІМ ля п'едэсталя, на якім узвышаецца «Беларусь» з мемарыяльным пашпартаж: дата нараджэння першыня — 14 кастрычніка 1953 года. Хведар Коіанавіч Самусеў пранікнёна гаворыць: — Далёка пайшлі наперад... Уладзімір Ільіч Ленін марыў усяго, пра сто тысяч трактараў. А тут адзін толькі наш завод даў мільён!

Міма нас цячэ рабочы паток. А вечарам, пасля працоўнай змены рабочыя прыйдуць на агеньчык палаца культуры. Ды не па адным, а цэлымі сем'ямі прыйдуць.

...Што новага ў культуры?

Я ведаю, пра гэта Самусеў абавязкова спытае пры сустрэчы. А што, уласна, у нас можа быць невядома яму, рабочаму, калі толькі ўчора ён сам быў у палацы, і мне запомнілася, як нейкі хлапчына скептычна заўсміхаўся:

— А падобны...

Гэта юнак параўноўваў жывога Самусева з яго фатаграфіяй на стэндзе музея. Тысячы такіх навічкоў штогод прыходзяць на завод. У іх на руках — школьны атэстат; у іх за плячыма пачульніма працоўнай біяграфія. І вось юнакоў, заклапочаных, з каго рабіць сваё жыццё, мы запрашаем да сябе ў палац,

знаёмім іх з кадравымі рабочымі, настаўнікамі — з тымі, хто дапаможа навічкам прыкпець сэрцам да рабочых прафесій.

— Прыйду. Пагутару з хлопцамі, — звычайна гаворыць Самусеў. — Сам калісьці быў навічком... Але тады не было ў нас вечароў прысвячэння ў рабочыя.

І ён прыходзіць, але не адзін, а з Героямі Сацыялістычнай Працы гальванікам Розай Прусавай, штампоўшчыцай Галінай Мягкавай і слесарам-лякельчыкам Яўгенам Клімчанкам, са сталеварам Андрэем Бялко, у якога на грудзях ордэн Леніна. Каваль Самусеў сам кавальер Залатой Зоркі.

Свае клубныя вечары з удзелам цэлага сузор'я правафланговых працоўнай вахты праводзім не зусім звычайна. Тут не патрэбна сцэна з традыцыйнай трыбунай, мы выклікаем людзей на шырку, адкрытую гаворку. Ветэранаў і моладзь запрашаем у музей гісторыі і працоўнай славы завода.

Быццам зачараваныя, хлопцы знаёмяцца з лепшымі людзьмі вытворчасці. Каштоўнасць гэтых нашых сувязей у тым, што рабочыя за заводскай прахадной, пасля працоўнай змены, у сценах свайго роднага пала-

трактарабудуўніцтва — ад першага падмурка да нараджэння мільённага трактара «Беларусь», які шырока вядомы не толькі хлеббарам нашай краіны, але і экспартуецца ў 60 замежных дзяржаў. «Беларусь» атрымаў дзяржаўны Знак якасці, а працоўныя традыцыі слаўтага заводскага калектыва вячваюць найвышэйшыя ўзнагароды Радзімы — ордэн Леніна, ордэн Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Багаты музей працуе непазсэрдна пад дахам палаца «Мільянераў», дзе сістэматычна выходзяць маладое пакаленне трактарабудуўнікоў. У яго экспазіцыях паказаны рабочы шлях тых, каго хлопцы, затаіўшы дыханне, цяпер слухаюць. Гэта каваль Іван Тузін, расточнік Мікалай Еераснёў, сталевар Валянцін Шчарбіна. На заводзе яны інструктары патрыятычнага руху «Пяцігодку — за 4 гады! Пяцідзённы рабочы тыдзень выконваць за чатыры рабочыя дні!»

Работнікі культуры моцна сябраюць з лепшымі людзьмі вытворчасці. Каштоўнасць гэтых нашых сувязей у тым, што рабочыя за заводскай прахадной, пасля працоўнай змены, у сценах свайго роднага пала-

ца працягваюць займацца эканомікай, лічыць плюсы і мінусы свайго работы. Трактарабудуўнікі жыюць адной марай: разам працуем, вучымся, адпачываем! Мы не назіраем збоку, куды ад прахадной накіруецца наш сябра-рабочы, што ён будзе рабіць у вольны час. А часу вольнага, як вядома, стала больш. Палац не толькі ўтульны куток адпачынку з танцамі. Тут вольны час заплыняецца творчай актыўнасцю, уласцівай трактарабудуўнікам ва ўмозгах вытворчасці; тут яны атрымліваюць духоўны зарад вытворчай і грамадска-палітычнай актыўнасці.

Пабываем яшчэ на адным цікавым вечары «мільянераў» і паглядзім, што ж яны робяць у сваім палацы, калі ўспыхваюць вячэрнія агні Сьвіня адбылося віншаванне рабочай дынастыі Уладзіміра Іванавіча Бессмяротнага, Уладзіміра Леанідавіча Младзевскага і Івана Канстанцінавіча Халадзінскага, якія са сваімі сем'ямі прысяцілі роднаму заводу ў агульнай складанасці амаль 200 год працоўнага жыцця. Старэйшыя ў сям'і зяклдавалі МТЗ у першы цяжкі і герачны паспяваемы год. Работнікі культуры

адшукалі ў іх сямейных архівах і падрыхтавалі змястоўныя выстаўкі аб рабоце, вучобе, адпачынку, творчасці патомных дынастыяў, прасачылі пераемнасць пакаленняў, паказалі, як сыны ветэранаў з гонарам працягваюць эстафету свайго вялікай радаслоўнай.

Васемсот чалавек, якія сабраліся ў той памятны вечар у залітым агнямі палацы, сустракалі аюноўнікаў урачыстасці. На гэтым сямейным свяце Самусеў і Прусава праз жывы калідор глядзельнай залы пранеслі на ўпрыгожаную сцэну сцяг завода.

Былі кветкі, вершы, усмешкі, сардэчныя віншаванні і пажаданні, суваенеры. Калектывы мастацкай самадзейнасці прысвячалі знатным людзям свае лепшыя канцэртныя нумары. І вось надышла ўрачыстая цішыня, калі ветэраны ўручаюць маладым рабочым наборы інструментаў з наказам быць вартымі старэйшых пакаленняў трактаразаводцаў.

З вечароў, пра якія я расказаў, і складаецца каэфіцыент карыснага дзеяння клубнай работы. Паспех залежыць ад ініцыятывы, выдумкі і пошукаў работнікаў культуры ў цесным кантакце з працоўным калектывам.

вам. Палац «мільянераў» ніколі не пустуе: у год тут праводзіцца 900 самых разнастайных мерапрыемстваў. У рабоце нам ахвотна дапамагаюць інжынеры С. Дзядкоў, Р. Ігнатавіч, Е. Ханіна, В. Вастроў, С. Жыдкоў, дзесяткі іншых энтузіястаў культурнага фронту. Сябры і дарадчыкі дапамагаюць свайму палацу ў выбары культурна-масавай тэматыкі, дыферэнцыявана падыходзяць да розных катэгорыяў працоўнікоў з улікам іх прафесій, узростаў, эстэтычных густаў. Шмат цікавага ў палацы культуры. Пахадзіце па паверхах — і вы сустрэнеце стальных наведвальнікаў маладзёжных клубаў «Сучаснік» і «Рамантыкі», аматарскіх аб'яднанняў па інтарэсах: кінастудыі «Трактар», студыі выяўленчага мастацтва, клуб жанчын-работніц «Сяброўкі», школы сучаснага бальнага танца. А вось у сваіх навучальных аўдыторыях займаюцца слухачы васьмі факультэтаў народнага універсітэта. Тут атрымліваюць веды па розных галінах навуцы, тэхнікі, культуры, унутраным і міжнародным жыцці. За ўсёй гэтай напружанай творчай працай стаіць сухая статыстыка: 3000 — столькі чалавек бывае ў палацы штодзённа.

І. СУХАРУКАЎ,

загадчык метадычнага кабінета палаца культуры Мінскага трактарнага завода.

ГЕНІЙ СЛАВЯНШЧЫНЫ

(250-ГОДДЗЕ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
РЫГОРА СКАВАРАДЫ)

У небагатай сям'і казака ў сяле Чарнухі на Паўтаўшчыне нарадзіўся 3 снежня 1722 года Рыгор Скаварада. Адукацыю атрымаў ён у Кіеўска-Магілянскай акадэміі. Асабліва захапіўся Скаварада антычнай філасофіяй, а таксама філасофіяй Дэкарта, Лейбніца, Вольфа. Старанна вывучаў ён і мовы: лацінскую, старагрэчаскую, еўрапейскія. І цяпер вядомыя яго пераклады Вяргілія, Авідыя, Гарацыя, твораў французскай паэзіі.

Рыгор Скаварада меў кудоўны голас. Ён быў і кампазітарам — яго песні адразу ж ішлі ў народ у вытанчаны кабароў. Тарас Шаўчэнка ў аповесці «Блізкія» характарызуе Скавараду не толькі як паэта-філосафа, але і як здольнага музыканта.

У 1753 годзе Рыгора Скавараду запрасілі выкладчыкам паэзіі ў Пераяслаўскі калегіум на Кіеўшчыне. Да канца дзён сваіх ён любіў педагогічную дзейнасць. У 1753—54 гадах напісаў падручнік «Рассуждение о поэзии и руководстве к искусству оной», у якім выступіў супраць скаластыкі, за найцяжнейшую сувязь мастацтва з патрэбамі шырокіх колаў народа. Тут і пазней у Харкаўскім калегіуме свецілі і духоўныя ўлады ўсёй

ляк прыцягнулі самага адукаванага дэмакрата свайго часу, паэта, які быў напярэднякам Івана Катляроўскага і Тараса Шаўчэнка. Ён вымушаны быў пакінуць калегіум і амаль трыццаць год пешшу, з пасахам і флейтай хадзіў па Украіне і Расіі, прапагандуючы свае філасофскія погляды.

Памёр класік украінскай і сусветнай літаратуры 9 лістапада 1794 года ў сяле Іванаўцы. Цяпер гэтае сяло — Скаварадзінаўка Залачэўскага раёна на Харкаўшчыне.

Багатую спадчыну пакінуў асветнік. У філасофскіх трактатах «Колца», «Размова, якая называецца алфавіт, або Буквар свету» і іншых у аснове — упэўненасць, што народ здобудзе сабе шчасце, пазбавіўшыся ад тыранаў.

Вершы Рыгора Скаварады 1753—1758 гадоў аб'яднаны ў зборніку «Сад боскіх песняў». Ён выкрывае няпраўду ў тагачасным грамадстве, заклікае да маральнага самаўдасканалення. Выйшаў таксама зборнік «Байкі харкаўскія». Магутная народная стыхія ў светапоглядзе і арыгінальнасць яго твораў, якія кабары разносілі па ўсёй

Украіне. Прыгоніцтва назваў ён «недарэчнасцю несусветнай», асуджаў яго, у сатырычных вобразах паказваючы цану і чыноўнікаў.

Вельмі дабратворны быў уплыў Рыгора Скаварады на развіццё грамадскай думкі, мастацкай творчасці і безыменных кабароў, і вядомых паэтаў. Тарас Шаўчэнка ў страпнай антыцарскай, антыпрыгоніцкай паэме «Сон» (1844) перагукваецца са скаварадзінскай песняй «Усякому гораду пора і права», значна ўзмацняючы сацыяльнае асуджэнне заваявацеляў чужых зямель, класавых эксплуатацый знутры краіны.

Пісьменнікі іншых народаў неаднаразова засведзілі значную цікавасць да Рыгора Скаварады. Буйны рускі славяназнаўца акадэмік Ізмаіл Сразнеўскі ў 1836 годзе надрукаваў аповесць «Маёр, маёр» пра Рыгора Скавараду. Леў Талстой каля сарака гадоў збіраў матэрыялы аб філосафе-паэце і ў 1906 годзе напісаў артыкул пра яго. Міналей Лясноў, Максім Горкі вывучалі творчасць вандруючага настаўніка мудраці.

Далёка за межы роднай

зямлі распаўсюдзіліся творы і слава Рыгора Скаварады.

Калі яшчэ ў 1918 годзе за подпісам Леніна была прынята пастанова аб манументальнай прапагандзе, то побач з Пушкіным, Гоголем, Талстым і іншымі выдатнымі пісьменнікамі і дзеячамі было вырашана паставіць помнік і Скаварадзе.

Да юбілею на Украіне надрукаваны 23 кнігі паэта-філосафа і кнігі пра яго, у тым ліку два раманы, рыхтуецца для тэатра п'еса, будзе ўзведзены аграма Ляхвіцы, помнік у Кіеве. Іван Кавалерыдзе стварыў мастацкі фільм «Рыгор Скаварада».

Сёлета юбілей Рыгора Скаварады адзначаецца ў 130 краінах — членаў ЮНЕСКА.

Юрый НАЗАРЭНКА.

ЧАСОПІСЫ Ў СНЕЖНІ

«ПОЛЫМЯ»

Адрываецца нумар артыкулам першага сакратара ЦК КПБ П. М. Машэрава «Аб некаторых рысах і асаблівасцях развіцця сацыялізму», які ўмовах развіцця сацыялізму, які перадае мову з перакладам на беларускую мову з перакладам нумара часопіса «Коммунист».

Цікавы артыкул А. Вялюгіна «Сэрца з сэрцам гутаву вядзе».

У раздзеле паэзіі — «Паэма прызнання» Р. Бардуліна, вершы «Песня Расіі» Е. Лось, «Снежань» П. Панчанкі, «Хлеб дружбы» С. Грахоўскага і іншыя.

Народны паэт Беларусі П. Броўка выступае з апавяданнем. У раздзеле прозы таксама чытач знайдзе закончаны новага рамана А. Савіцкага «Тры непрамытыя дні», апавяданне «Дырэнтар» Л. Левановіча, Ю. Новікаў выступае з «Навалюцімі эцюдамі».

Раздзел «Крытыка і літаратуразнаўства» прадстаўлены артыкуламі В. Івашына «Сацыялістычны рэалізм і сацыялістычны савецкіх літаратуры» і В. Рагойшы «Аналогія дружбы».

Надрукаваны рэцэнзіі В. Мысліўца на серыю кніг «Саюзныя рэспублікі», М. Арочкі на зборнік «Дзень паэзіі, 1972» і іншыя.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

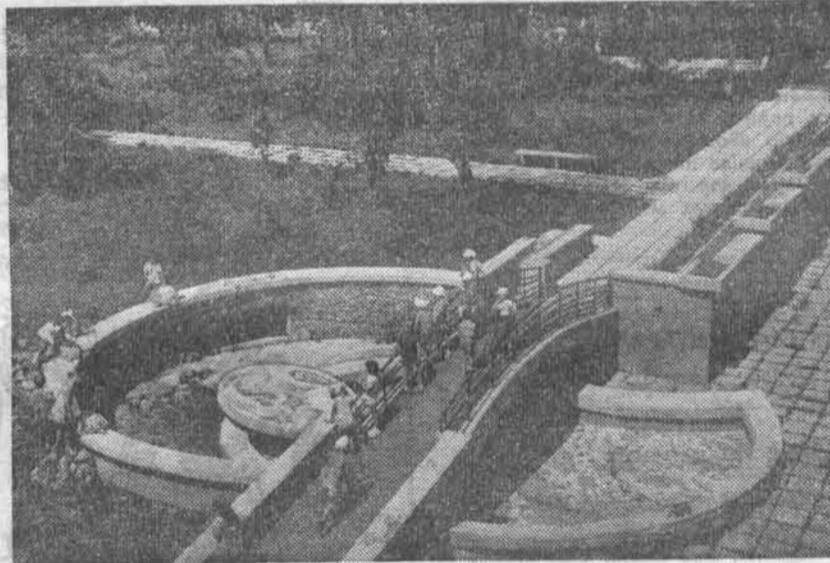
У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

У канцы нумара — пералік матэрыялаў, надрукаваных у часопісе на працягу года.

Фота С. СЦЕПАНЕНКІ.

НАМАЛЮЕМ—БУДЗЕМ ЖЫЦЬ

ШТОГОД у Мінску спраўляюць наваселлі паўтара дзесятка дзіцячых садоў і ясляў. Дашкольныя ўстановы займаюць у масавым жыллёва-грамадзянскім будаўніцтве сталіцы адно з вядучых месцаў. Цяпер дамы для дзіцячых будуюцца не толькі па тыповых, але і па індыўідуальных праектах. Адзін з іх, распрацаваны архітэктарам Уладзімірам Цямновым, удастоены нядаўна дыплама на Усеаюзным аглядае творчых дасягненняў савецкай архітэктуры.

Наш карэспандэнт пабываў у майстэрні архітэктара і ўзяў у яго інтэрв'ю.

— У апошнія гады аддаецца перавага праектаванню дзіцячых садоў-ясляў вялікай змяшчальнасці. На якую колькасць дзяцей разлічаны ваш комплекс?

— Наш камбінат праектаваўся на 280 месца. Гэта чатыры групы ясельнага ўзросту і восем груп дзіцячага садзіка. Будынак складаецца з трох двухпавярховых аб'ёмаў, злучаных паміж сабой агульным першым паверхам. Блокі маюць незалежны ўваходы, таў што ў любы момант, у выпадку ўзнікнення інфекцыйных захворванняў, яны могуць быць ізаляваны ад аднаго. Малыя у доме прасторна. У ясельнай групе іграбельна-сталовая і спальня-веранда, напрыклад, дасягаюць 56 метраў. У садзіку яны яшчэ большыя — па 62 метры. Усе жыллёвыя памяшканні маюць двухбаковае асвятленне, засцярожаны ад скразняку спецыяльнай герметызацыяй. Дзверы паміж групавымі і спальнымі пакоямі пры жадаванні могуць быць расунуты і абодвы памяшканні аб'яднаны. Усё зроблена для таго, каб малым было ўтульна.

— Ваш праект індыўідуальны. У чым яго асаблівасці?

— Індыўідуальнасць праекта пацвярджаецца, на мой погляд, з выбару месца для будынка. Для нашага садзіка быў адведзены ўчастак з цікавым рэльефам. Мы паставілі перад сабой задачу — максімальна яго выкарыстаць. Зрэзка грунту была праведзена толькі пад пляцоўку для гімнастыкі і масавых гульняў. Самую пляцоўку з двух бакоў абнеслі падпорнай сцяной і аформілі пад «крэпасць». Атрымаўся сапраўдны дзіцячы гарадок з вежамі, варотамі, перакідным мастом, водным люстэркам. Для цокалю будынка праектаваны ценявыя павелі, кладовыя для захоўвання каласкаў і саначак, памяшканні для цацак.

Распрацоўваючы праект, мы вы-

карысталі вопыт, накоплены інстытутам Белдзяржпраект на стварэнні тыповых праектаў дзіцячых дашкольных устаноў. Іх ужо некалькі дзесяткаў. Індыўідуальныя праекты, улічваючы гэты вопыт, у сваю чаргу, узбагачаюць іх.

— Дашкольныя ўстановы ставяць сваёй задачай усебаковае развіццё дзіцяці. Яны клопацца аб яго фізічным, разумовым, працоўным, эстэтычным выхаванні. На эстэтычным выхаванні хацелася б спыніцца. Што могуць зрабіць у гэтым напрамку архітэктары?

— Вельмі многае. Асновы для эстэтычнага выхавання дзяцей павінен даць ужо сам праект. Выраз жа «мы родам з дзіцінства» мае ўніверсальны характар. Менавіта ў дзіцячыя гады фарміруюцца густы, схільнасці, здольнасці чалавека, і ад нас залежыць, ці навуцця ён з ранніх год любіць і цаніць цудоўнае або застаецца эстэтычна глухім.

Каб з першага кроку ўвесці дзіця ў свет яркі і маляўнічы, мы пастараліся пазбегнуць шэрых сцен, стамляючых пераходаў, сумных прыхожых. У холе, напрыклад, з таніраванага шмоту зроблена кампазіцыя на тэму казіі «Церамок». Яна звязала знешнюю і ўнутраную прастору. У залах для музычных і спартыўных заняткаў зроблены вялікія вятражы, прысвечаныя героям любімых казак, баек. Тут і кот у ботах, і чырвоная шапачка, і пеўнік з дудачкай. Займацца ў такіх залах вельмі цікава. Але мастацкія элементы ня-

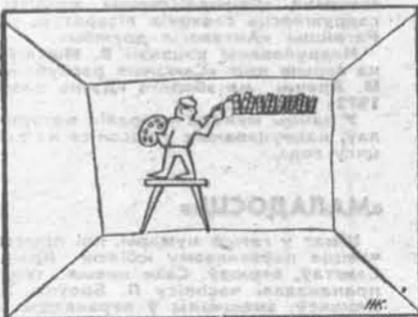
суць не толькі прыкладную функцыю. Яны фарміруюць густы дзяцей, развіваюць іх фантазію, самадзейнасць. Мазаічнае «блюда» ў маленькім басейне, напрыклад, дае дзецям уяўленне аб цудах мораў. Выкладзены з каменю марскія звяры па краях басейна нібы пераводзяць плоскаснае адлюстраванне ў аб'ём. Да паслуг дзяцей надуюныя гумавыя цацкі на марскія тэмы. Дзіця ў такім басейне падарожнік і даследчы, яму цікава і весела.

Дарэчы, дзеці ў басейне не толькі гуляюць. Тут іх вучаць плаваць. У штаце дзіцячага сада спецыяльны выкладчык — трэнер па плаванні.

— Наогул, мабыць, цяжка праектаваць для дзяцей?

— Цяжка... Можна быць нам з жонкай, яна таксама архітэктар, лягчай таму, што мы самі маладыя бацькі. Яшчэ некалькі год назад хадзіў у садзік наш старэйшы, цяпер рыхтуецца аддаць у яслі паўтарагадовую Кацюшу. Так што дзіцячыя праекты трапілі да нас, як быццам і не выпадаюць. Але мы займаемся не толькі садзікамі. Майстэрня, якой я кірую, праектуе зараз яшчэ дамы з аб'ёмных элементаў. Гэты прагрэсіўны метады знаходзіць у Беларусі ўсё большае распаўсюджанне. Недалёка, відаць, той час, калі з гатовых аб'ёмаў, зробленых на заводзе, можна будзе збіраць і дамы для дзяцей. Дзіцячы комплекс стане тады яшчэ больш, а праекты іх будуць яшчэ больш разнастайнымі.

Мал. М. КАРАБКО.

КІЛЯШКОУ Ікнуў і паглядзеў на стол. Сярод мноства бруднага посуду і сякой-такой закускі стаяла адкаркаваная, але яшчэ поўная, бутэлка віна.

— І куды падаеўся гэты прайдох Выжыга? Вось жбці, нават выпіць няма з кім, — раззлавана працадзіў скрозь зубы Кіляшкоў, і рантам сустраў разумны позірк Тузіка, які пад сталом грыз костку.

— Ту-зі-чак, хадзі сюды, — ласкава пазваў гаспадар, наліваючы віна сабе і сабаку. Калі наліў паўшклянкі, Тузік падбегам кінуўся да стала і лапай накрывіць рыльца бутэлки. Маўляў, хопіць.

— На, закусі, — паласкава сказаў Кіляшкоў Тузіку, калі той асушыў сваю шклянку, і кінуў яму ладны кавалак хлеба.

Некалькі хвілін пасядзелі моўчкі. Але хмель браў сваё, і Кіляшкоў не стрымаўся, зацягнуў песню. Тузік тужліва па-

чаў падываць гаспадару. — Схадзі, браток, яшчэ бутэчку прынясі, — праз колькі хвілін напросіў Кіляшкоў, даючы Тузіку ў лапу скамечаны рубель. Той навастрыў вушы, і прарэзліва гаўкнуў сем

У магазін Кіляшкоў больш не хадзіў. Тузік навучыўся не толькі віно купляць, але і здаваць парожні посуд. Адночы, як звычайна, Кіляшкоў сядзеў за сталом і чакаў, калі Тузік вернецца з гас-

не разумеючы, адказаў той.

— І ў вас ёсць сабака па клічцы Тузік?

Кіляшкоў і цяпер нічога не разумеў. — Вы — ветэрынар? Але ж я вас не выклікаў, — пачаў апраўдвацца ён, — Тузік улаўне здаровы, воль хутка з магазіна вернецца.

— Наадварот, ён зусім хворы, — адказаў чалавек, і адрэкамендаваўся: член таварыства абароны жывёл Кунцін. За печалавечыя адносіны да сабакі, за спойванне яго, вы штрафуется. А сабаку прыдзецца забраць.

Дзверы расчыніліся і ўскочыў з бутэлкай віна ў зубы Тузік. У адно імгненне на шыі ў яго з'явіўся ружовы ашыінік з павадком.

Тузік доўга і пільна глядзеў на свайго старога гаспадару, адчуваючы, што бацьчы яго ў апошні раз. Вочы ў яго былі вільготныя. Не давяла да добра гаралка! А разумны быў сабака...

РЫГОР ЛАЗУРКІН

**Сябрапа
Няжытасця**

Шарыку і некаторым аўтарам апавяданняў пра жывёл прысвячаецца

разоў. Кіляшкоў зірнуў на гадзіннік: сапраўды было ўжо сем гадзін вечара, і віны аддзел акурат зачыніўся.

— Разумненкі ты мой, — праслязіўся гаспадар, і пацалаваў сабаку ў халодны нос. — Бяжы хутчэй...

ранома. У дзверы нехта пастукаў. Кіляшкоў адчыніў іх і вельмі здзіўліўся. У дом зайшоў незнаёмы мужчына.

— Вы будзеце Мікалай Кіляшкоў? — адразу запытаўся ён.

— Так, — яшчэ нічога

Віктар ШАУЧЭНКА

ПРАМОВА

«Таварышы! Сябры! Мы сышліся сюды, каб празесці ў апошні шлях нашага любімага, дарагога, незабыўнага Сямёна Кузьміча, чалавека расшчэпа і сумленнага, чулага і надта смелага. Нягледзячы на сваё 23 гады, ён даказаў, што з'яўляецца самым сталым сярод нас і самым сур'ёзным.

Дарагі наш таварыш! Сябрук! Не доўга ты з намі жыў, але слаўна! Шмат чаго не паспеў здзейсніць, што

здумаў, але і зроблена не мала.

Дазволь жа мне ад імя тваіх верных сяброў сказаць: бывай, дружбакі! Даруй, што мы цябе не ўбераглі!»

Сямён Кузьміч... пацалаваў нявесту, падняў на рукі і панёс у расквечаную «Волгу». Вясельны картэж машын імкліва накіраваўся ў рэстаран «Заран», дзе госці з нецярпеннем чакалі шчаслівых маладых і іх сяброў.

Ул. САЗАНОВІЧ

У РЭДАКЦЫІ

— Па ваішых вершах відаць, што ў вас ёсць творчыя задаткі. Але трэба яшчэ многа, вельмі многа працаваць. Чытаць, перачытваць...

— І вы думаеце, дапаможа? — Абавязкова! Чым больш вы будзеце чытаць, тым менш часу ў вас застанецца пісаць!

Браты БАРОУКІ

ДЗЯДЗЬКА-МАСТАК

Кажа дзядзька гарадскі

Дзесям пра жывёлу:

— Вось карова, вась бычкі...

Намалюю й болей.

Вось свіннія і певень вась,

Дзеці, вась авечка.

Ёсць яны — і мяса ёсць,

Які, ўсё, бяспрэчна.

Дзядзька спрытны, бо — мастак,

І ў добрым натхненні,

Але Янка — вась дзівакі —

Не ў задавальненні.

Просіць: — Дзядзька-дабрадзеі,

Кінь гульнію пустую,

Намалюй ты нам людзей,

Што жывёл гадуюць.

Сямён ПАЦЕМКІН

ЗАМІНКА

Сябры,

Мне покуль што даволі.

Я зараз болей

Выпіць не магу.

Прыб'ю афішу —

«Фільм аб шкодзе алкаголю»,

І зноў...

Да вас я падбягу.

ГЭТА было даўно. У той час перацягвалі сонца з захаду на ўсход уручную.

Адзін залазіў на сонца, прывязаў вяроўку, другі праз пянёк падцягваў.

Цягнулі сонца апостал Варфаламей і яго падручны Аноній.

— Цяжкая работа, а цягнуць далёка. Давай паснедаем, — пра-

паноўвае апостал.

Паснедалі.

— Не еўшы нудліва, а паеўшы тужліва. Давай заадно і паабедзем, — працягвае апостал.

Паабедалі. Стала яшчэ цяжэй.

Пасля гэтага боскія работнікі вырашылі і павячэраць.

— А ведаеш, што пасля вячэры неабходна? — павучальна прамовіў апостал Варфаламей.

— Паспаць, — з гагоўнасцю адказаў кемлівы падручны Аноній.

Паспалі.

— Можна папрацуем? — сарамліва запытаўся падручны.

— Не спяшайся.

— Але ж сонца вунь ужо дзе...

— Гары яно агнём. Пайшлі

лепш нарад складаць.

Прыходзяць боскія работнікі да бухгалтара трэста «Сонцацяга» Смія Вітольдавіча. Складаць нарад. Хоць на грош амуніцыі ды на рубель амбіцыі, — гавораць:

— Пішы, Разгрузка і пагрузка сонца. Дзесяць рублёў.

— Пабойцеся Бога.

— А што нам Бог. Не падабаецца? Пяройдзем да Сатаны, будзем Месяц цягаць.

Смія ёсць Смія. Звоніць Богу. Так і так, маўляў. Крыжа на іх няма. Збіраюцца да Сатаны пераходзіць.

Бог крычыць: — Трымай!

— Дык яны ўвесь крэдыт-дэбіт пацягнуць.

— Пацерпім.

Бог цяпеў і іншым наказваў. Смія Вітольдавіч працягвае складаць нарад.

— Пішы, — раздумліва гаворыць апостал Варфаламей, глядзячы на нябесную столь. — Разгон хмараў са званіцы венікам. Трынаццаць рублёў.

Бухгалтар зморшчыўся, але церпіць.

— Далей. Перавозка дажджу на вераб'ях. Сем рублёў.

Бухгалтар на месцы падскоквае, але церпіць.

— Далей. Перацягванне дыму ў торбах супроць ветру. Васемнаццаць рублёў.

Бухгалтар церпіць, але пытаецца, скрыгочуць зубамі:

— Чаму многа?

— Ну, дык сам цягай тады. Атрымаў работнікі грошы і заблылі пра сонца.

Гэта было даўно. У нашы дні на змену вяроўцы прыйшлі механізацыя, аўтаматызацыя і іншыя штучні-дручкі.

Але бессмяротныя Варфаламей і Аноній па-ранейшаму жывыя. Працуюць яны ў адным зямным трэсце, ходзяць чуткі, што дождж на вераб'ях возаць.

Пераклад з рускай мовы.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэляў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600. ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адзнасны сакратар], Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.